

Приложение № 2 към Условията за кандидатстване

СТРАТЕГИЯ ЗА ВОМР						
МЕСТНА ИНИЦИАТИВНА ГРУПА – БЕЛИЦА - ЯКОРУДА						
1. Географски район и население, обхванато от стратегията за ВОМР						
1.1. Информация за територията и населението на МИГ:						
- Списък на общините, обхванати от МИГ;	Община Белица и Община Якоруда					
- Списък на населените места, обхванати от МИГ;	№	№ по ЕКАТТЕ	населено място	№	№ по ЕКАТТЕ	населено място
		Община Белица		11	59330	с. Палатик
	1	02107	с. Бабяк	12	80649	с. Черешово
	2	03504	гр. Белица	Община Якоруда		
	3	77596	с. Горно Краище	1	00059	с. Аврамово
	4	15638	с. Гълъбово	2	03561	с. Бел камен
	5	20064	с. Дагоново	3	07822	с. Бунцево
	6	14521	с. Златарица	4	38220	с. Конарско
	7	39270	с. Краище	5	32603	с. Смолево
	8	40453	с. Кузово	6	81850	с. Черна Места
	9	44762	с. Лютово	7	86101	с. Юруково
	10	53998	с. Орцево	8	87338	гр. Якоруда
	- Брой жители на населените места, обхванати от МИГ.	Броят на жителите на населените места, обхванати Местна инициативна група /МИГ/ – Белица - Якоруда към 31.12.2020 г. по данни на Националния статистически институт е общо 18 751 души.				
1.2. Описание на географския район и карта на територията, обхваната от МИГ:						
Територията на МИГ – Белица-Якоруда се намира в Югозападния район за планиране (NUTS 2). Двете общини, обхванати от местната инициативна група се намират в административните граници на област Благоевград и имат обща териториална граница. Релеф и хидрография: Двете общини в състава на МИГ имат сходен тип релеф - планински, със стръмни склонове, котловини и тесни речни долини, които влияе на развитието на териториите, от една страна благоприятно за развитието на сектори, свързани с горските ресурси и туризъм, от друга се явяват предизвикателство за икономическото и инфраструктурното развитие, както и за селищната мрежа. Високите части на региона имат						

сурови климатични условия, които ограничават развитието на земеделие и някои видове стопанска дейност.

Основна отводнителна артерия на територията на община Белица е р. Места, осигурявайки важен воден ресурс и притоците ѝ. Река Белишка е най-голяма, с постоянен отток и добре укрепени брегове, като на изток от гара Белица се влива в р. Места. Река Места води началото си от сливането на реките Бяла и Черна Места в северозападната част на Якоруда и преминава през територията на Белица. Водните ресурси играят важна роля не само за местните жители, но и за развитието на туризма и балнеологията в региона.

Климат: Двете общини на територията на МИГ имат сходни климатични условия - планински климат във високите части на Рила и Родопите, с по-ниски температури и по-дълга снежна покривка. Климатичните условия на региона са благоприятни за растежа на иглолистните и широколистни дървесни видове, което гарантира устойчивост на горските ресурси за бъдещото развитие на дървообработващата индустрия.

Почви: Територията на МИГ се намира в планински райони с вертикално разчленение на релефа. Якоруда се намира между Рила и Родопите, а Белица е разположена в района на Рила и Западните Родопи, което води до развитието на различни почвени типове в зависимост от надморската височина. В двете общини преобладават кафяви горски почви и планинско-горски тъмноцветни почви.

Селищна мрежа: Селищната мрежа на МИГ се състои от общо 20 населени места – 2 града и 18 села. Населените места в община Белица са 12, от които един града – общинският център Белица и 11 села. Населените места в община Якоруда са общо 8 населени места – общинският център град Якоруда и още 7 села. **Гъстотата на населението** на територията на МИГ по данни на НСИ към 31.12.2023 г. е 21,32 жители на 1 км², като за община Белица този показател е 30,56 души/кв.км, което означава по-компактно разпределено население, община Якоруда е значително по-слабо населена – само 13.32 души/кв.км. Стойностите за МИГ-Белица-Якоруда са далеч под средното за страната (58,1), което подчертава силно разредена заселеност. Показателят се влияе от механичното и естественото движение на населението, при които се наблюдават **трайни негативни демографски тенденции на територията на МИГ.**

Подробно описание на географския район е представено в Приложение 2.1 към СВОМР Социално-икономическо проучване, Част I.: Териториален обхват на МИГ, Част II. Природо-географска характеристика и Част VI Екологично състояние.

2. Описание на процеса на участие на общността в разработване на стратегията:

2.1. Описание на процеса - проведени срещи, семинари, конференции, обучения, обществени обсъждания с местната общност и описание на съответствието на стратегията с Интегрираната/ите териториална/и стратегия/и за развитие на региона/ите от ниво 2:

Подходът ВОМР се прилага по метода „отдолу - нагоре“ - метод за включване на партньори на местно равнище, включително на гражданското общество и местните икономически участници в разработването и прилагането на местни интегрирани стратегии, които помагат развитието на своите територии и спомагат за преход към по-устойчиво бъдеще. Прилагането на принципа „отдолу-нагоре“ определя и двата основни етапа на включване на местната общност в процеса на разработване на СВОМР:

Етап 1: Провеждане на широка кампания за събиране данни чрез теренни проучвания и анализ на данните

В рамките на Етап 1 се проведе широка кампания за събиране и анализ на данни чрез теренни проучвания и анализ на данните, в която въз основа на мнението на заинтересованите страни /ЗС/ и в съответствие с местните, регионални и национални приоритети са изведени нуждите, потребностите, потенциала и приоритетите на целевите групи на територията на МИГ. На базата на резултатите от проучванията е дефинирана стратегическата рамка на СВОМР, включително стратегически цели, приоритети и мерки, необходими за постигане на целите, както и индикативен бюджет на СВОМР, базиран на установените потребности, потенциал и предложения, получени на местната общност. Този етап включва провеждането на **анкетно проучване**, което впоследствие се валидира и допълни с информация за целите на анализа на потребностите на територията и целевите групи, получена в рамките на консултативни срещи (работни срещи, обучения, семинари и др.), проведени в процеса на разработване на СВОМР. Проучването на потребностите, мнението, нагласите и интереса на местната общност е проведено в периода март – май 2025 г., като обхвана **общо 235 представители на местната общност /МО/** (в т.ч. 151 със социологическо проучване с 84 – присъстващите на

консултативните срещи) от публичния, стопанския и нестопански сектор. В рамките на проучването бяха проучени и оценени нуждите, потребностите, нагласите и интереса на местната общност, с оглед активното ѝ включване в изпълнението на стратегията и постигането на устойчиви резултати. Основен изследователски въпрос на проучването е идентифицирането на нуждите и потребностите на местното население, приоритизация на нуждите за целите на определяне на мерки в стратегията, както и потенциални проектни предложения към стратегията, което да осигури необходимата представителност и балансираност при разработването ѝ. Следващата стъпка беше декомпозиране на така дефинирания изследователски проблем, като бяха изведени всички възможни подгрупи заинтересовани страни по основните сектори - публичен, стопански и нестопански – на територията на общините Якоруда и Белица. Дейността по проучване потребностите на заинтересованите страни е задължителен елемент от аналитичната фаза на подготовката на СВОМР на МИГ, чрез който се идентифицират нуждите и очакванията на местните общности по отношение на плановата рамка на стратегията.

Консултативната кампания в Етап 1 включи:

Две информационни и консултативни срещи с местната общност, проведени на 05.05.2025 г. в процеса на разработване на СВОМР 2023 - 2027 г. на Сдружение с нестопанска цел „МИГ - Белица- Якоруда“, проведени в град Белица и град Якоруда. На срещите присъстваха общо 84 представители на всички групи заинтересовани страни на територията на МИГ.

Етап 2: Провеждане на широко обществено обсъждане на проекта на СВОМР.

Консултирането на проекта на стратегия за ВОМР със заинтересованите страни гарантира, че разработената СВОМР отговаря на очакванията и отразява потребностите и предложенията на местната общност.

Консултативната кампания в рамките на Етап 2 включи:

1. Обществено обсъждане на проекта на СВОМР за периода 2023 – 2027 г., проведено на 20.05.2025 г.

Проектът на Стратегията за ВОМР на МИГ-Белица-Якоруда за периода до 2027 г., отразяващ нуждите и очакванията на заинтересованите страни е подложен на широко обществено обсъждане, на което присъстваха общо 49, представители на всички заинтересовани страни от територията на МИГ-Белица-Якоруда за периода до 2027 г. Проектът на СВОМР е съгласуван с местната общност.

Общо в рамките на Етап 1 и Етап 2, участниците в процеса на разработване на стратегията наброяват **284 лица – представители на заинтересовани страни от местната общност, в т.ч.:**

- 151 респондента в анкетно социологическо проучване на потребностите, мнението, нагласите и интереса на местната общност, проведено през март-април 2025 г.
- Общо 133 участника в изброените по-горе мероприятия, включително информационни и консултативни срещи с местната общност и обществено обсъждане през 2025 г., от

тях като уязвими групи са се **самоопредели 4 лица от малцинствени групи¹, пенсионери – 9 лица, 3 лица с увреждания, обхванатите млади хора до 29 г. са 25.** Доказателствени данни за участието на посочените уязвими групи и млади хора се съдържат в Приложения 15 към ФК /присъствени списъци/.

Участието на местната общност в процеса на разработване и съгласуване на стратегията се извърши при спазване на следните принципи:

- 1) **Спазен е принципа на пълна прозрачност** на процеса на провеждане на информационната и консултативна кампания сред населението. Информация за всяко от описаните по-горе мероприятия беше публикувана предварително на уеб страницата на МИГ и бяха публикувани медийни съобщения.
- 2) **Спазен е принципа „отдолу-нагоре“** при разработването на стратегията, с включване на предложения от местната общност. В рамките на изброените по-горе проучвания и мероприятия бяха дадени редица мнения и предложения на участниците от местната общност, голяма част от които бяха включени в окончателния вариант на СВОМР. По-конкретно, по време на консултативната кампания и обществените обсъждания, участниците от всички сектори дадоха предложения приоритетните области на стратегията, проблемите, които следва да се адресират с интервенции и мерки, предложения за обхвата на самите мерки и за приоритизиране на обхвата на някои от дейностите, които впоследствие бяха включени в стратегията. Това е отразено и в протоколите от проведените мероприятията, представени Приложение 15 към ФК. По-подробна информация за получените в рамките на информационната кампания предложения е включена в Приложение 2.2. към СВОМР. Едно от предложенията беше за насочване приоритетно на инвестиции по мярката за публичната инфраструктура приоритетно в селата от територията на МИГ, във връзка с което бюджетът такъв критерии е включен с по-висока тежест в критериите за подбор.
- 3) Натрупаният опит на общините, участващи в МИГ по проекти, финансирани от ЕС в предходния програмен период по прилагане на практика на основните **хоризонталните политики на ЕС** – равенство между половете и липса на дискриминация, принципът на равните възможности, превенция на дискриминацията, устойчиво развитие (защита на околната среда), насърчаване на заетостта и конкурентоспособността, **осигури интегрирането им в процеса на подготовка на СВОМР**. Прилагането на подхода ВОМР „отдолу-нагоре“ при планирането на стратегията изисква въвличането на широк кръг заинтересовани страни в периода на проучвателни дейности, популяризиране, консултиране, стратегическо планиране и широки обществени обсъждания:
- ✓ В процеса на консултиране, съгласуване и обсъждане на СВОМР са осигурени равни възможности за участие на цялата местна общност, независимо от раса, инвалидност, пол, възраст, сексуална ориентация, религия или други различия. Залите за провеждане на събитията, както и офисът на МИГ са с осигурен достъп за лицата с увреждания и такива лица участваха активно в процеса на подготовка на СВОМР.

¹ Данните за етническа принадлежност са събрани единствено на доброволен принцип, при спазване на изискванията за защита на личните данни и с цел отчитане на спазването на хоризонталните принципи на равенство, приобщаване и недискриминация при разработването на стратегията

- ✓ При определяне на критерии за подбор на проекти и условия за допустимост на кандидатите по мерките на СВОМР не са допускани ограничения по някакъв признак.
 - ✓ СВОМР насърчава предприемаческата активност жените и младите хора, за да даде насърчи равенството в заетостта и професионалната дейност и постигане на финансова независимост, осигуряване на принос към предотвратяване на изоставането им и насърчаване задържането на младите хора на територията.
 - ✓ СВОМР подлежи на съгласуване с РИОСВ относно спазването на ЗООС. В процедурите за подбор също е заложено, че не са допустими проекти, по стратегията, които оказват отрицателно въздействие върху околната среда. Стратегията е насочена към устойчиво развитие на територията, като принципът за опазване на околната среда намира отражение чрез изискванията в планирани мерки. При мерките за бизнеса се дава приоритет на проекти, с които се въвеждат процеси и технологии, целящи опазването на околната среда, в т.ч. инвестиции във ВЕИ и повишаване на енергийната ефективност, намаляване на екологичния отпечатък от дейността и подобряване на ресурсната ефективност и др. В рамките на разработването на подробни Насоки за кандидатстване по приемите на отделните мерки, ще се залага условие всяка инвестиция да бъде съобразена и съгласувана с компетентните органи, прилагащи екологичното законодателство.
 - ✓ Всички дейности, свързани с разработване на СВОМР са съобразени с изискванията за прилагане на принципа на равенство между половете, определени в Регламент (ЕС) 2021/1060, като е осигурен равен достъп на половете както в рамките на консултативната и информационна кампания, така и за етапа на прилагането ѝ
- 4) В процеса на разработване и съгласуване на стратегията **са включени представители на всички заинтересовани лица /ЗЛ/,** идентифицирани в проучванията и анализите, в т. ч. уязвимите групи и млади хора:
- ✓ **Общини (в т.ч. кметства и други общински структури).** ЗЛ включват служители от общинските администрации от различните дирекции/отдели, общински съветници, кметове и кметски наместници, служители в кметствата, работещи в социалната сфера.
 - ✓ **Образователни институции (училища и детски градини).** ЗЛ са: директори на учебни заведения от системата на основното и средното образование - училища и професионални гимназии, детски градини, учители, непедагогически персонал.
 - ✓ **Микропредприятия извън сектора на земеделието.** ЗЛ са представители на съществуващите микропредприятия от икономически сектори на територията на МИГ извън селското стопанство - секторите преработваща промишленост (в т.ч. дърводобив и дървопреработка) – основният икономически сектор на територията, както и останалите неселскостопански сектори: здравеопазване, услуги, търговия, ресторантьорство и хотелиерство и др.
 - ✓ **Земеделски производители и преработватели.** ЗЛ са земеделски стопанин сектор животновъдство и/или растениевъдство и/или преработвател.
 - ✓ **Културни организации (вкл. читалища).** ЗЛ включват: Председатели и секретари на читалищата, както и служители.

- ✓ **НПО от всички сектори (вкл. физически лица, представители на гражданското общество, вкл. уязвими групи, младежи и др.).** Обхванатите 3Л лица включват неправителствени организации (НПО организации), лица, самоопределили се като активни граждани, уязвими лица (възрастни лица – пенсионери, лица с увреждания, малцинствени групи, безработни), младежи на възраст до 29 г.

Доказателствени данни за включването им са налични в Приложение 2.2. към СВОМР Анализ на заинтересованите страни и Приложения 15 към ФК – присъствени списъци от проведените мероприятия.

Подробно описание на процеса на участие на общността в разработване на стратегията е представено в Приложение 2.2 към СВОМР Анализ на заинтересованите страни, в което е представена информация и за всички мнения и предложения, получени от местната общност по време на консултативната кампания и обществените обсъждания.

Съответствието на стратегията за ВОМР на „МИГ – БЕЛИЦА – ЯКОРУДА“ с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югозападен регион /ЮЗР/

Стратегията е разработена в съответствие с ИТСР на Югозападен район за планиране /ИТСРЮЗР/, както и с Плановите за интегрирано развитие на общините Белица и Якоруда, които от своя страна, в изпълнение на Закона за регионалното са разработени в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2.

- Стратегическа цел 1 на СВОМР на МИГ „Устойчив растеж на местната икономика, чрез развитие на местния потенциал и предприемачеството“ ще допринесе за постигане на стратегически Приоритет 1 на ИТСРЮЗР: Стратегически приоритет 1: Подкрепа на регионалните потенциали за устойчив растеж, чрез предвидените за изпълнение мерки, насочени към развитие на устойчиво селско стопанство и насърчаване на предприемачеството и повишаване конкурентоспособността на местната икономика (дефинирани в стратегическата рамка на СВОМР в рамките на Стратегическа цел 1, Приоритет 1.1.)
- Стратегическа цел 2 на СВОМР „Модернизиране на публичната инфраструктура и развитие на местния природен, културен и човешки потенциал“ ще допринесе за постигане на Стратегически приоритет 2 на ИТСРЮЗР: Стратегически приоритет 2: Инвестиране в човешкия капитал и преодоляване на регионалните дисбаланси в осигуряването на достъп до качествени услуги, чрез изпълнението на мерки, насочени към подобряване на качеството на живот и преодоляване на демографските проблеми на територията (дефиниран приоритет 2.1., Стратегическа цел 2 на СВОМР)
- Стратегическа Цел 2 „Модернизиране на публичната инфраструктура и развитие на местния природен, културен и човешки потенциал“ на СВОМР ще допринесе за постигането на следните цели от ИТСРЮЗР:
 - Стратегически приоритет 1, Специфична цел 1.2 Подкрепа за включване в растежа на специфичните природни и културни потенциали на ЮЗР. Приносът на тези цели ще бъде постигнат чрез мерките от СВОМР, насочени към подобряване на условията на живот и съхранение на природното и културно-историческо наследство (приоритети 2.1 и 2.2. от СВОМР), както и мярка „Сътрудничество и подготвителни дейности“.

За съответствието на стратегията за ВОМР на МИГ-Белица-Якоруда 2023-2027 г. с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Югозападен регион са представени декларации от председателите на общинските съвети на община Белица и община Якоруда, в които е декларирано че стратегията за ВОМР е разработена въз основа на местните потребности и потенциал и съответства на политиките на национално, регионално и местно ниво.

2.2. Групи/сектори заинтересовани лица, участвали в процеса на съгласуване на стратегията:

Общият брой представители на заинтересовани страни, включили се процеса на разработване и съгласуване на стратегията (присъствали на консултативните и информационни срещи и обществено обсъждане, както и участвали в анкетното проучване) е 284, представители на всички заинтересовани лица, описани в т.2.1. по-горе, групирани по сектори, както следва:

ПУБЛИЧЕН СЕКТОР

1. Общини (в т.ч. кметства и други общински структури)
2. Образователни институции (училища и детски градини)

СТОПАНСКИ СЕКТОР

3. Микропредприятия извън сектор земеделие
4. Земеделски производители и преработватели

НЕСТОПАНСКИ СЕКТОР

5. Културни организации (вкл. читалища)
6. НПО от всички сектори (вкл. физически лица вкл., представители на гражданското общество, вкл. уязвими групи, младежи и др.).

В следващата таблица е обобщен броят по групи заинтересовани лица на участвалите в процеса на съгласуване на стратегията. В част III на Приложение 2.2 към настоящата СВОМР Проучване и анализ на заинтересованите страни, в т.ч. проучване на нагласите и интереса на населението, публичния, стопански и нестопански сектор е представена подробна информация за отделните консултативни събития и обсъждания. Съгласно присъствените списъци, като лица уязвими групи, присъствали на събитията са се самоопредели 4 лица от малцинствени групи², пенсионери – 9 лица, 3 лица с увреждания, обхванатите млади хора до 29 г. са 25. Обобщено представяне на броя присъствали по групи заинтересовани страни е направено в следващата таблица:

Заинтересована страна	Брой лица, участвали в процеса на разработване и съгласуване на СВОМР, в т.ч. в анкетно проучване и мероприятия
ПУБЛИЧЕН СЕКТОР	80

² Данните за етническа принадлежност са събрани единствено на доброволен принцип, при спазване на изискванията за защита на личните данни и с цел отчитане на спазването на хоризонталните принципи на равенство, приобщаване и недискриминация при разработването на стратегията

1. Общини (в т.ч. кметства и други общински структури)	49
2. Образователни институции (училища и детски градини)	31
СТОПАНСКИ СЕКТОР	111
3. Микропредприятия извън сектор земеделие	84
4. Земеделски производители и преработватели	27
НЕСТОПАНСКИ СЕКТОР	93
5. Културни организации (вкл. читалища)	16
6. НПО от всички сектори (вкл. физически лица вкл., представители на гражданското общество, вкл. уязвими групи, младежи и др.)	77
общо	284
3. Анализ на нуждите и потенциала за развитие на територията:	
3.1. Описание на ситуацията на територията на МИГ към момента на кандидатстване:	
Подробно описание на ситуацията на територията на МИГ е представено в Приложение 2.1 към СВOMP Социално-икономическо проучване и Приложение 2.2. Социално-икономическо проучване на територията, чрез които са изведени актуалните проблеми и тенденции в социално-икономическото и демографското развитие и съдържат: и съдържат: - подробна информация относно географския район, природните и климатични дадености, състоянието на инфраструктурата, условията за живот и околната среда, социално-икономическите, културно-историческите и др. характеристики, както и потребностите на населението на територията, обхваната от стратегията / Приложение 2.1 и 2.2 към СВOMP./ - информация за тенденциите в развитието на територията и потребностите на населението / Приложение 2.1 и 2.2 към СВOMP/ Горепосочените проучвания съдържат подробна информация относно: - Географския район, природните и климатични дадености, състоянието на инфраструктурата, условията за живот и околната среда, социално-икономическите, културно-историческите и др. характеристики, както и потребностите на населението на територията на МИГ, които са обобщени в настоящия раздел. - Проучванията съдържат информация за тенденциите в развитието на територията и потребностите на населението, като са разгледани данни за периода 2018-2023 г., в зависимост от наличието им от източници като НСИ, Регионален инспекторат по образование, бюрата по труда, общинските служби „Земеделие“, общините, като за целите на проучването на нуждите на образователната система и наличие/ липса на маргинализирани лица (роми) в образователните институции допълнително е събрана информация от училищата и детските градини. - Анализът на нуждите и потенциала за развитие на територията обхваща двете подробни проучвания в Приложение 2.1. и 2.2. към ФК, и се базира на информацията, получени	

от проучванията. В рамките на анализа са включени изводи и препоръки за развитие на територията и потребностите на населението.

- На базата на проведените проучвания и извършените анализи е изготвен SWOT анализ, който отразява и обобщава силните и слабите страни, възможностите и заплахите на територията, съобразно извършените проучвания и анализи на територията и потребностите на населението.

В настоящата част са обобщени основните резултати от проучванията относно тенденциите в развитието на територията на МИГ и потребностите на населението, както и основни изводи и препоръки за развитие:

Демографска характеристика: По данни на НСИ от 31.12.2023 г. населението, живеещо на територията на двете общини Белица и Якоруда е 18 229 души, от които 8 980 жители на община Белица и 9 249 на община Якоруда. Територията на МИГ е в процес на засилено демографско обезлюдяване, с общо намаление на населението от над 6,2 % за 6 години (2017–2023), с преобладаваща отрицателна миграция и отрицателен естествен прираст. **Налице е трайна тенденция на намаляване на населението, най-вече на хората в трудоспособна възраст, което се дължи на множество причини, сред които миграцията към по-големите градове, нивата на безработица, ниските доходи и др.** За изследвания период 2017 – 2023 г. населението на МИГ намалява значително (с 1 207 души), населението в трудоспособна възраст е намаляло със 7,9 % (962 души), докато групата на лицата в над трудоспособна възраст се е увеличила със 161 души (4,1%).

Ниската раждаемост и миграцията на млади семейства извън територията на МИГ водят редица неблагоприятни тенденции като постоянен спад на населението в под-трудоспособна възраст от 3 321 (2017) до 2 915 (2023) – спад от 406 души, или 12.2. Стойностите на **естествения прираст за територията на МИГ** са отрицателни през изследвания период (2017 – 2023), като показателят достига до -9,6‰ през 2021, след което започва процес на подобряване на стойността на показателя и достигане до стойности от +0,5 ‰ в Община Белица през 2024 г. и -3,8 ‰ в община Якоруда.

Миграционните процеси са динамични в изследвания период 2017 – 2023 г. През целият изследван период 2017 – 2023 г., механичният прираст е отрицателен, изключение прави само 2020 г. и само в община Якоруда, когато механичният прираст е положителен, което се обяснява с пандемичната обстановка и обратна миграция към родните места. Това явление – завръщане от градовете и чужбина към селата – е типично за малките населени места със запазени родови връзки.

Възрастовата структура на населението на територията на МИГ е неблагоприятна. Коефициентът на възрастова зависимост показва колко възрастни хора (над 65 г.), които обикновено са икономически неактивни, се падат на всяка стотина души в активна възраст (15–64 г.). В община Белица този коефициент се повишава от 23,9 през 2017 г. до 27,0 през 2023 г. В Якоруда ситуацията е още по-неблагоприятна – от 25,4 в началото на периода, коефициентът нараства до 33,5 през 2023 г. Това ясно показва, че населението застарява, а работоспособната част от него намалява. При тези стойности се влошава възрастовата структура и натискът върху социалната система и пазара на труда се увеличава, особено в

Якоруда, където всеки трети човек в активна възраст „поддържа“ човек в пенсионна възраст. **Коефициентът на демографско заместване** в община Белица периода 2017–2023 г. показва тенденция към увеличение, но все още не достига благоприятната балансова граница от 100%. В началото на периода съотношението е 84,7 (2017 г.), като постепенно нараства до 97,9 през 2023 г. В Якоруда демографският баланс е значително по-неблагоприятен през целия период, с коефициент на заместване, който е много по-нисък от балансовата граница от 100%. През 2017 г. съотношението е 65,3, като в следващите години леко се увеличава 65,4 през 2023 г. Това показва, че 65 млади хора, влизащи в трудоспособна възраст заместват 100 напускащи я. Тази демографска картина подчертава необходимостта от мерки за задържане на младите хора, особено в Белица, където процесът на подмладяване на трудовия пазар видимо отслабва.

Половата структура е равномерна - жените са 51,1% (9 311), мъжете са 48,9% (8 918), като това съотношение се запазва така равномерно през целия изследван период.

Основни характеристики и потребности за преодоляване на демографските проблеми

- *Налице е трайна тенденция за намаляване на населението и влошаване на възрастовата му структура*
- *Неблагоприятен коефициент на демографско заместване, пораждащ нужда от активни действия за стимулиране на оставането и интегрирането на младежи в местната икономика*
- *Силно неблагоприятна гъстота на населението – средно 21,32 жители на км², далеч под средното за страната (58,1). Необходима е инвестиционна политика за подобряване на инфраструктурата и условията на живот в слабо населените и отдалечени села.*

Заетост: И в двете общини се наблюдава диверсифицирана структура на заетостта, с водещи роли на преработващата промишленост, търговията, образованието и здравеопазването. През периода 2018–2023 г. територията на МИГ показва стабилна ангажираност на населението в икономически дейности, със съществени разлики между секторите, както и между двете общини. През 2023 г. в Якоруда са регистрирани 429 предприятия с 1 039 заети лица, докато в Белица – 314 предприятия с 908 заети. Якоруда демонстрира по-силен ръст на общата заетост спрямо изходната 2018 г., когато заетите са 909. Сходна тенденция се наблюдава и в Белица – от 890 заети през 2018 г. до 908 през 2023 г. Преработващата промишленост запазва най-висока и стабилна заетост през целия период, като остава основен двигател на местната икономика. През 2018 г. тя осигурява около 45,3% от всички заети лица, делът ѝ дори се увеличава до 48,3% през 2021 г., и въпреки намалението до 36,5% през 2023 г. секторът показва на-висока и устойчива заетост в местната икономика. В Якоруда между 2018 и 2023 г. броят на между 290–352 души, което е втората най-голяма група по заетост. **Водеща икономическа дейност е производството на изделия от дървесина (КИД 16)** – с 449 заети лица общо (238 в Якоруда и 211 в Белица), което формира над 70% от заетостта в индустрията на територията. В Белица шивашкото производство (КИД 14) осигурява 39 работни места, а в Якоруда – 55, докато металните изделия (КИД 25), присъстващи само в Якоруда, ангажират 11 души. По-ограничено е производството на мебели – 17 заети в Белица и 15 в Якоруда, както и хранителната индустрия – с едва 7 заети в Белица и 15 в Якоруда. Общият брой на заетите в

преработващата промишленост нараства с близо 34% за периода 2019–2023 г., което подчертава значимостта на сектора за местната икономика и заетост.

Търговията осигурява над 33,2% от работните места през 2018 г., но с времето този дял постепенно намалява – до 20,3% през 2023 г., (202 заети в Якоруда и 193 в Белица). Селско и горско стопанство бележи ръст в осигуряването на заетост след 2021 г., което е индикатор за възвръщане на традиционните сектори, въпреки не много високия си дял – 17% през 2023 (331 заети в сектора). Хотелиерството и ресторантьорството е сектор силно свързан с туризма и неговата сезонност, като увеличава постепенно своя дял в структурата на заетостта – от 7,5% през 2018 г. до над 10% през 2021 г., което съответства на усилията за развитие на туризма в региона. През 2022 г. дялът леко намалява до около 7,9%, но остава над нивото от началото на периода. В Белица има видим растеж – от 42 заети през 2018 г. до 87 през 2023 г., съпроводен от нарастващи възнаграждения и добавена стойност (873 хил. лв. през 2023 г.). Подобна стабилност се наблюдава и в Якоруда. Тези данни говорят за засилено развитие на туристически услуги, което е логично с оглед природните и културни ресурси на района. Транспортният сектор остава слабо представен и без отчетливо развитие. Здравеопазването е с постоянна, но ниска численост на заети, въпреки значителна икономическа стойност.

Благосъстояние на населението – доходи

Образованието е секторът с най-високо заплащане и в двете общини: 2052,83 лв. в Якоруда и 2018,17 лв. в Белица. Това е резултат от централизираното финансиране и политиките за повишаване на възнагражденията в системата на образованието. Следва здравеопазването (1173,92 лв. в Якоруда и 1135,75 лв. в Белица), енергетиката (1058,58 лв. и 1183,42 лв.) и транспорта (1131,75 лв. и 1014 лв.). В Белица строителството (1633,33 лв.) и операциите с имоти (1530,58 лв.) също изпъкват с високо възнаграждение. Преработващата промишленост остава с по-ниско заплащане – 645,67 лв. в Якоруда и 767,17 лв. в Белица, въпреки водещата си роля по заетост. Данните показват доминация на публично финансираните сектори по доходи и необходимост от подкрепа на частния сектор за повишаване на възнагражденията.

Безработица и структура на безработните лица

Безработицата е изключително висока през целия период – средно над 30%, като най-ниската стойност е отчетена през 2021 г. (29,8%), но се наблюдава повторно нарастване до 37,7% през 2023 г. В община Белица коефициентът на безработица се запазва по-висок от средния за МИГ коефициент през 2020 и 2021 г. (38,4% и 33,4%), след което стойностите се стабилизират, но остават изключително високи. През 2023 г. тя достига 36,8%. Въпреки че през 2020 и 2021 г. община Якоруда показва относително по-ниска безработица спрямо Белица, от 2022 г. се наблюдава рязко повишение – от 26,2% през 2021 г. до 38,6% през 2023 г., превишавайки дори средното за МИГ. През 2023 г. коефициентът на безработица на територията на МИГ е 8,5 пъти по-висок от средния за страната (37,7% спрямо 4,4%). В Белица и Якоруда през същата година разликата със страната е съответно +32,4 пр. пункта и +34,2 пр. пункта. Подобни стойности показват сериозен структурен проблем на пазара на труда, далеч над кризисните прагове. Дялът на трайно безработните през 2022 г. е 8,9 %, но за съжаление се повишава до 11,5 през 2023 г. По коефициент на безработицата, двете общини се намират на дъното в общата статистика по общини за страната – Община Якоруда е на 260-то място, Община Белица на 258-мо място от всички 265 общини в страната.

Делът на трайно безработните сред всички безработни също намалява за целия МИГ – от **55,6% до 42,9%**. В Белица спадът е с 14,3 пр. пункта, в Якоруда – с 11 пр. пункта. Това означава, че се отчита известен **преход от дългосрочна към краткосрочна безработица**, но стойностите остават много високи.

Средногодишният брой на трайно безработните лица също намалява:

- Общо за МИГ: от **1314 на 1072 души** (-242)
- Белица: от **693 на 543** (-150)
- Якоруда: от **621 на 529** (-92)

Тези стойности са окуражаващи, но трябва да се тълкуват внимателно – част от намалението може да се дължи не на реална заетост, а на **отпадане от регистрацията или демотивация**.

Младежка безработица (под 29 г.) - Делът на младите безработни сред всички безработни е относително нисък, но **устойчиво се задържа между 9 и 11%**:

- Средно за МИГ: **10,6% (2022) → 10,15% (2023)** (спад с 0,45 пр. пункта)
- Белица: **10,1% → 9,3%**
- Якоруда: **11,1% → 11,0%** (почти без промяна)

Средногодишният брой на безработните под 29 г. през 2023 г. е **300 лица**

Младите хора притежават редица качества, които им дават предимство – те са по-мобилни и проявяват повече гъвкавост в процеса на търсене на работа. В същото време обаче липсата на практически опит, квалификация и образователен ценз, както и несъответствието между професионалната подготовка на младежите от една страна и реалното търсене от работодателите от друга, се явяват негативни фактори, възпрепятстващи успешната им трудова реализация.

Особено уязвими групи на пазара на труда са хората с ниско образование (над 55% от всички безработни), лицата над 55 години (над 370 в Белица и 320 в Якоруда годишно), както и хората с увреждания, чийто брой през 2023 г. е 28 в Белица и 16 в Якоруда. Безработните с основно образование също остават значителна група – 599 в Белица и около 500–611 общо за МИГ, като тенденцията е към нарастване. Безработните с начално и по-ниско образование намаляват (231 в Белица, 77 общо за МИГ), но остават сред най-уязвимите групи.

Икономически неактивните лица на територията на МИГ са друга целева група на пазара на труда. Тези лица са нито заети, нито безработни (т.е. няма готовност да започнат работа и не търсят такава). Общо **5773 души** в двете общини са определени като икономически неактивни – т.е. те **нито работят, нито търсят активно работа**, което е особено обезпокоително за територия с и без това висока безработица.

- В **община Белица** броят на икономически неактивните лица е **2576**, което съставлява **42% от цялото ѝ население на възраст 15–64 г.**
- В **община Якоруда** броят е още по-висок – **3197 души**, или **цели 50,9%** от работоспособното население. Това означава, че повече от половината икономически активна възрастова група **не участва по никакъв начин в пазара на труда**.

Средно за МИГ делът на неактивните достига **46,45%**, което е почти **два пъти по-високо от средното за страната**, където по последни данни този показател обикновено варира между 20–25%.

Основни потребности в областта на пазара на труда

*Перспективите за разкриване на нови работни места са свързани предимно с инвестиции в малък и среден бизнес в областта на дърводобива, дървопреработката и услугите, особено в свързаните с туризма сектори. На територията на МИГ -Белица-Якоруда се наблюдават сериозни социално-икономически и демографски проблеми, които ограничават трудовата реализация на уязвимите групи. Наблюдава се трайна тенденция за висока безработица на територията на МИГ (сред най-високите в страната), която следва да се обхване от целенасочени и взаимнодопълващи се мерки. Липсата на **достъп до заетост за дългосрочно безработни, млади хора, хора с увреждания и ниска квалификация** е отчетена като втори по значимост проблем след инфраструктурата в рамките на проучвания. Същевременно бизнесът отчита **недостиг на подготвени кадри, което изисква целенасочени мерки за активиране на неактивните лица, професионално обучение, развитие на трудови навици.***

Образование: Образователната мрежа на територията на МИГ Белица – Якоруда обхваща общо 12 учебни заведения, разположени в двете общини, като осигурява достъп до всички основни нива на образование – начално, основно, средно и професионално. И двете общини поддържат балансирана образователна мрежа, включваща училища в малките населени места, което благоприятства достъпа до образование в отдалечените райони. Наличието на две професионални гимназии (по една в двете общини) създава условия за обучение по професии, което е особено важно в контекста на нуждите на местната икономика и пазара на труда. Преобладават основните и обединените училища, които играят ключова роля за задържането на децата в училище до поне 10-ти клас в селските райони. Едновременно с това динамичният, високотехнологичен и глобализиращ се свят поставя нови предизвикателства, което е предпоставка за развитието на професионалното образование като гъвкава и адаптивна система, отразяваща социално-икономическия профил и състоянието на пазара на труда и вписваща се в общата визия за регионално развитие. **Наличната общинска спортна база в училищата на много места е недостатъчна** или не е на необходимото равнище, което поражда нужда от обновяване. Материална база в част от образователната институции има нужда от подобрене.

Общият брой учаци в двете общини намалява постепенно през разглеждания период – от 2 315 ученици през 2017/2018 г. до 2 122 ученици през 2023/2024 г., което представлява спад от около 8,3% за седем години. Макар и не рязко, тази тенденция е устойчива и показва общ демографски отлив, особено отчетлив в начален и прогимназиален етап. **Намалението на учениците се дължи както на ниската раждаемост, така и на миграцията на млади хора към по-големите градове или извън страната.**

Детските градини на територията на МИГ са 2 (по 1 във всяка община). В община Белица се наблюдава ясно изразена низходяща тенденция в общия брой деца в детските градини – от 293 през 2017/2018 г. до 230 през 2023/2024 г., т.е. спад с 63 деца за седемгодишен период. Това представлява намаление с над 21% и отразява както естествен демографски спад, така и възможна миграция на млади семейства. Общият брой деца в детската градина в община Якоруда остава относително стабилен с леки колебания – от 303 деца през 2017/2018 г. до 307 през 2023/2024 г., като в отделни години (напр. 2020/2021 г.) се наблюдава спад (291), последван от възстановяване. Това показва по-благоприятна демографска картина, особено в

сравнение с Белица. Делът на децата в селата остава значителен, но в Белица се наблюдава по-изразено намаление (от 198 на 195 за целия период, но с колебания в средата). В Якоруда броят на децата в селата се задържа стабилен около 154, без отчетлив спад в последните 3 години. Докато в Белица има устойчива негативна тенденция в броя на децата в детските градини, в Якоруда числеността остава стабилна, което потвърждава и други демографски показатели за по-добро възпроизводство и потенциал в Якоруда спрямо Белица. Това налага целенасочени мерки в Белица за задържане на млади семейства и подобряване на достъпа до услуги в селата. Уязвимите и рискови групи в образователната система като цяло остават с ниска численост в периода 2017-2022 – между 45 и 46 деца в целия период за двете общини, като това включва и специфични случаи (напр. здравословни състояния, икономически бариери и др.), които не са свързани с принадлежност към маргинализирани етнически общности.

Основни потребности в областта на образованието

- *Рехабилитацията и модернизацията на образователната инфраструктура е условие за равен достъп до качествено образование и задържане на млади семейства.*
- *Необходимо е подобряване на състоянието на общинската образователна инфраструктура, включително чрез съвременни технологични и ИТ решения, характерни за интелигентните селища.*

Социална сфера: И в двете общини е налична сравнително добре развита мрежа от социални услуги, насочени към широк кръг уязвими групи – с акцент върху децата, хората с увреждания и възрастните, нуждаещи се от грижа в домашна среда. Общо 6 социалните услуги в общността – 3 в Белица и 3 в Якоруда. Те са насочени към деца с увреждания, младежи, възрастни и семейства в риск. Липсват услуги в общността, които да са насочени към пълнолетното население с увреждания. Силно застъпени в двете общини, с общо над 2300 потребители са услугите в домашна среда, които осигуряват грижа, храна, асистенция и социална подкрепа в домашна среда, с фокус върху възрастни, хора с увреждания и деца в риск. Почти всички услуги в домашна среда са финансирани по проекти, които имат определен период на изпълнение, което не гарантира тяхната устойчивост. Общият брой на децата с увреждания на територията на МИГ през 2025 г. е 122. Децата с увреждания са обхванати от социални услуги в общността. Посредством разкритите социални услуги в общността се дава възможност на родителите да намерят трудова и професионална реализация, освободени от целодневната грижа за децата. Една от най-уязвимите групи от населението са пълнолетните лица с увреждания - общо 4 706 през 2025 г. на територията на МИГ.

Основни потребности в областта социалните услуги

- *На територията на МИГ изградената мрежа от социални услуги има нужда от разширяване, основно в областта на услугите в общността за пълнолетните лица с увреждания.*
- *Необходими са целенасочени мерки за подобряване на обхвата и качеството на социалните услуги, включително с цел стимулиране на по-възрастните хора за по-дългото им оставане на пазара на труда.*

- *Необходимо е подобряване на материалната база и оборудване за предоставяне на модерни социални услуги, включително чрез въвеждане на съвременни технологични и ИТ решения, характерни за интелигентни селища.*

Икономика: В икономическия профил на МИГ-Белица-Якоруда доминиращ е секторът на дърводобива и дървопреработването. И при двете общини секторът, свързан с горските ресурси е силно развит и представлява значителен дял от местните икономики. Съществуват шивашки предприятия, осигуряващи заетост, основно за жените.

Икономиката на Община Якоруда е представена предимно от малки цехове, специализирани в дърводобивната, дървопреработвателната промишленост и производство на мебели, които разчитат на наличието на суровини, материална база и квалифициран персонал. Икономическият профил на община Белица също е доминиран от дърводобива и дървопреработването. Произвеждат се дървени строителни материали, мебели, пчелни кошери и пелети.

През целия период 2018-2023 микро предприятията (с до 9 заети лица) категорично преобладават, като дялът им нараства от 92,9% през 2018 г. до 95,2% през 2023 г. Абсолютният им брой също бележи стабилен растеж – от 448 до 707 предприятия. Това е ръст от близо 58% за шестгодишен период и показва ясно, че предприемачеството на местно ниво се развива предимно под формата на малки индивидуални или семейни бизнеси. Структуроопределящи отрасли на територията на МИГ-Белица-Якоруда, са изведени въз основа на показателя добавена стойност по факторни разходи (се ползва се за оценка на номиналния размер на стопанската активност в общините, най-вече поради липсата на обхванат индикатор като брутен вътрешен продукт на ниво община) и приносът в осигуряването на заетостта на територията.

Най-висок дял в добавената стойност и в икономиката на територията на МИГ заема преработващата промишленост (36,5%), следвана от търговията (6,9%), Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и газообразни горива (12,8%) и селското стопанство (9,9%).

Преработваща промишленост - това е водещият икономически сектор за територията на МИГ и за всяка от двете общини – стабилен и с висока добавена стойност. **Секторът е пряко свързан с основния природен ресурс в региона – горите.** Заетите лица остават около 600–620 души, а броят на предприятията – около 80–90. През 2023 г. добавената стойност достига почти 9 млн. лв. Секторът е особено важен за Якоруда, която поддържа по-голям дял от този отрасъл в сравнение с Белица. Водещата дейност е **производството на изделия от дървесина (КИД 16)**, което осигурява над 7,3 млн. лв. добавена стойност – 3,38 млн. лв. в Белица и 3,91 млн. лв. в Якоруда, или близо 88% от общата индустриална добавена стойност. Секторът на **облеклото (КИД 14)** също има значимо присъствие – с 390 хил. лв. в Белица и 638 хил. лв. в Якоруда. **Металообработката (КИД 25)**, макар и с по-малко предприятия в Якоруда, допринася с 3909 хил. лв., което представлява близо 47% от добавената стойност в преработващата индустрия на общината. Останалите дейности – храни и мебели – са с маргинален принос, но имат потенциал за развитие чрез насочена подкрепа и свързване с местни ресурси.

Селско, горско и рибно стопанство, след слабост в периода 2020–2021 г., през 2022–2023 г. се наблюдава рязко възстановяване: заетите лица достигат 378 (2022 г.) и 331 (2023 г.), а добавената стойност по факторни разходи през 2023 г. е 2,4 млн. лв.

Хотелиерство и ресторантьорство е сектор с положителни тенденции на територията на МИГ. От 56 предприятия през 2018 г. до 67 през 2023 г. Добавената стойност се удвоява за периода – от 565 хил. лв. до почти 1,4 млн. лв. Расте и броят на заетите – от 112 до 158. Якоруда и Белица участват сравнително равнопоставено, с нарастващ принос от Белица в последните години. Секторът има сериозен потенциал за заемане на по-водещо място, особено при обвързване с планински и екотуризъм. Препоръчително е да се развиват туристически пакети, обучение по туризъм и международна промоция.

Производство и разпределение на енергия е малък сектор в икономическия комплекс, но стратегически. През 2022 г. има силен ръст в приходите, вероятно свързан с повишена дейност в Белица. През 2023 г. заетите са 25 души, с добавена стойност от 3,1 млн. лв. Развитието на този сектор трябва да се следи с внимание – потенциал има особено в контекста на възобновяеми източници.

Търговията е най-големият по брой предприятия сектор (над 200 всяка година), със стабилни приходи и разходи. Добавената стойност се увеличава устойчиво – от 3,1 млн. лв. (2018) до 4,2 млн. лв. (2023). Заетостта е висока и стабилна (между 395 и 496 души). Секторът е ориентиран към обслужване на населението и поддържане на жизнеността на малките населени места.

Умерено представен е **сектор транспорт, складиране и пощи**, със заети между 45 и 94 души, но с колебания. Забелязва се спад в добавената стойност през 2022 г., но известно възстановяване през 2023 г. В Якоруда секторът е по-силно представен, което се свързва с географската изолация и необходимостта от логистика.

Икономиката на МИГ Якоруда – Белица е с добра диверсификация и ръст в ключови сектори. Преработващата промишленост е водеща за територията на МИГ-Белица – Якоруда, осигурява най-висока заетост и стратегическа значимост. Селското стопанство, туризмът и здравеопазването са важни подкрепящи отрасли.

Горско стопанство. По данни на НСИ за 2023 г., горската територията на МИГ-Белица Якоруда заема площ от 35 498,06 ха, което представлява 56,04 % от общата територия на МИГ. В тази площ са включени 18 565,07 ха са горски територии в община Белица или 63,18 % от територията на общината и 16 932,99 ха горски територии в община Якоруда или 49,86 % от общата общинска територия. Основните горскостопански дейности, които се развиват в горските територии са: дърводобив, възобновяване и залесяване, реконструкция на слабопродуктивни гори. Значителният горски фонд може да бъде един от основните източници на икономически растеж, при устойчиво ползване на горските ресурси. Развитието на производства, използващи дървесината като суровина, както и такива свързани с първична преработка на билки, гъби и диви плодове би допринесло както за развитието на селското и горско стопанство така и за цялостното икономическо развитие. За частите от горите, попадащи в границите на Национален парк „Рила“ се налага специален режим на ползване съгласно закона за защитените територии. Стопанисването се извършва от дирекцията на

парка и горски стопанства. Освен за дървесина, горите се използват и за сено, фураж и събиране на горски продукти, което предлага възможности за развитие на селското стопанство и местната икономика.

Горското стопанство е основен поминък за територията, като в община Якоруда повече от половината работоспособно население е заето в сектора. Над 40 местни предприятия се занимават с дърводобив и дървопреработване, произвеждайки строителни материали, мебели и хартиени изделия. Освен това, събирането и преработката на недървесни продукти като плодове, гъби и билки е съществен източник на доход, особено за жителите на по-отдалечени населени места.

Горите имат многостранно стопанско значение, което далеч надхвърля дърводобива и дървопреработката. Събирането на диворастящи плодове, билки и гъби създава възможности за допълнителни доходи. Горите изпълняват и жизненоважни екологични функции – водоохранна, почвообразуваща и противоерозионна. Те регулират водния баланс, задържат дъждовните води и намаляват риска от наводнения. Освен това влияят върху климата, въздушната циркулация и осигуряват условия за отдых чрез курортни и зелени зони, което подкрепя туризма и повишава доходите на местното население.

Устойчивото управление на горите е ключово за бъдещото развитие на района – то трябва да съхранява биологичното разнообразие, продуктивността и възстановителния потенциал на горските екосистеми.

Селското стопанство в планинските общини Якоруда и Белица демонстрира динамика, обусловена от географските и климатични особености на региона. В периода 2018–2023 г. се наблюдават значителни колебания в броя на предприятията, произведената продукция и заетостта, което отразява специфичните предизвикателства и възможности пред аграрния сектор. Географските и климатични условия в планинските райони, като стръмни терени и по-кратък вегетационен период, ограничават възможностите за интензивно земеделие. Въпреки това, тези райони предлагат потенциал за развитие на устойчиви и екологично съобразни аграрни практики, като биологично земеделие и отглеждане на специфични култури, адаптирани към местните условия.

Най-голям дял в земеползването през целия период заемат естествените ливади. Общо за двете общини, през 2023 г. са отчетени 1533,14 ха – 891,27 ха в Якоруда и 641,87 ха в Белица. За петте години стойностите варират от 1146 ха (2019) до 1533 ха (2023), което показва наличието на богата и устойчива фуражна база, която би могла да се използва за общо сертифицирано биологично животновъдство, с пасищно отглеждане.

Зеленчукопроизводството е по-ограничено, но има добра база за развитие на нишови пазарни решения. В оранжерии през 2023 г. се отглеждат общо около 1,54 ха домати, краставици и пипер. Това е достатъчно за създаване на фермерски бранд за директна реализация в близките курортни зони или фермерски пазари. Оранжерийната структура е стабилна – напр. през 2021 г. се отглеждат 0,7 ха домати, 0,35 ха краставици, 0,2 ха пипер, основно в Якоруда.

В растениевъдството картофите заемат централно място. През 2020 г. в двете общини са засети общо 62,56 ха – 8,13 ха в Якоруда и 54,43 ха в Белица, като последната традиционно има по-голям дял в тази култура. През 2023 г. общата площ е 39,77 ха. Това е култура с доказана местна

устойчивост, която при организирано производство и пазарен подход може да се превърне в гръбнак на общ преработвателен капацитет.

Чувствителните сектори, идентифицирани в СПРЗСР, съвпадат с реалните структурни слабости и потенциала за икономическо и социално развитие на общините Белица и Якоруда. Насочването на инвестиции и подпомагане именно в тези направления ще има ефект върху заетостта, устойчивото използване на природните ресурси и икономическата жизнеспособност на селските райони.

Инвестиционната активност на предприятията на територията на МИГ. Чуждестранни преки инвестиции (ЧПИ) на територията на МИГ почти няма, като за целия изследван период 2018-2023 г. данните на НСИ за община Белица са конфиденциални, което означава че има все пак ЧПИ на територията на общината. За община Якоруда, НСИ дава конфиденциални данни едва за 2023 г., в останалите години е посочено, че няма данни за ПЧИ. В тази връзка, основните показатели за изследване на инвестиционната активност са придобитите ДМА и разходите за тях. Сред основните двигатели на инвестициите са преработващата промишленост, строителството и търговията, а през последните години се забелязва значително нарастване на вложенията и в селското, горското и рибното стопанство. По-малки, но стабилни инвестиции се регистрират и в сектора на информацията и далекосъобщенията, което е **положителен сигнал за опити за дигитализация и модернизация.**

В община Якоруда инвестиционната активност е концентрирана основно в строителството и преработващата промишленост. През 2022 г. строителството достига инвестиции от 2.484 млн. лв., докато преработващата промишленост е стабилен сектор със стойности от 1.3 до 2.5 млн. лв. годишно в последните три години. Това показва, че общината продължава да развива производствения си капацитет и инфраструктурата.

Община Белица показва по-динамична и разнородна инвестиционна активност. През 2023 г. общите инвестиции достигат внушителните 15.6 млн. лв., което я поставя в позиция на водещ икономически играч в региона за тази година. Особено силно се открояват вложенията в селското, горското и рибното стопанство, които нарастват значително – от 570 хил. лв. през 2018 г. до над 3.1 млн. лв. през 2023 г. Това говори за целенасочена подкрепа и активност в развитието на земеделието и устойчивото ползване на природните ресурси. Преработващата промишленост също бележи стабилни нива на инвестиции, с умерен растеж през последните години. Важно е да се отбележи и внезапният скок в публичния сектор през 2022 г., когато се отчитат над 1.1 млн. лв. инвестиции в дейности, свързани с образование, здравеопазване и администрация – най-вероятно по линия на европейски програми и социални проекти.

Инвестиционната активност на територията на МИГ разкрива разнообразие в икономическите профили, но и обща тенденция към устойчив растеж. Това създава благоприятна среда за съвместно развитие, при което общините могат да се допълват – индустриалната стабилност на Якоруда и агро-екотуристическият профил на Белица оформят цялостен регионален потенциал, като основните изводи включват:

- ✓ **Ръстът в инвестициите в региона е факт**, като се движи от под 9 млн. лв. до над 18 млн. лв. за шест години. Това създава основа за стабилно развитие и подобряване на жизнения стандарт.

- ✓ **Белица се профилира все повече като аграрно-туристическа община**, с активност в земеделие и услуги. Инвестициите в публичния сектор подсказват и добър административен капацитет за усвояване на средства.
- ✓ **Якоруда се запазва като индустриално-строителен център**, с фокус върху преработващата промишленост и инфраструктурата, но с нужда от разширяване в по-съвременни и устойчиви направления като технологии, услуги и селско стопанство.
- ✓ **Секторите на търговията и услугите** показват нестабилни, но периодично високи резултати, което предполага наличие на интерес, но и нужда от по-добро стратегическо планиране. Значителен потенциал, а и заявен интерес им ав секторите, свързани с туризма.

В допълнение, внедряването на иновации в на територията на МИГ се очаква да бъде все постижимо, благодарение на технологичния напредък и дигитална свързаност. С разширяването на широколентовия интернет и мобилните мрежи дори в отдалечени райони, предприятия и специалисти могат да оперират и комуникират ефективно от селски локации. На територията на МИГ инфраструктурата за широколентов интернет се оценява като добра. Това позволява дистанционна работа, електронна търговия и онлайн услуги, без необходимост от физическо присъствие в големите градове.

Основни потребности за стимулиране на икономическото развитие

- *Предоставяне на подкрепа и стимули за предприемачите в земеделския и неземеделския сектор, включително чрез модернизиране на материалната им база и оборудване. Младите хора следва да се подкрепят приоритетно, за да се задържат на територията на МИГ, с оглед задълбочаването на демографските проблеми в региона. С оглед високите нива на безработица, подкрепата за предприятията следва да се обвързва и със стимулиране на заетостта чрез създаване на нови работни места.*
- *В областта на селското стопанство е целесъобразно приоритизирането на чувствителните сектори, планински и необлагодателствани райони, с цел изравняване на пазарните им позиции с останалите предприятия в сектора.*
- *Въвеждане на иновации и нови технологични решения в земеделския и неземеделските сектори, включително енергоспестяващи технологии и технологии, подобряващи ресурсната ефективност на предприятията, с цел повишаване на конкурентоспособността им.*
- *Налице са благоприятни възможности за развитие на биологично земеделие и животновъдство, които не са достатъчно оползотворени.*

Туризм и туристическа инфраструктура:

Секторът на туризма е може би най-динамично развиващият се в разглеждания период. Докато в началото на периода (2018–2019 г.) приходите от дейността са сравнително скромни и показват бавен растеж, в следпандемичния период, особено от 2021 г. насам, секторът преживява ускорено развитие. Това е особено видно през 2022 и 2023 г., когато приходите и добавената стойност почти се удвояват. Данните ясно показват, че туризмът се утвърждава

като стратегически приоритет за двете общини. Ръстът в наетите лица също е показателен за този процес – от 112 души през 2018 г. общо до над 150 през 2023 г., което отразява засилен интерес към сектора, както и възможности за заетост. Добавената стойност нараства устойчиво, като в Белица достига почти 900 хил. лв. през 2023 г., а в Якоруда надхвърля половин милион лева. ***Това е знак за все по-добре функциониращ туристически сектор, който може да се развива с помощта на инвестиции в публична малка по мащаб туристическа инфраструктура.***

На територията на община Белица, растежът в приходите и заетостта се подпомага от уникални атракции като Парка за танцуващи мечки и курорта Семково. Съчетанието от природни дадености и целогодишна туристическа активност създава добра основа за развитието на устойчив и многопластов туризъм. Община Якоруда от своя страна разполага с отлични условия за планински туризъм, екопътеки и културни маршрути. Забележителности като крепостта Калята и село Орцево се превръщат във важни елементи от регионалния туристически продукт. Въпреки по-малкия брой предприятия в някои години, Якоруда демонстрира стабилна тенденция в приходите и заетостта, което говори за засилена активност и разнообразяване на услугите.

Туристическият сектор на територията на МИГ е в период на растеж. Увеличението на приходите, добавената стойност и заетостта показват не само количествен растеж, но и подобрене в качеството на туристическите услуги. Тази тенденция създава отлична основа за бъдещо развитие чрез интегрирани стратегии, насочени към разширяване на инфраструктурата, дигитализация и по-ефективен маркетинг на региона като единна туристическа дестинация. Увеличаващите се приходи и добавена стойност при почти непроменен капацитет свидетелстват за по-добро управление, професионализация на сектора и успешен маркетинг.

Култура и културно-историческо наследство: Културно-историческото наследство на МИГ-Белица–Якоруда – се характеризира с богата многопластова култура, дълбоки исторически корени и съхранени местни традиции, които са съществен фактор за регионалната идентичност и основа за развитието на културен, етнографски и познавателен туризъм. И в двете общини е запазена приемственост между вековни културни пластове – от праисторически и тракийски селища до възрожденски архитектурни ансамбли, духовни и етнографски обекти. Общините се отличават със силна читалищна традиция, активна самодейна дейност и устойчиво фолклорно богатство, което обединява традициите на различни етнически и религиозни общности – християни, мюсюлмани и роми. Тази културна симбиоза се изразява в общи празници, съвместни обичаи и богата художествена самодейност.

Културният живот в общините Белица и Якоруда се отличава с богато наследство, съхранени традиции и активна дейност на читалищата. В Белица функционират четири читалища и Исторически музей, който представя седем тематични раздела – от археология до местни занаяти – и е важен туристически и културен център. Читалището „Георги Тодоров 1885“ в града е основен двигател на културните прояви, включително с пет действащи самодейни състава. Община Белица е домакин на наситен културен календар с местни и национални събития, които съчетават християнски и мюсюлмански традиции – от Зимния празник „Белица – Семково“ до чествания на Андреевден и Великден.

В Якоруда културната дейност е съсредоточена в Народно читалище „Светлина – 1907“ в града и „Родопи“ в с. Юруково, които поддържат библиотечна и самодейна фолклорна дейност. Читалищата организират групи за обичаи, народна музика, песни и танци, които участват в значими регионални фестивали като „Пирин пее“ и „Между три планини“. Историческото наследство на Якоруда включва останки от римски пътища, крепости и възрожденски сгради, а традиционните занаяти – тъкачество, гоблени и плетачество – са запазени и с потенциал за развитие. Местното население, с преобладаваща мюсюлманска вяра, съчетава общи празници с християнската общност, което подчертава културната толерантност и сплотеност на региона.

На територията на МИГ-Белица-Якоруда културната идентичност се формира от дълбоки исторически пластове, богат фолклор, активно самодейно изкуство и уникално културно-религиозно съжителство. Присъствието на читалища с активна дейност, паметници от различни епохи, етнографски и музейни институции и местни ритуали създават общ културен пейзаж, който превръща територията на МИГ-Белица–Якоруда в притегателна **дестинация за културен и познавателен туризъм**.

Съществува реален потенциал за надграждане чрез:

- ✓ *по-интензивна дигитализация на културните обекти и традиции,*
- ✓ *създаване на маршрути за културно-исторически туризъм,*
- ✓ *активизиране на младежкото участие,*
- ✓ *подкрепа на местните занаяти като икономическа и културна дейност,*
- ✓ *развитие на междуобщински културни събития и фестивали, отразяващи общата териториална идентичност.*

Тази културна приемственост и оживен духовен живот са силен инструмент за устойчиво развитие и социална сплотеност на местното население в условията на етническо и религиозно разнообразие.

МИГ-Белица–Якоруда, разполага с изключително богат природен, културно-исторически и етнографски ресурс, който създава стабилна основа за развитие на устойчив и многопластов туризъм. И за двете общини е от стратегическо значение оползотворяването на наличния туристически потенциал чрез създаване на атрактивни туристически продукти, подобряване на инфраструктурата, насърчаване на местните инициативи и активно популяризиране на региона като цялостна туристическа дестинация.

Природните дадености в района включват девствени гори, реки, езера и защитени територии, които предлагат условия за разнообразни туристически дейности – планинско катерене, риболов, билкарство, наблюдение на диви животни, фотосафари и велотуризм. Сред най-значимите природни обекти са Сухото и Вапските езера в Национален парк „Рила“, водопадът на р. Чесна, местностите „Бабина дупка“, „Уплашена чешма“, както и горските райони с недокосната флора и фауна.

Регионът обхваща части от Национален парк „Рила“ чрез парковите участъци „Якоруда“ и Семково, като достъпът до парка се осъществява чрез добре обозначени маршрути – от местността Нехтеница, от Високопланинската спортна база „Белмекен“, както и от курортните зони „Семково“ и „Трещеник“. Курортът Семково, разположен в землището на Белица, разполага с осем ски писти, хижа и разнообразни туристически маршрути, като е признат за курорт с национално значение. В съседство е и хижа „Грънчар“, разположена край едноименното езеро, с капацитет от 65 легла и допълнителни бунгала. „Трещеник“, в община Якоруда, е планиран за бъдещо развитие със ски писта и вече изпълнява ролята на изходен пункт към хижите „Грънчар“ и „Заврачица“.

На територията на МИГ-Белица–Якоруда са изградени и маркирани общо над 10 екопътеки, всяка от които е тематично обвързана с определени природни или културни акценти. Пътеките свързват ключови атракции като Парка за танцуващи мечки, планинския курорт Семково, Рила Fun Park и множество водни и горски зони. Природозащитният парк за танцуващи мечки край Белица е уникален за Балканите и Европа екологичен център с висока туристическа стойност. Допълнителна атракция е първият в България планински увеселителен парк RILA Fun Park – целогодишно действащо съоръжение с екстремно влакче, което привлича посетители с красивите гледки и възможности за отдих и приключения.

Културно-историческото наследство също играе важна роля за развитието на туризма. И двете общини предлагат богато разнообразие от археологически обекти, тракийски светилища (като това край с. Бабяк), църкви, параклиси, джамии, етнографски комплекси и музеи. Обекти като църквите „Св. Георги“ (1835 г.), „Св. Димитър“ (XVII в.), старите валевици, както и историческият музей в Белица допринасят за културния и познавателен туризъм.

Фолклорното и етническо разнообразие, включващо културата на християни, мюсюлмани и роми, създава уникална атмосфера, подходяща за етнографски туризъм и представяне на традиционни обичаи, занаяти и кулинария.

В съвкупност, територията на МИГ-Белица–Якоруда предлага изключителен потенциал за устойчиво туристическо развитие. За да се реализира пълноценно този потенциал, е необходимо:

- ✓ Подобряване на туристическата и обслужваща инфраструктура;
- ✓ Инвестиране в съпътстващи услуги – транспорт, информационни центрове, места за отдих;
- ✓ Подкрепа за местните инициативи и малкия бизнес;
- ✓ Активна маркетингова стратегия и участие в туристически борси и изложения;
- ✓ Насърчаване на публично-частни партньорства в сектора.

Със своите природни дадености, историческо наследство, фолклорно богатство и стратегическо разположение между планините Рила, Пирин и Родопите, двете общини имат капацитет да се утвърдят като цялостна и разпознаваема туристическа дестинация с фокус върху устойчивото развитие и запазване на местната идентичност.

За голяма част от културни обекти са наложителни инвестиции в тяхното съхранение и подобряване на условията за достъп и за ползване, тъй като те са стратегически необходими за запазване на местната идентичност и развитие на устойчив културен и туристически потенциал. Тези обекти – като читалища, музеи, етнографски къщи, археологически обекти или сгради с архитектурна стойност – са носители на историята, традициите и духа на дадено населено място. Без адекватна грижа и инвестиции, те се рушат, обезличават и губят значението си както за местната общност, така и за външните посетители. Рехабилитацията и адаптацията на културните обекти не само съхранява културното наследство, но създава условия за нови форми на културен живот – изложби, артистични резиденции, работилници, турове – които генерират интерес и съживяват местната общност. Това води до активиране на местните икономики, развитие на микропредприемачество, занаятчийство и гастрономия, като същевременно допринася за по-силен социален капитал и задържане на млади хора. Инвестициите в културни обекти са дългосрочна основа за устойчив туризъм, който не разчита на масови потоци, а на дълбоко културно преживяване, което отличава даденото място от останалите.

В допълнение към инвестиционните интервенции са препоръчителни и меки мерки като културни мероприятия, фестивали и други събития, които играят ключова роля за развитието на туризма и съхраняването на местната идентичност в малките населени места. Те създават устойчив интерес към региона, представяйки неговите традиции, история и културно наследство по достъпен и привлекателен начин. Такива дейности активират местните общности, насърчават междупоколенческия диалог и повишават чувството за принадлежност и гордост. От туристическа гледна точка, културните събития са ефективен инструмент за привличане на посетители извън традиционния сезон, подкрепяйки местната икономика чрез нощувки, храна и занаятчийска продукция. Освен това, те предоставят сцена за представяне на местни творци и артисти, създавайки възможности за устойчиви културни и творчески индустрии. Инвестицията в меки мерки не изисква значително финансиране, но има висока възвръщаемост под формата на социален капитал, местно развитие и утвърждаване на позитивен имидж на територията на МИГ.

Основни потребности в областта на развитие на туризма и съхранение на местната идентичност и културно-историческото наследство

- Сред възможностите за икономическо развитие на територията е да се подкрепи туризма като един от отраслите с най-висок потенциал, чрез изграждане на туристическа инфраструктура с малък мащаб: туристически центрове, екопътеки, табели, информационни пунктове, кътове за отдих, наблюдателни зони и др.
- Ето защо е необходимо да се предприемат целенасочени мерки за развитие и оползотворяване на наличния потенциал за развитие на туристическия сектор, в т.ч. на наличните природни и културно-исторически ресурси.
- Туризмът се явява добра перспектива и възможност за устойчиво развитие и просперитет на територията на МИГ и нейното население, предвид наличието на изключително богат природен потенциал – биоразнообразие, защитени територии (НП „Рила“), високопланински езера, минерални извори и обширни горски площи (над

56% от територията). Тези ресурси предоставят стратегически предимства за развитие на устойчив туризъм, горско стопанство и биоикономика.

- Развитие и поддържане на културните ресурси и обекти като част от туристическия потенциал на територията на МИГ
- Развитие на комбинирани съвременни туристически продукти, включително чрез прилагане на технологични и ИТ решения, свързани с интелигентните селища

Сектор околна среда и биоразнообразие

Територията на МИГ-Белица – Якоруда е биоecологично свързана, природозащитно значима и стратегически позиционирана за развитието на устойчиви модели на туризъм, земеползване и природосъобразна икономика. Наличието на защитени територии – части от Национален парк „Рила“, защитени местности, природни забележителности и зони от „Натура 2000“, водят до изключително богатото растително и животинско разнообразие, включително балкански ендемити и реликтни видове, запазени високопланински хабитати и горски масиви, предоставящи убежище на значими видове като дива коза, мечка, глухар и др. Територията на МИГ-Белица – Якоруда притежава висока природозащитна стойност и значителен потенциал за развитие на екологичен туризъм, опазване на биоразнообразието и природосъобразни практики. Въпреки това, съществуват реални предизвикателства, особено в управлението на отпадъците, опазване на биоразнообразието и нуждата от устойчиво ползване на природните ресурси, които изискват целенасочени интервенции и широк обществен ангажимент. Районът е признат за изключително богат на видово разнообразие, включително на ендемити и реликти, както и на редки и застрашени животински видове (дива коза, алпийски тритон, кафява мечка, глухар, балканска пъстърва и др.). Същевременно обаче биологичното разнообразие на територията е подложено на нарастващ натиск поради редица установени заплахи.

Въпреки че и двете общини участват в системата за управление на отпадъците в рамките на Регион Разлог, делът на разделно събраните отпадъци остава изключително нисък. И двете общини се характеризират с недостатъчно развита система за разделно събиране. В Якоруда делът на разделно събраните отпадъци е едва 0,14%, а в Белица, въпреки съществуващата договореност с „Екопак България“, обхватът на „трицветните точки“ е ограничен до 3 населени места. Това показва ниска степен на разделно събиране за територията на МИГ като цяло и нужда от по-активна информационна, логистична и организационна подкрепа.

Един от основните проблеми на общините в областта на управлението на отпадъците е липсата на разбиране у населението за вредите, които нанасят на околната среда, създавайки нерегламентирани сметища. Повишаването на тяхната обществена отговорност към околната среда, чрез мерки за информиране и повишаване на самосъзнанието им ще допринесе значително за успех на усилията на всяка от двете общини за намаляване количеството депонирани отпадъци от населените места.

Провеждане на регулярни публични кампании за информиране на обществеността и работа на местно ниво е част от мерките за намаляване на потенциалния риск от загуба на биологично разнообразие, смекчаване на установените заплахи и произтичащите от тях рискове за околната среда, екосистемите и биоразнообразието. Ключов фактор при прилагането на политиките по опазване на биологичното разнообразие и екосистемите е населението по места и обществото като цяло. Във всяка една от дейностите, които обхваща опазването на

биологичното разнообразие следва да включи и социалната ангажираност. Повишаването на осведомеността относно биологичното разнообразие и заплахите за него в целевата територия на база на мерки планирани в стратегически и планови документи в сектор биоразнообразие – Национална стратегия за биологично разнообразие до 2030 г. (проект), Национална рамка за приоритетни дейности за мрежата Натура 2000, Планове за действие за видове, Планове за управление на защитени зони, Планове за управление на защитени територии

Основни потребности в областта на околната среда и биоразнообразието

- Развитие и поддържане на природните ресурси като част от туристическия потенциал на територията на МИГ
- Повишаване на обществената информираност за участието на населението в процесите на екологосъобразно управление на отпадъците и биоразнообразието, чрез ефективно прилагане на законодателството и на съвременни добри практики.

Инфраструктура: Територията на МИГ-Белица – Якоруда се характеризира със слабо развита и ограничена транспортна инфраструктура, силно повлияна от планинския релеф, високата надморска височина и изолираността на много населени места. Връзката с националната пътна мрежа се осъществява основно чрез второкласния път II-84 (Белово – Пазарджик – Велинград – Юндола – Якоруда – Разлог), който преминава през двете общини и изпълнява ролята на основна пътна артерия. На територията липсват автомагистрала и първокласни пътища, което възпрепятства бързия достъп до основни икономически и административни центрове.

Състоянието на част от общинската пътна инфраструктура и улична мрежа е сравнително добро или е предвидено скорошното им подобряване. Общините провеждат целенасочена и дългосрочна политика за подобряване на градската и селищната среда чрез рехабилитация на уличната мрежа, обновяване на площади, модернизация на осветлението и създаване на обществено достъпна инфраструктура. Съществуват обаче редица проблеми в състоянието на публичната инфраструктура, които следва да се адресират с интервенции, включително идентифицираните от местната общност основни нужди, в т.ч. изграждане и реновиране на обществени зони за отдих, социални активности и културен живот, включително паркови пространства, детски площадки, зелена система, паркови площи и зони за рекреация, спортна инфраструктура и спорт на открито и други инвестиции в обществената среда, насочени към повишаване на привлекателността на населените места и обществените пространства. Част от съществуващите публични сгради не отговарят на съвременните стандарти и изискват модернизация, което възпрепятства пълноценното им използване. Въпреки съществуващата разнообразна спортна база, в двете общини се споделят сходни предизвикателства – нужда от модернизация на инфраструктурата, подобряване на достъпа и разширяване на спортните дейности извън общинските центрове. Част от съществуващите спортни съоръжения не отговарят на съвременните стандарти и изискват модернизация, което възпрепятства пълноценното им използване. Недостатъчно дигитализиране и интелигентни решения – уличното осветление, достъпът до административни услуги и техническата обезпеченост на обекти все още не са на ниво, позволяващо интелигентно управление на ресурсите.

Инвестициите в морално остарялата и износена публична инфраструктура на територията на МИГ са от съществено значение за подобряване на качеството на живот, задържане на

населението и стимулиране на местното икономическо развитие. Незадоволителното състояние на улична мрежа, парковете, училищата и социалните обекти води до социална изолация, ограничен достъп до услуги и по-ниска мотивация за живот и работа в региона. Модернизирането на тази инфраструктура не само повишава сигурността и комфорта на жителите, но също така създава нови възможности за местен бизнес, туризъм и привличане на млади семейства и специалисти. Това е ключова стъпка към балансирано териториално развитие и преодоляване на демографската криза на територията на МИГ.

Основни потребности в областта на инфраструктурата

- Рехабилитация и благоустрояване на вътрешно-селищна публична инфраструктура, с фокус върху достъпа до обществени услуги, училища, социални обекти, безопасност на движението и подобряване на средата за живеене.
- Обновяване и модернизация на обществени, административни и образователни сгради, подобряване на достъпността, архитектурна среда и технологична инфраструктура – с цел създаване на по-добри условия за работа, обслужване и учене.
- Изграждане и реновиране на обществени зони за отдих, социални активности и културен живот, включително паркови пространства, детски и спортни площадки за повишаване на привлекателността на населените места.
- Ремонт на общинска спортна инфраструктура и създаване на нови спортни площадки в по-големите села, създаване на зони за отдих и рекреация и подобряване на селищната среда и облика на населените места.
- Развитие на инфраструктура за предоставяне на социални, здравни и мобилни услуги, особено в отдалечените и труднодостъпни села – чрез адаптирани пространства, базова техническа обезпеченост и създаване на условия за гъвкаво предоставяне на услуги по места.
- Оползотворяване на потенциала за реализиране на дейности, насочени към създаване на „интелигентни селища“

Потенциал за развитие на интелигентни селища:

На територията на МИГ-Белица-Якоруда съществува реален потенциал за развитие на интелигентни селища (Smart Villages), въпреки че концепцията все още не е широко позната сред местните заинтересовани страни. Проучванията показват, че 62% от представителите на публичния сектор, включително общини, кметства и социални заведения, подкрепят включването на дейности, насочени към интелигентни селища в Стратегията за ВОМР. 43 % от представителите на стопанския сектор, включващ земеделски производители, микропредприятия и други бизнес субекти вярват в потенциала на „интелигентните селища“, а 47% имат по-прагматично мнение, но отворен подход, което все пак показва наличието на интерес и възможности за развитие в тази насока.

Основни потребности, свързани с потенциала за развитие на интелигентни селища:

За да се реализира потенциалът за интелигентни селища в района на МИГ-Белица-Якоруда е необходимо да се насърчи включването на дейности, съответстващи на концепцията за „интелигентни селища“ или самостоятелни иновативни социални, технологични и/или цифрови решения, съответстващи на принципите на тази концепция. Включването на такива дейности е подходящо в мерките, насочени към **неселскостопански дейности**,

дейностите за развитие на природни и културни ресурси, както и в дейностите за подобряване на публичната инфраструктура и услуги.

Въз основа на социално-икономическото проучване е изведен наличния потенциал на територията на МИГ-Белица-Якоруда, сравнителни предимства и степен на оползотворяване, чрез които се цели устойчиво социално-икономическо развитие. В настоящата част са идентифицирани конкретните нужди на територията и необходимите мерки за адресиране на нуждите, развитие и оптимално оползотворяване на потенциала на територията от гледна точка на инфраструктурна осигуреност, икономически потенциал (в т.ч. промишленост, промишлеността, свързана с горските ресурси, земеделие, услуги и туризъм), социална сфера (развитие на човешките ресурси, култура, образование, здравеопазване, спорт, социални дейности и др.). Идентифицираните мерки са насочени към преодоляване на лимитиращите развитието на територията фактори. В следващата таблица са обобщени потребностите и потенциала на територията и необходимите мерки за оползотворяване потенциала на територията и устойчиво местно развитие:

сектор	Основни нужди изводи и препоръки, базирани на идентифицираните потребности и потенциал за развитие на територията на МИГ
природни, културни ресурси и местоположение на региона	- Исклучително богат природен капитал – гори, минерални извори, биоразнообразие с европейско значение (НАТУРА 2000); нужда от устойчиво управление и опазване - Необходимо е интегрирано популяризиране и достъп до природни забележителности и защитени територии (НП „Рила“, р. Места). - Потенциал за развитие на устойчив еко, планински и балнео туризъм, базиран на съхранена природна среда - Необходимост от изграждане и на туристическа инфраструктура (информационни центрове, еко пътеки, заслони, информационни табла) - Нужда от инвестиции в културна инфраструктура, достъп до обекти и дигитализация на културно наследство - Наличие на богато нематериално културно наследство (празници, етнотрадиции, занаяти) - Нужда от оползотворяване на разнообразието от материални и нематериални културно-исторически ресурси за туристически цели и съхранение на местната идентичност, вкл. чрез популяризиране и съхранение, в т.ч. инвестиции в меки дейности, насочени към читалищата, които са основен фактор в развитието на местната култура и все повече се очертават не само като културни центрове, но и като такива на гражданското общество. В този процес е целесъобразно да се да се насърчи включването на дейности, съответстващи на концепцията за „интелигентни селища“ или самостоятелни иновативни социални, технологични и/или цифрови решения. - Необходимост от подобряване на състоянието на културни и туристически обекти, включително достъпа до тях, както и инвестиции в туристически обекти и атракции. Целесъобразно е прилагането на решения от сферата на интелигентните селища в тази област.

икономическо развитие - селско стопанство, промишлен сектор,

- Възможността туризмът да се превърне във важен елемент от местната икономика, като предприемането на правилни стъпки за неговото развитие би благоприятствало интензивното развитие на икономиката и повишаване на жизнения стандарт на населението в региона.
- Развитие на комбинирани съвременни туристически продукти и туристическа инфраструктура за развитие на сектора и съхранение на местната идентичност, включително чрез прилагане на технологични и ИТ решения, свързани с интелигентните селища
- Нужда от мобилизиране на местната общност в популяризиране на района и поддържане на материалното и нематериалното културно-историческо наследство чрез организиране на фестивали, туристически изложения, панаири и експозиции и участия в такива на национално и международно ниво, туристическа информация и реклама, промотиране и популяризиране на културно-историческото наследство
- Нужда от повишаването на обществена отговорност към околната среда, включително управлението на отпадъците и биоразнообразието, чрез мерки за информиране и повишаване на самосъзнанието.
- Традиционен и устойчив горски сектор – налична суровинна база, исторически развити дърводобив и дървопреработка, производство на пелети, мебели. **Секторът осигурява най-голям дял от местната заетост и добавена стойност**, като в същото време има нужда от модернизиране на производствените мощности, включително закупуване на съвременно оборудване, автоматизация и внедряване на ИТ решения за управление на процесите.
- Недостатъчно развитие на неселскостопански дейности и нужда от диверсификация на икономиката. Икономиката на територията е слабо диверсифицирана и силно зависима от природните ресурси. Има нужда от подкрепа за развитието на нови услуги, производства и подкрепа за занаяти, които да създадат алтернативна заетост и устойчив доход.
- Земеделието в района е нискоинтензивно, с остаряло оборудване и слаба добавена стойност. Налице е нужда от инвестиции в техника, напояване, адаптация към климатичните промени и прилагане на зелени практики.
- Липса на млади предприемачи и нужда от предприемаческо активиране - има сериозна нужда от инициативи за млади хора в бизнеса, в т.ч. финансиране на стартиращи дейности
- Районът има потенциал за сертифицирано биоизземелие и отглеждане на традиционни местни породи, подкрепата на земеделските стопани може да бъде от решаващо значение за стимулиране развитието на тези потенциали.
- Наличието на значителен неоползотворен потенциал за развитие на алтернативни форми на туризъм –културен, еко, планински, ски и туризъм
- Секторът на услугите има висок потенциал за развитие чрез туризма и търговията

Преодоляване на демографските проблеми и проблемите на социалната сфера	- Територията е засегната от остри демографски процеси: отрицателен естествен прираст, висока възрастова зависимост, неблагоприятен коефициент на демографско заместване и продължаваща миграция на младите хора, нужда от стратегически подход към задържане на млади хора и семейства - Необходимост от мерки, насочени към безработни и неактивни лица, предвид високия коефициент на безработица на територията на МИГ. - Особено висока е безработицата сред хората над 55 г., жените и хората с ниска или липсваща квалификация. Налице е нужда от активиране на тези групи чрез обучение, преквалификация и адаптирани работни места. - Младежите на територията на МИГ-Белица – Якоруда са изправени пред сериозни социално-икономически предизвикателства, свързани с високи нива на безработица, демотивация, ниска квалификация и ограничен достъп до възможности за развитие. Необходими са мерки за стимулиране на трудовата активност сред младежите чрез целенасочени мерки за идентифициране, консултиране, обучение и осигуряване на заетост - Необходимост от инвестиции в спортна и младежка инфраструктура и насърчаване на активен живот - Особено в малките и отдалечени населени места липсват социални услуги на място или достъпът е силно затруднен. Съществуващите услуги често не отговарят на нуждите на възрастното население, лицата с увреждания и уязвимите групи. Нужда от разширяване на социалните услуги за обхващане на уязвимите лица от възрастното население
инфраструктура	- Необходимо е подобряване на състоянието на общинската образователна, социална и спортна инфраструктура, включително чрез прилагане на мерки от сферата на интелигентните селища. - Недоизградена или липсваща канализационна и ВиК инфраструктура в малките населени места; липса на ПСОВ. - Недостатъчно улично озеленяване, паркови пространства и места за отдих в населените места – нужда от облагородяване и социализация на пространствата - Необходимост от подобряване на градската среда в населените места, облагородяване, реновиране на обществени зони за отдих, социални активности и културен живот, включително паркови пространства, детски площадки, зелена система, паркови площи и зони за рекреация, спортна инфраструктура и спорт на открито и други инвестиции в обществената среда, насочени към повишаване на привлекателността на населените места и обществените пространства.
3.2. Идентифицирани групи от заинтересовани от изпълнението на стратегията за ВОМР лица на територията на МИГ:	
Заинтересовани страни са всички заинтересовани лица от реализиране на стратегията за ВОМР, включително и като потенциални получатели на финансова помощ и ползватели на резултати от нейното изпълнение. На територията на МИГ бяха идентифицирани заинтересовани страни от публичния, стопанския и нестопански сектор, които да бъдат включени в процеса на разработване и	

прилагане от стратегията за водено от общностите местно развитие. Въз основа на проведените проучвания са идентифицирани 6 групи заинтересовани лица, групирани както следва:

Заинтересована страна

ПУБЛИЧЕН СЕКТОР

1. *Общини (в т.ч. кметства и други общински структури)*
2. *Образователни институции (училища и детски градини)*

СТОПАНСКИ СЕКТОР

3. *Микропредприятия извън сектор земеделие*
4. *Земеделски производители и преработватели*

НЕСТОПАНСКИ СЕКТОР

5. *Културни организации (вкл. читалища)*
6. *НПО от всички сектори (вкл. физически лица, представители на гражданското общество, вкл. уязвими групи, младежи и др.)*

Потребностите, мнението и очакванията на заинтересованите страни са изследвани в рамките на анкетното проучване и консултативната кампания, като те са основна база за разработване на стратегическата рамка и определяне на мерките на СВОМР. Засиленият интерес към различните мерки намери отражение както в стратегическата рамка, така и в бюджета на СВОМР. Цялото проучване на заинтересованите страни е представено в Приложение 2.2 към настоящата стратегия. В него е представено и съответствието на потребностите на местната общност (по групи заинтересовани страни) с мерките, включени в СВОМР.

В процеса на разработване и съгласуване на стратегията са включени **представители на всички групи заинтересовани лица**, идентифицирани в проучванията и анализите, в т. ч. уязвимите групи и млади хора, както е посочено по-подробно в т. 2 на СВОМР.

3.3. Наличие на уязвими и малцинствени групи на територията на МИГ и описание на техните потребности:

Територията на МИГ Белица – Якоруда е в състояние на демографски срив, съчетан с икономическа неактивност и структурна безработица. Младежката безработица и миграция допринасят за нарушено демографско заместване и задълбочават недостига на трудови ресурси. И двете общини показват високи нива на уязвими групи – хора с увреждания, безработни, вкл. трайно безработни, икономически неактивни, безработни младежи и др.

Безработни и неактивни лица

Тенденциите в областта на безработицата на територията на МИГ са изведени в рамките на социално-икономическия анализ на база коефициентът на безработицата за периода 2020- 2023 г. и актуални данни за 2022 и 2023 г. за трайно безработните лица, безработните над 55 г. и безработните лица под 29 год. възраст.

Коефициентът на безработица в общините Белица и Якоруда, както и средно за територията на МИГ, драстично надвишава средните стойности за страната за целия период. Безработицата

е изключително висока през целия период – средно над 30%. През 2023 г. коефициентът на безработица на територията на МИГ е **8,5 пъти по-висок от средния за страната (37,7% спрямо 4,4%)**. Подобни стойности показват сериозен структурен проблем на пазара на труда, далеч над кризисните прагове. По коефициент на безработицата, двете общини се намират на последните места в страната – **Община Якоруда е на 260-то място, Община Белица на 258-мо място от всички 265 общини.**

Средногодишният коефициент на трайна безработица за територията на МИГ Якоруда – Белица бележи **увеличение от 14,8% през 2022 г. до 16,2% през 2023 г. (+1,37 пр. пункта)**, което е тревожен индикатор за задълбочаващи се структурни проблеми на пазара на труда.

Средногодишният брой на трайно безработните лица през 2023 г. е **1072 души, 543 (в Белица), 529 в Якоруда**). През 2023 г. **най-голям брой безработни на територията на МИГ Белица–Якоруда са със средно образование** – 618 души общо (526 в Белица), което потвърждава уязвимостта на тази група въпреки базовата квалификация. **Безработните с основно образование** също остават значителна група – 599 в Белица и около 500–611 общо за МИГ, като тенденцията е към нарастване. **Безработните с начално и по-ниско образование** остават сред най-уязвимите групи (над 55% от всички безработни), **лицата над 55 години** (над 370 в Белица и 320 в Якоруда годишно), **както и хората с увреждания**, чийто брой през 2023 г. е 28 в Белица и 16 в Якоруда. **Трайната безработица продължава да засяга значителен дял от населението**, особено в Якоруда, където се наблюдава влошаване по всички показатели. Въпреки спада на дела на трайно безработните сред общо безработните, **реалната заплахата от икономическа неактивност и социално изключване остава висока**, особено при нискообразовани лица и в селските райони.

Икономически неактивните лица на територията на МИГ са друга уязвима група на пазара на труда. Общо **5773 души** в двете общини са определени като икономически неактивни – т.е. **те нито работят, нито търсят активно работа**, което е особено обезпокоително за територия с и без това висока безработица.

Основни потребности:

Безработните и икономически неактивни лица в общините имат комплекс от потребности, свързани както с липсата на умения и квалификация, така и с ниска мотивация за включване в заетост. Съществува необходимост от активиране и мотивиране чрез индивидуален подход, информационни кампании и групови срещи, които да възвърнат увереността и да създадат нагласа за трудова реализация. Много от лицата изпитват затруднения при професионалното преориентиране и се нуждаят от насочване към реалистични и търсени професии, съобразени с възможностите на местната икономика. Съществува значима потребност от повишаване на уменията, компетенциите и професионалната квалификация чрез обучения по ключови и професионални умения, включително базова и дигитална грамотност, с оглед подобряване на конкурентоспособността на пазара на труда. Необходима е целенасочена подкрепа за прехода към заетост – чрез индивидуално трудово консултиране, кариерно ориентиране, обучение на работното място и стимулиране на работодателите за създаване на работни места чрез

програми за субсидирана заетост. Подкрепата следва да бъде практическа, адаптирана към уязвимостите на целевите групи и насочена към устойчива трудова интеграция.

Безработни младежи (под 29 г.)

Делът на младите безработни сред всички безработни е относително нисък, но **устойчиво се задържа между 9 и 11%.** Средногодишният брой на безработните под 29 г. общо за МИГ през 2023 г. е **300 лица.** Анализите показват, че **младежката безработица остава траен, макар и не доминиращ проблем.** Младежката безработица е по-ниска, но постоянна, и изисква приоритетно внимание.

Младежите на територията на МИГ-Белица – Якоруда са изправени пред сериозни социално-икономически предизвикателства, свързани с **високи нива на безработица, демотивация, ниска квалификация и ограничен достъп до възможности за развитие.** Според социално-икономическия анализ, младежката безработица заема **значителен дял от общата неактивност**, особено сред групата на т.нар. NEETs (младежи, които нито работят, нито учат). Проблемът се задълбочава от **отсъствието на целенасочени дейности за ранно кариерно ориентиране, професионална подготовка и подкрепа за реализация**, особено в по-отдалечените и слабо развити населени места.

Основни потребности:

Основната характеристика на младежката общност на територията на МИГ, както и предизвикателствата пред нея, не са по-различни от тези на младежите в национален мащаб. Стремелът към независимост и самореализация е доминираща черта сред младите хора в общината ни. За съжаление голяма част от тях са социално и икономически зависими от семействата си. През последните години се наблюдава засилване на желанието за емиграция особено сред по-ниско образованата част. Високообразованите млади хора от общината не правят изключение от общата за страната тенденция да търсят реализация в големите градове на България, а част от тях и в чужбина. Младите хора са потърпевши в по-голяма степен от останалите групи, тъй като при намаляване на персонала най-често са сред първите съкратени, а същевременно имат немалки разходи включително за семейство и за отглеждане на деца, и обикновено нямат други доходи или недвижимо имущество все по-малко могат да разчитат на традиционната за българското общество подкрепа от родителите и роднините.

Младите хора имат затруднения за включване на пазара на труда, поради това че нямат практически и трудов опит по придобитата специалност, както и от факта, че малко работодатели инвестират в обучението и квалификацията на младите работници и служители. Чувстват се демотивирани от предлаганото заплащане, както и от условията на работа. Част от младежите напускат малките общини и намират постоянна работа в чужбина, това са младежи между 15 и 29 години, жители на селата, ниско квалифицирани и безработни. Друга част от младото население със средно или висше образование се насочва към по-големите областни градове на страната с цел намиране на по-добри възможности за реализация с по-добро заплащане.

Подходът за подкрепа на младежите следва да бъде индивидуализиран с фокус върху личните потребности на младите хора, но и да бъде обвързана с реалните нужди на местния трудов пазар. Необходимо е да се съчетаят **мотивационни, обучителни и реално трудови дейности**, за да се постигне трайно включване, а не само формално участие. Да се ангажират **местни работодатели**, образователни институции, читалища и НПО за изграждане на устойчиви модели за „път към заетост“ за младите хора. Прилагането на подобен подход може да **ограничи миграцията и да задържи младите хора в региона**, като им предложи пътища за реализация в родните общини.

Лица с увреждания (деца и пълнолетни)

Общият брой на децата с увреждания е 122 през 2023 г. За да се даде възможност за социално включване и за равен шанс на тези деца е необходимо да им се осигури достъп до качествено образование. Основните потребности на децата с увреждания са:

- Достъп до образование в общо образователни училища;
- Равен достъп до услуги и възможности за социална интеграция сред техните връстници;
- Осигуряване на достъп до адекватна здравна грижа;
- Придобиване на умения и навици за самостоятелен живот;
- Осигуряване на достъпна архитектурна среда, особено в изолираните малки населени места;
- Осигуряване на възможности за професионална квалификация и реализация;
- Осигуряване на подкрепяща среда за семейството и близките на децата с увреждания;
- Интеграция в общността.

Пълнолетните лица с увреждания на територията на МИГ-Белица-Якоруда са 4 706 (2 610 в община Якоруда и 2 096 в община Белица). Основните проблеми на тези хора са затруднения да се обслужват сами. Прието е, че те имат необходимост от ежедневна грижа както от здравни грижи, така и от помощ в дома и социална рехабилитация. Част от тези хора имат услугата - „личен асистент“, „социален асистент“, „домашен помощник“ по схемите на ОП РЧР – „Патронажна грижа“. В двете общини липсват услуги в общността, които да са насочени към пълнолетното население с увреждания. Предоставяните услуги покриват нуждите в известна степен, но предвид че са основно финансирани по проекти, липсва устойчивост на подкрепата за тези уязвими групи от населението. При сравнително ограничените общински бюджети целесъобразно е да се търсят различни алтернативни методи, които да увеличат капацитета на общините за социални услуги.

Животът на възрастните и на хората с увреждания зависи от жизнената среда, доколко и как тя е адекватна на техните потребности и възможността да се справят сами в ежедневието и бита. Безусловно е необходимо промяна към подобряване условията на живот, което включва и промяна на сега съществуващите социални услуги. Подобряването на системата от социални услуги, които да направят животът на възрастните и хората с увреждания по-лесен и по-приятен има различно смислово значение за различни социални групи. Необходимостта от промени се оценява по различен начин чрез различни приоритети. За формирането на целенасочена местна политика за изграждане на ефективна система от социални услуги, насочени към възрастните и хората с увреждания и която да намери подкрепа от населението

е важно да се знае какъв смисъл се влага в това понятие от населението, как то оценява сега съществуващата ситуация през призмата на потребност от промяна при реализация на социалните услуги.

3.4. Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите на територията на МИГ:

SWOT анализа на територията на МИГ-Белица-Якоруда оценява въздействието на външните фактори на околната среда в която функционира общината и това на нейните вътрешни фактори. Влиянието на средата очертава благоприятните възможности за нейното развитие и потенциалните заплахы, които тя ще изпитва от страна на неблагоприятните фактори. Изведените от анализа силни и слаби страни, идентифицираните възможности и заплахы пред развитието са взети в предвид и служат за отправна точка при разработване на стратегическата рамка на стратегията за BOMP на МИГ Белица-Якоруда.

СИЛНИ СТРАНИ (вътрешни фактори)	СЛАБИ СТРАНИ (вътрешни фактори)
▪ Изключително богат природен потенциал – биоразнообразие, защитени територии (НП „Рила“), високопланински езера, минерални извори и обширни горски площи (над 56% от територията). Тези ресурси предоставят стратегически предимства за развитие на устойчив туризъм, горско стопанство и биоикономика. ▪ Голям дял горски територии (над 56% от общата площ), налични горскостопански ресурси и благоприятен климат за устойчиво горско стопанство и дървопреработвателна промишленост. ▪ Традиционен и устойчив горски сектор – налична суровинна база, исторически развити дърводобив и дървопреработка, производство на пелети, мебели, кошери. Секторът осигурява най-голям дял от местната заетост и добавена стойност. ▪ Наличие на минерални извори и езера с потенциал за балнеология и рекреационен туризъм. ▪ Добро транспортно-географско положение – преминаване на второкласен път II-84 и на туристическата теснолинейка Септември–Добринище,	▪ Дълбока демографска криза – остро застаряване, неблагоприятен коефициент на заместване, висока възрастова зависимост (до 55,3%), масова миграция на младежи и трайна младежка безработица. ▪ Висок дял на уязвимите групи на пазара на труда и неактивни лица ▪ Моноструктурност и липса на икономическа диверсификация – доминиране на горския сектор и слаб дял на неселскостопански и иновативни дейности. ▪ Преобладаващо микро предприемачество, отсъствие на средни и големи предприятия – ограничен капацитет за инвестиции и иновации. ▪ Ниска конкурентоспособност и слаба предприемаческа инициатива – слаба адаптация към дигитализация и модерни технологии. ▪ Слаба иновационна и технологична активност – почти отсъствие на ИКТ, ниска цифровизация на бизнеса и липса на експортно ориентирани дейности ▪ Ниска професионална и образователна квалификация – голям дял от

която има потенциал за атракционен туризъм и достъп в зимни условия.

- Наличие на културно-историческо наследство и археологически обекти с потенциал за туристическо развитие.
- Изразен туристически потенциал - развити туристически атракции и обекти с притегателен потенциал – КК Семково, Rila Fun Park, парк за мечки, еко пътеки, водопади, езера.
- Разнообразна етническа структура и активни работещи читалища, богато културно наследство, етнографско и нематериално наследство, празници, занаяти, кухня, които създават основа за културен и общностен туризъм.
- Присъствие на културни паметници, етнофестивали, нематериално културно наследство
- Ръст на микро предприятия – увеличаване на броя и разширена роля в местната икономика.
- Умерено ниво на социални услуги с потенциал за развитие
- Добро екологично състояние на почвите и относителна липса на индустриално замърсяване, благоприятстващи екологично чиста продукция, развитие на биоземеделие.

населението със само начално или основно образование; липса на професионално образование в ключови сектори.

- Изолираност от националната пътна мрежа – достъп основно чрез един второкласен път, несигурни транспортни връзки до отдалечените села.
- Недоизградена или остаряла техническа инфраструктура, включително липса на ПСОВ, недостиг на канализация и ВиК мрежи.
- Ограничен потенциал на селското стопанство – слаба интензивност, сезонна заетост, чувствителност към климатични условия, недостиг на поливни площи, ерозирали почви и ограничено традиционно земеделие.
- Слаба култура на устойчиво потребление и опазване на околната среда – наличие на микросметища, недостатъчна култура и ниска обществена отговорност в областта на управление на отпадъците.
- Сезонно замърсяване от твърдо гориво, липса на пунктове за мониторинг на въздуха
- Недостатъчен достъп до качествени социални и здравни услуги, особено в отдалечени села

ВЪЗМОЖНОСТИ (външни фактори)

- Устойчив туризъм на основата на природата и културното наследство – разработване на еко маршрути, балнеоцентрове, наблюдателни зони и дигитална видимост.
- Развитие на културни и природни маршрути
- Превръщане на планинското земеделие и животновъдство в конкурентни ниши, чрез подкрепа на малки и устойчиви стопанства.

ЗАПЛАХИ (външни фактори)

- Изостряне на демографската криза – необратимо намаляване на трудоспособното население и засилване на социалната уязвимост - продължаваща миграция, демографски срив и застаряване, особено в селските и високопланински райони.
- Загуба на младо население и нарушаване на възпроизводствения цикъл

- Изграждане на туристически маршрути и пакети чрез партньорства с туроператори, местен бизнес и институции.
- Подкрепа за местно предприемачество за развитие неселскостопански сектори и създаване на работни места;
- Насърчаване на женското и младежки предприемачество
- Прилагане на кръгова икономика и зелени технологии – оползотворяване на отпадъци от стопанска дейност и ВЕИ.
- Привличане на външни инвеститори и използване на европейски, национални и частни финансови инструменти.
- Дигитализация и развитие на цифрова инфраструктура – създаване на условия за дистанционна работа и нови професии.
- Подобряване на професионалната квалификация и обучителни програми, включително за младежи и уязвими групи безработни лица – отговарящи на нуждите на местната икономика.
- Повишаване на общественото самосъзнание за опазване на природата и биоразнообразието, както и в областта на управление на отпадъците.
- Подобряване на енергийната ефективност на сградния фонд и внедряване на възобновяеми енергийни източници.
- Повишено търсене на устойчиви дестинации в туризма (post-COVID ефект)
- Урбанистичен натиск от по-големи и замърсени градове към територии с чиста околна среда – шанс за ново заселване и предприемачество.
- Климатични промени и природни бедствия – засушавания, ерозия, горски пожари, свлачища.
- Икономическа нестабилност и чувствителност към външни шокове – пандемии, глобални инфлации и енергийни кризи.
- Продължаваща икономическа маргинализация, ако не се реализират инвестиции – особено в експортно ориентирани и дигитални дейности
- Липса на достатъчно инвестиции в културно-историческо наследство и туристическа инфраструктура, водеща до пропуснати възможности.
- Засилване на дела на икономически неактивното население без квалификация – заплахата за пазара на труда.
- Недостиг на квалифицирани кадри и ограничен човешки капитал за обслужване на ключови отрасли.
- Несъответствие между нужди на пазара на труда и квалификационна структура
- Влошаване на инфраструктурата в селата и затруднено предоставяне на социални и комунални услуги.
- Нарастващо социално неравенство между активни и пасивни територии

4. Цели на стратегията, включително измерими целеви стойности за резултатите, и съответните планирани действия:

Стратегията за ВОМР на МИГ-Белица-Якоруда за периода 2023 – 2027 г. е разработена на базата на проведените проучвания и анализи на територията, с които е изведен потенциалът за развитие и са идентифицирани местните потребности. Изпълнението на стратегията цели да създаде по-добри икономически, социални и екологични условия за живот в населените места

на територията на МИГ-Белица-Якоруда и да допринесе за многосекторното развитие на местната икономика.

В стратегията за СВОМР са формулирани **стратегически цели и приоритети**, които съответстват на потенциала за развитие и следните идентифицирани и обобщено представени **потребности**, в социално-икономическо проучване и анализа на заинтересованите страни. **В приложение 2.2. към СВОМР, в част V, като е обобщено таблица в т.1.8. на същата част, която обобщава съответствието на включените в стратегическата рамка цели, приоритети, специфични цели и избраните в СВОМР мерки с идентифицираните потребности и потенциала за развитие на територията, изведени в рамките на социално-икономическият анализ, обобщени в SWOT анализа, както и проучените нужди и мнение на местната общност.**

За създаването на по-добри икономически, социални и екологични условия за живот в населените места на територията на МИГ и подкрепа на многосекторното развитие на местната икономика, както и за постигането на гореизброените специфични цели на подхода ВОМР, СВОМР на МИГ-Белица-Якоруда **идентифицира нуждата от допълващ принос** на Програма „Развитие на човешките ресурси“ за периода 2021 – 2027 г. и Програма „Околна среда“ за периода 2021 – 2027 г., които предоставят допълващо финансиране под формата на безвъзмездна финансова помощ на бенефициенти от територията на МИГ. За допълващото финансиране на СВОМР на МИГ-Белица-Якоруда, към СВОМР са представени приложения съгласно чл. 17, ал. 2 на ПМС 494/2024 г. за допълващо финансиране по гореизброените програми.

Избраните цели са **реалистични**, тъй като отразяват конкретни и измерими чрез съответните индикатори резултати, отразяващи нуждите на територията, свързани с подобряване на качеството на живот, съхраняване на културната идентичност и стимулиране на местното развитие. Те са **формулирани на база актуалните предизвикателства, идентифицирани чрез анализа на социално-икономическото състояние**, и са съобразени с възможностите, които предоставя **заложеният бюджет на СВОМР**. Предвидените дейности имат **измерим ефект и мащаб**, тъй като са обективирани в релевантни индикатори за резултат и продукт, **част от които са незадължителни /допълнително избрани от МИГ/ и са специфични** за настоящата стратегия, за да отразят пряко местните потребности и приоритети. Те съответстват на **ресурсния капацитет на общността**, което гарантира тяхната изпълнимост и устойчивост във времето. Количествено определените **задължителни и допълнителни индикатори за резултат** при изпълнението на стратегията допринасят за ясното дефиниране и измерване на приноса на стратегията към местното развитие.

4.1. Цели на стратегията и приоритети за развитие на територията:

С прилагането на подхода ВОМР на територията на МИГ-Белица-Якоруда се цели и постигане на следните **преки ползи** за местното развитие:

- ✓ *Подобряване на условията на живот на местните общности;*
- ✓ *Създаване на динамична жизнена среда и подобряване качеството на живот чрез развитие на хоризонтални и междусекторни партньорства и взаимодействие за инициативи от общ интерес, както и на практики и модели за добро управление и*

участие на заинтересованите страни в развитието на територията, като основа за териториално развитие;

- ✓ Подкрепа за териториалната идентичност, маркетинг и марки на база на специфичния териториален потенциал и продукти от местен характер;
- ✓ Повишаване на конкурентоспособността на местните икономики и възможности за създаване на местен бизнес, включително чрез диверсификация и подкрепа за алтернативни дейности;
- ✓ Подкрепа за въвеждането на иновации;
- ✓ Засилване на капацитета за научни изследвания и иновации и на въвеждането на модерни технологии чрез подкрепа за иновации в предприятията и насърчаване прехода към кръгова икономика чрез подкрепа за инвестиции в предприятията с цел подобряване на ресурсната ефективност;
- ✓ Насърчаване на устойчивата и качествена заетост и социално включване на уязвими и маргинализирани групи;
- ✓ Съхраняване и опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност, вкл. дейности за превенция и управление на риска и за използване потенциала на културното наследство;
- ✓ Приобщаващо образование и образователна интеграция.

На базата на проведените анализи и проучвания и резултатите от SWOT анализа на територията, в стратегията за СВОМР са формулирани стратегически цели и приоритети, които съответстват на потенциала за развитие и идентифицираните потребности.

Стратегическа Цел 1

Устойчив растеж на местната икономика, чрез развитие на местния потенциал и предприемачеството

СЦ 1 е насочена към развитие на местната икономика, към малкия бизнес в неземеделските сектори, включително гръбнакът на местната икономика – дървопреработващата промишленост и към повишаване конкурентоспособността на селскостопанския сектор. Развитието на разнообразни неземеделски дейности и дейностите, базирани на горския потенциал на територията, както и модернизацията в земеделските стопанства ще стимулира устойчивия растеж на местната икономика. СЦ 1 е насочена към създаването на работни места в отговор на един от сериозните проблеми на територията – едни от най-високите нива на безработица в страната.

СЦ 1 съответства на потребностите на територията, свързани с оползотворяване на природо-климатичните условия и горския потенциал за подобряване състоянието на селскостопанския сектор и стимулиране на предприемачеството в неселскостопанските сектори, за създаване по-добри възможности на пазара на труда. Подробно описание на съответствието е направено в приложение 2.2. към СВОМР, в част V, като е обобщено таблица в т.1.8. на същата част на приложението.

Приоритет 1.1 Стимулиране на икономическото развитие

По приоритетът е планирана подкрепа за подобряване конкурентоспособността на в сектора за първична преработка на дървесина, земеделските стопанства, както и за

развитие на неземеделските дейности, които имат висок потенциал за създаване на работни места, както и за въвеждане на иновации. За постигане на приоритета и Стратегическа цел 1 са предвидени две специфични цели:

СЦ 1.1.1. Развитие на модерно селско стопанство и

СЦ 1.2.1. Развитие на неземеделските сектори

Двете специфични цели са насочени към създаване на работни места на територията на МИГ и насърчават въвеждането на иновации, нови технологии, услуги и производства чрез предвидените в тях мерки в областта на селското стопанство и в неземеделските сектори, вкл. преработката на дървесина.

Приоритет 1.1. съответства напълно на потребностите и потенциала на територията, свързани с ниската конкурентоспособност на земеделския сектор, основно поради остаряла производствена база, недостиг на модерна техника, ИТ решения и липса на иновации в селското стопанство и необходимостта от насърчаване на неселскостопански дейности, подкрепа на основния икономически сектор на територията на МИГ – първичната преработка на дървесина, които имат потенциал за създаване на по-голям брой работни места и подобряване състоянието на местната икономика. Подробно описание на съответствието е направено в приложение 2.2. към СВОМР, като е обобщено - Таблица 9 на приложението.

Стратегическа Цел 2

Модернизирание на публичната инфраструктура и развитие на местния природен, културен и човешки потенциал

СЦ 2 е насочена към подобряването на условията за живот в населените места, чрез инвестиции в публичната инфраструктура и услуги, създаване на условия за развитие на туризма и съхранение на нематериално културно, природно наследство и традиции, които са в основата на местната идентичност.

СЦ 2 е насочена към увеличаване дела на населението, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура. По-конкретно, Стратегическа цел 2. съответства напълно на потребностите и потенциала на територията, свързани с необходимостта от инвестиции за развитие на обществената инфраструктура и услуги, особено в селата и оползотворяване на разнообразието от материални и нематериални културно-исторически ресурси и природно наследство за туристически цели. Стратегическа цел 2 съответства и на потребностите и потенциала на територията, свързани с необходимост от ангажиране и заинтересованост на местната общност в процеса на прилагане на СВОМР и потенциал за включване на дейности в СВОМР, насочени към създаване на „интелигентни селища“ („Smart-villages“) на територията на МИГ. Подробно описание на съответствието е направено в приложение 2.2. към СВОМР, в част V, като е обобщено таблица в т.1.8. на същата част на приложението.

Приоритет 2.1 Подобряване на условията и качеството на живот

Подобряването на техническа инфраструктура е основен фактор за създаването на оптимална жизнена среда и повишаване на привлекателността за бизнес и инвестиции. Инвестициите в публичната инфраструктура и услуги са най-висока важност за съживяването на населените места, най-вече извън общинските центрове, което ще допринесе за решаване на сериозния проблем с недоброто състояние на обществената

жизнена среда. В обхвата на приоритета е Специфична цел 2.1.1 Подобряване на жизнената среда, развитие и публичните услуги и човешките ресурси е включена мярка за инвестиции в публична инфраструктура, която да повиши дела на населението, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура. За постигане на Специфична цел 2.1.1 се предвижда и разработването на стратегия за „интелигентни селища“, която да даде необходимата аналитична и стратегическа основа за прилагане на нов интегриран подход за развитие на територията, основаващ се на иновативни и дигитални решения, подобряване на условията на живот, развитие на нови бизнес модели и активиране на местните ресурси.

За постигането на стратегическа цел 2, Приоритет 2.1, СЦ 2.1.1, въз основа на потребностите и потенциала на територията се идентифицира нуждата от допълващо финансиране от:

- ПРЧР 2021 – 2027 г., в съответствие с Приложение съгласно чл. 17, ал. 2 на ПМС 494/2024 г. за допълващо финансиране по ПРЧР 2021-2027 г., към настоящата СВОМР.

Приоритет 2.1. съответства напълно на потребностите и потенциала на територията, свързани с необходимостта от инвестиции за подобряване публичната инфраструктура – в т.ч. пътна, образователна, социална, места за отдих и спорт, обществени пространства, зелени площи и др., Подробно описание на съответствието е направено в приложение 2.2. към СВОМР, в част V, като е обобщено таблица в т.1.8. на същата част на приложението.

Приоритет 2.2 Съхраняване на природното и културно-историческо наследство

Територията все още има неоползотворен потенциал за по-устойчиво развитие на туристическия сектор и инвестициите в малка по мащаб туристическа инфраструктура ще допринесат за оползотворяване на високия потенциал на сектора. Подкрепата за съхранението на културното и природно наследство ще допълни резултатите от дейностите за подобряване качеството на живот на населението, както и за развитие на туризма, като ще допринесе и за сплотяване на местната общност и съхраняване на нейната идентичност. За постигането на стратегическата цел и приоритета е предвидена Специфична цел 2.2.1 Развитие на местното културно и природно наследство с мярка включваща първо, но не и по-важност инвестиционен компонент с инвестиции в дребномащабна туристическа инфраструктура за широко обществено ползване, с които да се стимулира развитието на сектора, който е с важно значение, както за диверсификацията на икономиката, така и за повишаване дела на населението, ползващо се от подобрения достъп до инфраструктура. Вторият компонент по мярката са „меките дейности“ за съхранение на местното културно-историческо наследство – традиции, обичаи и местна автентичност като цяло.

Приоритет 2.2. съответства напълно на потребностите и потенциала на територията, свързани с потенциала на материалното и нематериално културно-историческо наследство и необходимостта от повече инициативи за неговото опазване и популяризиране, както и значителните природни ресурси, подходящи за развитие на устойчиви форми на туризъм, чрез инвестиции в малка по мащаб публична туристическа

инфраструктура. Подробно описание на съответствието е направено в приложение 2.2. към СВОМР, в част V, като е обобщено таблица в т.1.8. на същата част на приложението. За постигането на стратегическа цел 2, Приоритет 2.2, СЦ 2.2.1, въз основа на потребностите и потенциала на територията се идентифицира нуждата от допълващо финансиране от ПОС в съответствие с Приложение съгласно чл. 17, ал. 2 на ПМС 494/2024 г. за допълващо финансиране по ПОС 2021-2027 г. към настоящата СВОМР.

Хоризонтални цели към Стратегията за ВОМР: Ефективното изпълнение на стратегията за ВОМР и сътрудничество

Хоризонталните цели са насочени към успешното изпълнение на СВОМР, осигуряване на активното участие на различни заинтересовани страни от местната общност в процеса на нейното прилагане, създаване на сътрудничества с други местни общности, както и ефективно планиране на развитието на интелигентни селища на територията.

Целите и приоритетите ще се изпълняват чрез поредица от взаимно допълващи се мерки, подробно описани в т. 4.3., които ще се финансират от СПРЗСР (ЕЗФРСР).

Стратегическата рамка на СВОМР:

Стратегическа цел:	Стратегическа Цел 1 Устойчив растеж на местната икономика, чрез развитие на местния потенциал и предприемачеството		
Приоритети	Приоритет 1.1 Стимулиране на икономическото развитие		
Специфични цели	Специфична цел 1.1.1 Развитие на модерно селско стопанство	Специфична цел 1.2.1 Развитие на неземеделските сектори	
Мярка СПРЗСР (ЕЗФРСР)	Мярка 1 „Инвестиции в земеделски стопанства“	Мярка 2 „Първична преработка на дървесина“	Мярка 3 „Инвестиции за неселскостопански дейности“
Индикатори за цялостно прилагане на ВОМР	R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“ – целева стойност: 2 Брой финансирани проекти: 3	R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“ – целева стойност: 3 Брой финансирани проекти: 6	R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“ – целева стойност: 5 Брой финансирани проекти: 6
Стратегическа цел:	Стратегическа Цел 2 Модернизиране на публичната инфраструктура и развитие на местния природен, културен и човешки потенциал		
Приоритети	Приоритет 2.1 Подобряване на условията и качеството на живот	Приоритет 2.2. Съхраняване на природното и културно-историческо наследство	

<u>Специфични цели</u>	<u>Специфична цел 2.1.1</u> Подобряване на жизнената среда, развитие и публичните услуги и човешките ресурси	<u>Специфична цел 2.2.1</u> Развитие на местното културно и природно наследство
Мярка СПРЗСР/ ЕЗФРСР	Мярка 4, „Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура“	Мярка 5 „Инвестиции за опазване и развитие на природните и културните ресурси“
Индикатори за цялостно прилагане на ВОМР	R.41 „Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП“ – целева стойност: 25 % R.40 Интелигентен икономически преход в селските райони: Брой на подкрепени стратегии за „умни села“ “ – целева стойност: 1 Брой финансирани проекти: 4	R.41 „Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП“ – целева стойност: 5% Брой финансирани проекти: 7
Мерки СПРЗСР (ЕЗФРСР)	Хоризонтална цел към Стратегията за ВОМР: Ефективното изпълнение на стратегията за ВОМР и сътрудничество Мярка 6, „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“ Мярка 7 „Управление, мониторинг и оценка на СВОМР и нейното популяризиране“	
Индикатори за цялостно прилагане на ВОМР	R.0 “Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания“ “ – целева стойност: 500 Брой сключени договори на МИГ за управление, мониторинг и оценка на стратегиите за ВОМР и нейното популяризиране – 1 Брой финансирани проекти за сътрудничество - 1	
Съответствие на избраните цели на стратегията и избраните интервенции с идентифицираните потребности и потенциала за развитие на територията, изведени в рамките на социално-икономическият анализ, обобщени в SWOT анализа и проучването на заинтересованите страни		
Целите и интервенциите, заложили в Стратегията за водено от общностите местно развитие (СВОМР), са пряко свързани с установените потребности и потенциала за развитие на територията. Тези потребности са идентифицирани чрез социално-икономически анализ, обобщени в SWOT анализа и потвърдени от проучване на заинтересованите страни. В приложение 2.2. към СВООМР, в част V, като в таблица в т.1.8. на същата част е обобщено съответствието на включените в стратегическата рамка цели, приоритети, специфични цели и избраните в СВООМР мерки с идентифицираните потребности и потенциала за развитие на територията, изведени в рамките на социално-икономическият анализ, обобщени в SWOT анализа, както и проучените нужди и мнение на местната общност.		

В допълнение, процесът на разработване е синтезиран в таблицата по-долу, която онагледява съгласуваността между стратегическата рамка на СВОМР и изходните анализи:

Основни етапи от процеса	Описание и резултат
Етап 1: Анализ на потребностите и потенциала (Приложение 2.1. Социално-икономическо проучване и анализ на настоящото състояние на територията и Приложение 2.2. Проучване и анализ на заинтересованите страни на територията)	
1.1. Социално-икономически анализ Приложение 2.1	Проведен е задълбочен анализ, който обхваща предимствата, проблемите, предизвикателства и недостатъците, в т.ч.: - Природните и климатични дадености (Част II от Приложение 2.1) - Състоянието на местната икономика (Част III от Приложение 2.1) - Социалната сфера и човешките ресурси (демографски процеси, пазар на труда, основни проблеми и предизвикателства пред образователната система, здравеопазването, социалните услуги, култура, спорт) (Част IV от Приложение 2.1) - Оценка на инфраструктурната осигуреност (Част V от Приложение 2.1) - Екологичното състояние (Част VI от Приложение 2.1) - Състоянието на селищната мрежа (Част VII от Приложение 2.1) Въз основа на този анализ са определени основните предимства, проблеми и предизвикателства на територията, както и наличният потенциал и сравнителни предимства, които да се използват за устойчиво развитие. Те са обобщени в Част VIII от Приложение 2.1. Следва SWOT анализ (Част IX), който систематизира силните и слабите страни, възможностите и заплахите.
1.2. Анализ на заинтересованите страни Приложение 2.2.	Чрез анкетно проучване и консултации с местната общност са: - Идентифицирани специфични потребности и потенциал на територията - Определени и приоритизирани области за интервенция (обобщено в Таблица 5 на Приложение 2.2) - Съпоставени гледните точки на местната общност с резултатите от социално-икономическия анализ Подобен анализ на интереса към мерките от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони (СПРЗСР) е включен в Част V, т.1 на Приложение 2.2.
Етап 2: Стратегическо планиране и разработване на СВОМР	
2.1. Формулиране на стратегическата рамка	На база идентифицираните нужди, проблеми и възможности, SWOT анализ (резултатите от Етап 1) е разработен проект на стратегическа рамка и индикативен бюджет. Тези основни елементи на СВОМР са представени и одобрени от местната общност по време на консултативната кампания. Всяка специфична цел в стратегията е обвързана с конкретни мерки, насочени към постигане на

	приоритетите на двете основни стратегически цели. Тази логическа връзка между мерки, цели и приоритети гарантира ефективното изпълнение на стратегията и удовлетворяване на очакванията на местната общност, в съответствие с характеристиките на територията.
2.2. Финализиране на проекта на СВОМР	Проектът на СВОМР е разработен въз основа на събраните данни и анализи от Приложения 2.1 и 2.2 и е съгласуван с местната общност на широки обществени обсъждания. Съответствието между стратегическата рамка и идентифицираните потребности и потенциал е описано в т.1.3, 1.4, 1.5 и 1.7 на Част V на Приложение 2.2.

4.2. Измерими целеви стойности за резултатите (индикатори):

Индикаторите са определени чрез аналитични методи (изчисления на база индикативен максимален брой проекти при предвидените бюджети за мерките, натрупания опит в изпълнение на стратегията за ВОМР в предходния програмен период, описан в Приложение 2.2. към СВОМР), социално-икономическия анализ на територията, проучването на заинтересованите страни, в т.ч. анкетното проучване. Стойностите на индикаторите са в съответствие с целите и приоритетите на стратегията за ВОМР, което най-ясно е изведено в представената по-горе стратегическа рамка.

Източниците на информация от които ще се следи текущо и ще се измерва степента на постигане на индикаторите са проектни предложения по мерките на СВОМР.

4.2.1. *Индикатори за цялостното прилагане на стратегията за ВОМР – задължителни и специфични за МИГ:*

Индикатор	Мерна единица	Целева стойност
R.37 Нови работни места по подкрепените проекти	брой	7
R.41 Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП	процент (%)	30%
R.40 Интелигентен икономически преход в селските райони: Брой на подкрепени стратегии за „умни села“	брой	1
R.0 “Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания“.	Брой	500
Общ брой финансирани проекти в рамките на стратегията за ВОМР	Брой	25
Брой модернизирани земеделски стопанства	Брой	3
Брой финансирани проекти за развитие на туризма	Брой	3

Брой финансирани проекти за опазване и развитие на природните и културни ресурси	Брой	4
Брой финансирани проекти за сътрудничество на МИГ	Брой	1
Брой сключени договори на МИГ за управление, мониторинг и оценка на стратегията за ВОМР и нейното популяризиране	Брой	1

Предложените **индикатори за цялостно прилагане на стратегията за ВОМР** са измерими, тъй като са количествено определени. Те са **реалистични**, тъй като:

- се базират на изчисления за очаквания брой изпълнени проекти по всяка от мерките, техния индикативен бюджет и бюджета на съответната мярка. За целта са извършени изчисления при хипотезата за финансиране на проекти на с максимален размер.
- за гарантиране на постигането им са заложили специфични критерии за подбор по съответните мерки на СВОМР, включително нови работни места и дейности, свързани с интелигентни селища,

Индикаторите са предвидени при изпълнение на проекти с бюджет при максимален размер на общите допустими разходи за един проект. В случай на изпълнение на по-голям брой проекти, които са с по-нисък от максималния размер на общите допустими разходи за един проект, има вероятност отчетените целеви стойности на индикаторите да са дори по-високи от предвидените.

Предложените индикатори за резултат са логически свързани с целите, интервенциите и заложените в стратегията резултати, както е обобщено в таблицата по-долу:

Индикатори за резултат	Съответствие с целите, интервенциите и интервенционната логика, както и заложените в стратегията резултати	Аналитични методи за определяне на стойността на индикатора и източници на информация
R.37 Нови работни места по подкрепените проекти	Индикаторът е в съответствие със Стратегическа цел 1 на стратегията и адресира потребностите на територията на МИГ, свързани с преодоляване на високите нива на безработица и продължаващата миграция, които рефлектират върху и сериозните демографски проблеми на територията на МИГ, разгледани детайлно в анализите – Приложение 2.1 и 2.2 и	- Стойностите са определени при отчитане на прогнознния брой проекти по мерките, насочени към бизнеса, като са изчислени брой проекти с максимална стойност на общите допустими разходи. Отчетен е и фактът, че често модернизацията и въвеждането на иновации в предприятията изисква по-малък брой работна ръка за

	представени обобщено в т.3 на СВОМР. За постигането на индикатора в Мярка 1, Мярка 2 и Мярка 3 е заложен критерий за подбор на проекти, свързан със създаване на работни места по подкрепените проекти, който има най-висока тежест при оценката.	бизнес процесите, поради което се очаква, че не всеки проект да предвижда създаване на нови работни места - Взето и предвид и че в селското стопанство заетостта е значително по-ниска. - Източниците на информация ще бъдат проектните предложения по мярка 1, мярка 2 и мярка 3 на СВОМР.
R.41 Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП	Индикаторът е в съответствие със Стратегическа цел 2 на стратегията и адресира потребностите на територията на МИГ, свързани с необходимостта от подобряване на състоянието на публичната услуга и качеството на обществените услуги, както и необходимостта от съхранение и развитие на културните и природни ресурси, в т.ч. оползотворяването им за стимулиране развитието на устойчиви форми на туризъм, разгледани детайлно в анализите – Приложение 2.1 и 2.2 и представени обобщено в т.3 на СВОМР. За постигането му в Мярка 4 и Мярка 5 е заложен критерий за подбор на проекти, свързан с дела на населението, обхванато с дейности по проектите.	- Експертна оценка, базирана на заложения бюджет по мярката за основни услуги за населението /Мярка 4/ - Източниците на информация ще бъдат проектните предложения по мярка 4 и мярка 5 на СВОМР.
R.40 Интелигентен икономически преход в селските райони: Брой на подкрепени	Индикаторът е в съответствие с хоризонталните цели на стратегията и адресира потребностите на територията на МИГ, свързани с необходимостта от модернизиране на местната	- Стойността е определена на база предвиденото разработване на стратегия за „интелигентни селища“ по Мярка 4, което би следвало да обезпечи поне един

стратегии за „умни села“	икономика и публичните услуги чрез мерки за създаване на интелигентни селища. За постигането му в Мярка 4 е предвидено разработване на стратегия за „интелигентни селища“, а в мерки №2, 3 и 5 е заложен критерий за подбор на проекти, свързан с включването на дейности за интелигентни селища в подкрепените проекти.	проект за стратегия за подкрепа на умни села. - Източниците на информация ще бъдат проектните предложения по Мярка 4 на СВOMP.
R.0 “Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания“.	Индикаторът е в съответствие с хоризонталните цели на стратегията на стратегията и адресира потребностите на територията на МИГ, свързани с необходимостта ангажиране на широк кръг представители на местната общност в процеса на прилагане на СВOMP,	- Експертна оценка, базирана на заложения бюджет за публичност по Мярка 7, като и очаквания интерес към процеса на разработване на стратегия за интелигентни селища по мярка 6 - Стойността взема предвид и отделеното финансиране за изпълнение на мероприятията и отчита интереса на местната общност при подготовката на СВOMP - Източниците на информация ще бъдат проектните предложения по Мярка 6 и Мярка 7 на СВOMP.
Брой модернизирані земеделски стопанства /допълнително избран индикатор/	Индикаторът е в съответствие със Специфична цел 1.1.1. Развитие на модерно селско стопанство от Стратегическа цел 1 на стратегията и адресира потребностите на територията на МИГ, свързани необходимостта от модернизиране на земеделските стопанства, разгледани детайлно в анализите – Приложение 2.1 и 2.2 и представени обобщено в т.3 на СВOMP.	- Експертна оценка, базирана на заложения бюджет по мярката за инвестиции в земеделски стопанства /Мярка 1/. - Източниците на информация ще бъдат проектните предложения по мярка 1 на СВOMP.

4.2.2. Индикатори по мерки:

Мярка	Индикатор	Мерна единица	Изходна стойност	Целева стойност
Мярка 1 „Инвестиции в земеделските стопанства“	R.37 Нови работни места по подкрепените проекти	брой	-	1
	Брой финансирани проектни предложения по мярката	брой	-	3
	Брой модернизирани земеделски стопанства	брой	-	3
Мярка 2 „Първична преработка на дървесина“	R.37 Нови работни места по подкрепените проекти	брой	-	3
	Брой финансирани проектни предложения по мярката	брой	-	4
Мярка 3 „Инвестиции за неселскостопанск и дейности в селските райони“	R.37 Нови работни места по подкрепените проекти	брой	-	3
	Брой финансирани проектни предложения по мярката	брой	-	6
Мярка 4 „Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура в селските райони“	R.41 Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП	Процент (%)	-	25%
	R.40 „Интелигентен икономически преход в селските райони: Брой на подкрепени стратегии за „умни села“	Брой	-	1
	Брой финансирани проекти по мярката	брой	-	4
Мярка 5 „Инвестиции за опазване и развитие на природните и	R.41 Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и	Процент (%)	-	5%

културни ресурси”	инфраструктура чрез инвестиции от ОСП			
	Брой финансирани проекти за развитие на туризма	Брой	-	3
	Брой финансирани проекти за опазване и развитие на природните и културни ресурси	Брой	-	4
Мярка 6 “Сътрудничество и подготвителни дейности за него”	R.0 Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания	Брой	-	50
	Брой финансирани проекти за сътрудничество на МИГ	Брой	-	1
Мярка 7 „Управление, мониторинг и оценка на стратегиите за ВОМР и тяхното популяризиране“	R.0 Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания	Брой	-	450
	Брой сключени договори на МИГ за управление, мониторинг и оценка на стратегията за ВОМР и нейното популяризиране	Брой	-	1

4.3. Планирани дейности за постигане на целите и приоритетите на стратегията

Мерките в стратегията са конкретно обвързани с постигането на всяка от специфичните цели, дефинирани в стратегическата рамка за изпълнение на Стратегията за ВОМР на МИГ-Белица-Якоруда, които от своя страна са насочени към приоритетите на двете стратегически цели. Изпълнението на дейностите за постигане на целите и приоритетите на стратегията ще бъде съобразено с изискванията на Постановление №494 на МС от 30.12.2024 за определяне на правила за прилагане на подхода ВОМР за периода 2021-2027.

При изпълнението на стратегиите за ВОМР и на одобрените за финансиране проекти МИГ ще спазват изискванията на Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година. При изпълнението на мерките за видимост, прозрачност и комуникация МИГ ще спазва изискванията на Единния наръчник на бенефициента за прилагане на правилата за видимост, прозрачност и комуникация 2021 - 2027 г., приложение № 1 към Национална комуникационна стратегия 2021 - 2027 г.

За реализация на мерки ще бъдат обявявани приеми на проекти, които ще са пряко насочени към постигането на целите на мерките. СВОМР е разработена за период до 31 декември 2027, който отговаря на програмния период 2023-2027 и е индикативен. Крайният срок за изпълнение на дейностите по проектите към стратегията за ВОМР ще бъде съгласно Споразумението за изпълнение на СВОМР. Процедури за прием на проекти е възможно да бъдат провеждани и след този срок, като се има предвид условието, че плащаният са допустими до 31.12.2029 г. Периодът на изпълнение на Стратегията за ВОМР на МИГ-Белица-Якоруда включва със следните **основни групи дейности**:

- Обявяване на приеми на проекти по мерките;
- Провеждане на кампании за популяризиране/ разяснителни кампании за потенциални бенефициенти;
- Прием и оценка на проекти;
- Договаряне и изпълнение на проекти от бенефициентите, подпомагане на бенефициентите, сключили административни договори;
- Осъществяването на мониторинг на проектите и докладване на УО на СПРЗСР и другите компетентни органи по прилагане на подхода ВОМР;

За целите на изпълнението на дейностите ще се сключи споразумение за изпълнението на стратегията с УО на СПРЗСР. Постигането на целите и приоритетите на стратегията ще се измерва в рамките на системата за мониторинг, която МИГ ще прилага, като основните показатели за постигане на целите ще бъдат индикаторите на СВОМР, определени в т.4.2.

Конкретните дейности за изпълнение на стратегията включват:

- Провеждане на недискриминационни и прозрачни процедури за подбор на проекти към стратегията за ВОМР, като съгласно чл. 26 от ЗУСЕФСУ ще бъдат разработвани насоки, определящи условията за кандидатстване и условията за изпълнение на одобрените проекти и ред за оценка на проектни предложения, при спазване на Глава Четвърта от Постановление №494 на МС от 30.12.2024 г. Редът за оценка ще бъде съобразен с минималните изисквания, утвърдени от ръководителя на УО на СПРЗСР. Всички свързани с процедурите документи ще бъдат публикувани на интернет страницата на МИГ. Условията за кандидатстване с проектни предложения и Условията за изпълнение ще бъдат утвърждавани от УС на МИГ. Приложимите правила за държавни помощи ще бъде съгласно указанията на УО по ПМС №494 на МС от 30.12.2024 г. Процедурите за подбор на проекти се провеждат в ИСУН.
- Информирание на потенциалните бенефициенти за условията за кандидатстване и предстоящи приеми на заявления за кандидатстване/проектни предложения.
- Популяризиране на възможностите за кандидатстване и разработване на проектни предложения.
- Привличане на местните заинтересовани общности и лица в дейности по изготвяне на проектни предложения.
- Вземане на мерки да не поставя в по-благоприятно положение кандидат в процеса на кандидатстване и оценяване на проектни предложения от стратегията за ВОМР

- В периода на кандидатстването екипът на МИГ ще организира информационни кампании и ще предоставя разяснения на кандидатите.
- Определяне на комисии, назначени със Заповед на председателя на УС на МИГ, с изключение на проектни предложения, подадени от кандидат – МИГ, която може да включва и външни експерти – оценители.
- Изпращане на покани за участие на наблюдатели до УО на СПРЗСР
- Извършване на оценка на проектни предложения, включително оценка на административното съответствие и допустимостта, техническа и финансова оценка, и класиране на одобрените проектни предложения в низходящ ред, както и посещения на място на кандидатите по стратегията за ВОМР (при необходимост).
- Изготвяне и публикуване на списък на проектните предложения, които не се допускат до техническа и финансова оценка и изготвяне на оценителен доклад със списък на предложените за финансиране проектни предложения, списък с резервните проектни предложения, списък с предложени за отхвърляне предложения и списък на оттеглени предложения.
- Организация на сключването на административни договори с бенефициенти, включително подписване на административните договори в качеството на трета страна, освен в случаите когато бенефициент е МИГ.
- Оказване на необходимото съдействие на получателите на безвъзмездна финансова помощ/бенефициентите във връзка със законосъобразното и правилно изпълнение на проектите, съобразно договорните му задължения, произтичащи от административните договори.
- Спазване изискванията за публичност, прозрачност и равно третиране при работата си с кандидатите и бенефициентите.
- Въвеждане, събиране и систематизиране на коректна и достоверна информация в ИСУН относно подбора и изпълнението на стратегията за ВОМР и дейностите по изпълнението, управлението, наблюдението, оценката и контрола на проектите. Поддържане на електронни регистри, системи и бази данни за съхранение на информация, в т.ч. деловодна система и архив на МИГ и интернет страница
- Дейности по осъществяване на мониторинг на проекти в рамките на стратегия за ВОМР, включително изискване от бенефициентите на информация и провеждане на дейности по оценка, извършване на проверки и посещения на място на бенефициенти по стратегията за ВОМР.
- Дейности за отстраняване на възникнали трудности и проблеми в изпълнението на стратегията.
- Идентифициране и прилагане на иновативни методи за решаване на местните проблеми и слабости на територията.
- Идентифициране на необходимост от изменение на стратегията и действия по извършване на измененията.
- Дейности по управление изпълнението на СВОМР, включително мониторинг на изпълнението на стратегията
- Проследяване изпълнението на индикаторите на проектите и стратегията.

- Идентифициране на възможности за прилагане и разпространение на добри практики при управлението на МИГ
- Идентифициране на възможности за реализация на проекти за сътрудничество на МИГ
- Регулярно провеждане на предвидените в устава на МИГ общи събрания и други мероприятия, организация на изпълнението на решенията на УС и ОС
- Идентифициране на възможности за участие в националната и европейската селска мрежа за развитие на селските райони и други сходни организации, включително на събития и мероприятия за дейността на МИГ
- Дейности за популяризиране на стратегията на МИГ, в т.ч. чрез рекламни и информационни материали, събития и др., информиране на местната общност за дейностите по стратегията за ВОМР и оповестяване публично на информация за срещи, семинари, обучения и други събития.
- Отчитане на дейността на МИГ.

5. Описание на мерките: (не повече от 4 страници за всяка мярка)

Мерки и дейности, финансирани от ЕЗФРСР:

Общи изисквания към кандидатите, проектите, дейностите и разходите

1. Изисквания към кандидатите:

1.1. Допустимите кандидати / бенефициенти по стратегията за ВОМР трябва да имат постоянен адрес или седалище на територията на МИГ-Белица-Якоруда. Изискването не се прилага по отношение на кандидатите/бенефициентите Община Белица и Община Якоруда.

2. Изисквания към проектите и дейностите:

2.1. Допустими за кандидатстване и финансиране по мерките на СВОМР на МИГ-Белица-Якоруда за периода до 2027 г. са проекти и дейностите по тях, които се изпълняват само на територията на МИГ-Белица-Якоруда и резултатът от изпълнението им е в полза на територията на МИГ МИГ-Белица-Якоруда.

2.2. Икономически дейности по проекти за финансиране от СВОМР са допустими в случай, че за тях е доказана устойчивост и финансова жизнеспособност, във връзка с което на етап кандидатстване кандидатите представят бизнес план.

2.3. За да са допустими за финансиране от СВОМР проекти с **непроизводствени инвестиции и дейности**, кандидатите представят **анализ разходи-ползи**, от който е видно, че проектното предложение няма да генерира приходи, или ако генерира, същите се разходват само за нестопанските цели на кандидата, свързани изцяло с целите на проекта.

	2.4. Дейностите/ проектите, допустими за подпомагане по мерките от стратегията са допустими за финансиране, в случай че не оказват отрицателно въздействие върху околната среда по ЗООС. 2.5. Прилагането на мерки и дейности по стратегиите за BOMP, включително за сътрудничество, следва да бъдат в съответствие с Регламент (ЕС) 2021/1060 и Регламент (ЕС) 2021/2115 и да водят до постигане на техните цели. 2.6. Допустими са дейности, насочени към създаване на „интелигентни селища“ („Smart-villages“), когато са включени в съответните мерки на СВOMP, при съблюдаване на дефиницията за „интелигентни селища“³. Дейностите се приемат за насочени към създаване на „интелигентни селища“, когато са: ✓ свързани с подкрепа на иновативни решения за създаване на устойчиви модели – интелигентни еко селища, социални селища, IT селища, ландшафтно планиране и реконструкция на стари сгради – използването на стари сгради или налични парцели в полза на местната общност; ✓ свързани с дигитализация и подобряване на телекомуникационната свързаност с цел устойчиво развитие на съответния район; ✓ свързани с подобряването на условията за живот, които биха довели до задържане на населението и привличане на нови жители; ✓ свързани с изготвянето на стратегии за създаване на интелигентни селища; ✓ свързани с развитие на бизнес модели, които привличат работници и жители (временно или постоянно пребиваващи на територията) – създаването на икономическа зона, IT академия, нови селскостопански методи и технологии, устойчива селска мобилност, споделени пространства. 2.7. Документите, които се представят заедно с проектните предложения за предоставяне на финансиране по мерките от СВOMP ще бъдат съобразени с Приложение №7 от Условията за кандидатстване по процедура BG06AFSP001-01.001, в т.ч. общи документи, документи за
--	---

³ „Интелигентни селища“ - подход за интегрирано териториално развитие, който се прилага от общности в селските райони, на основата на концепция (опростен вариант на стратегия или стратегия) за неговото приложение и/или като отделни, самостоятелни иновативни социални, технологични и/или цифрови решения, съответстващи на принципите на тази концепция като инструмент/и за териториално развитие на селските райони за подобряване на техните икономически, социални и/или екологични условия

строително-монтажни работи, документи за машини, съоръжения, оборудване и обзавеждане, документи за обучения, курсове, информационни дейности, документи за дейности, свързани с народни обичаи, традиционни и фолклорни събития, фестивали, събори, театрални постановки и др., нематериални активи и закупуване на земя и сгради.

3. Общи условия за допустимост на разходите :

3.1. Допустими за подкрепа чрез стратегиите за BOMP са следните разходи:

- 3.1.1. Посочените в т.14.1.1.1. от Условието за кандидатстване за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по процедура № BG06AFSP001-01.001 инвестиционни разходи съгласно чл. 73 от Регламент (ЕС) № 2021/2115;
- 3.1.2. Посочените в т. 14.1.2. от УК разходи за управление, мониторинг и оценка на стратегиите и тяхното популяризиране;
- 3.1.3. Посочените в т. 4.1.4. от УК разходи за дейности за сътрудничество и подготовка за него.
- 3.1.4. Допустими разходи съгласно Регламент (ЕС) № 2021/1060 и целите и приоритетите на стратегията за BOMP;
- 3.1.5. Определени в Постановление № 86 от 2023 г. на Министерския съвет за определяне на национални правила за допустимост на разходите по програмите, финансирани от Европейските фондове при споделено управление, за програмен период 2021-2027 г. (Обн., ДВ, бр. 49 от 2023 г.) (ПМС № 86) и в указанията съгласно чл. 10 от ПМС № 494 от 2024 г.

3.2. Допустими са общи разходи като част от инвестиционните разходи по т. 14.1.1.1. от УК съгласно чл. 73 от Регламент (ЕС) 2115, когато са посочени като допустими по съответните мерки от СВOMP и са свързани с основните разходи по проекта като хонорари на архитекти, инженери и консултанти, предпроектни проучвания, придобиване на патентни права и лицензи, авторски права и строителен надзор в размер до 12% от общия размер на допустимите разходи по проектното

	предложение и извършени след 01.01.2023 г. Общите разходи са допустими на стойности, конкретизирани в съответните мерки на СВОМР, когато е приложимо. 3.3.Разходи за закупуване на земя и сгради, когато са посочени като допустими по съответните мерки от СВОМР са допустими на следните стойности: - Закупуване на земя на стойност до 10% от общите допустими разходи за съответната операция, свързани с основната дейности по проекта; - Закупуване на сгради на стойност до 10% от общите допустими разходи за съответната операция, свързани с основната дейност по проекта. 4. Изисквания за максималният период за изпълнение на дейностите и проектите към СВОМР 4.1.Максималният период за изпълнение на дейностите и проектите към СВОМР, финансирани от ЕЗФРСР/СПРЗСР: ✓ не може да надвишава 36 месеца за проекти на възложители по ЗОП/ Постановление № 4 на Министерския съвет от 11.01.2024 г. и ✓ 24 месеца за останалите бенефициенти 4.2.Максималният период за изпълнение на дейностите за сътрудничество и подготвителни дейности за него е до 24 месеца за проекти, включващи строително-монтажни работи, и до 18 месеца за останалите дейности. 5. Недопустими разходи 5.1.Не са допустими за финансиране по проекти от стратегията за ВОМР разходи, посочени в т. 14.2. от Условието за кандидатстване по процедура BG06AFSP001-01.001. 5.2.Недопустимите разходи ще бъдат детайлно изброени в Условието за кандидатстване. 6. МИГ прилага Указанията за приложимия режим за държавни помощи и условия, произтичащи от него, на УО на СПРЗСР, разработени в съответствие с ПМС №494 от 30.12.2024 г. за определяне на правила за прилагане на подхода „Водено от общностите местно развитие“ за периода 2021-2027 г., вкл. при прилагане на мерките от СВОМР.
1 <i>Описание на целите на мярката</i>	Мярка „Инвестиции в земеделски стопанства” Цел на мярката: - Модернизация и технологично обновяване на земеделските стопанства, вкл. стимулиране развитието на малките стопанства и

	насърчаване участието на младите земеделски стопани, жените в селското стопанство. Мярката е насочена към Стратегическа Цел 1 на СВОМР „Устойчив растеж на местната икономика, чрез развитие на местния потенциал и предприемачеството“, Приоритет 1.1 „Стимулиране на икономическото развитие“, чрез прекия си принос към Специфична цел 1.1.1 „Развитие на модерно селско стопанство“ Мярката е съобразена със специфичните характеристики и потенциала на територията, адресира проблемите на територията и отразява очакванията на местната общност, обобщено представени в аналитичната част на СВОМР (т.3) и подробно анализирани в проведените задълбочени проучвания (Приложение 2.1. Социално-икономическо проучване и анализ на настоящото състояние на територията на МИГ и Приложение 2.2. Проучване и анализ на заинтересованите страни на територията). Предвидените интервенции по мярката са в съответствие със следните потребностите, специфични характеристики и потенциал на територията, определени подробно в анализите и посочени в т.3 на СВОМР: - Липса на екологични проблеми, сериозни замърсявания и увреждания на околната среда, благоприятстващи производството на екологично чиста продукция - Добро екологично състояние на почвите и относителна липса на индустриално замърсяване, благоприятстващо производството на екологично чиста продукция. - Територията притежава потенциал за развитието на биоземеделие и високопланинско животновъдство. - Превръщане на планинското земеделие и животновъдство в конкурентни ниши, чрез подкрепа на малки и устойчиви стопанства - Недостатъчна конкурентоспособност на фирмите от земеделския сектор, включително поради липса достатъчно модерно и високотехнологично оборудване и производствена база, съвременни ИТ решения и други. При прилагането на мярката ще се насърчава въвеждането на иновации в земеделския сектор.
Допустими кандидати	Изборът на земеделските стопани, допустими за подпомагане по мярката произтича от извършените проучвания и анализи на територията и е съобразен с нуждите за финансиране на земеделския сектор на територията на МИГ, в т.ч. следните земеделски стопани: - Малко земеделско стопанство – стандартен производствен обем до 8000 евро, включително; - Средно и голямо земеделско стопанство – стандартен производствен обем от над 8 000 евро; 1. Земеделски стопани, регистрирани по Закона за подпомагане на

земеделските производители на територията на МИГ-Белица-Якоруда, отговарящи на следните условия:

1.1. да са физически лица **или**

1.2. да са юридически лица, регистрирани по Търговския закон или Закона за кооперациите, които имат приход/доход земеделска дейност и/или приход/доход от услуги, директно свързани със земеделска дейност и/или преработка на земеделска дейност и/или участие и подпомагане по схемата за единно плащане на площ и/или публична финансова помощ за извършваната от тях селскостопанска дейност

1.3. да **имат разработен бизнес план** за дейностите, доказващ подобряване на дейността на земеделското стопанство чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности.

2. Структури, учредени по реда на Закона за задълженията и договорите и регистрирани в Регистър БУЛСТАТ съгласно Закона за регистър БУЛСТАТ, създадени за съвместно закупуване и ползване на материални активи за земеделски дейности, в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115. Структурите трябва да отговарят на следните условия:

- всеки от членовете на структурата и създадената структура трябва да има постоянен адрес/ седалище на територията на МИГ-Белица-Якоруда;
- всеки от участниците в структурата, в зависимост дали е физическо или юридическо лице, трябва да отговоря на съответните изисквания по т.1 и т.1.1 или т.1.2.
- Подпомагането се предоставя за колективни инвестиции на структурите за съвместно закупуване и ползване на материални активи за земеделски дейности в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115
- да имат разработен бизнес план, който показва подобряване на земеделската дейност на земеделските стопанства – членове на структурата/ обединението чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности по проекта.
- Общият стандартен производствен обем на структурите по т.2 се формира като сбор от стандартните производствени обеми на земеделските стопанства - членовете на структурата, отнесен към броя на земеделските стопани, членове на структурата.

3. Групи и организации на производители, отговарящи на следните условия:

- да са признати като група или организация на производители, в съответствие с националното и/или европейското законодателство за организации на производители;
- да имат приход от продажба на селскостопански продукти или

	преработени селскостопански продукти и/или получена публична финансова помощ за продажбата на посочените продукти; - да имат разработен бизнес план за дейностите в групата/организацията на производители и доказващ подобряване на дейността ѝ чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности. Кандидатите трябва да отговарят на общите условия за допустимост, посочени в т. 5) на СВОМР.
Допустими дейности	Подкрепа в рамките на мярката се предоставя в съответствие с чл. 73 и чл.74 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 година само за материални и/или нематериални активи, в това число машини, съоръжения, оборудване, включително и недвижима собственост, както и общи разходи, свързани с подпомаганата дейност. Инвестициите допустими за подпомагане трябва: ✓ Да са свързани с производството на селскостопански продукти включени в приложение I на Договора за функционирането на Европейския съюз или памук, с изключение на риба и рибни продукти. ✓ Допустимите за подпомагане дейности в рамките на интервенцията, включват материални и нематериални инвестиции. Подкрепата за основни земеделски инвестиции – закупуването на машини, е допустима само за инвестиции, предвидени за социално земеделие и такива, свързани с колективни инвестиции. Основни земеделски инвестиции са самоходна техника за обработка на почвата, прибиране и/или съхранение на реколтата, отглеждане на растениевъдна и животновъдна продукция – колесни трактори, верижни трактори, специализирани самоходни машини (силажокомбайни, зърнокомбайни и друг вид самоходни машини с мощност по-голяма от 50 к.с., включително и когато те се използват в животновъдните обекти. Прикачен инвентар не следва да се третира като основни земеделски инвестиции. Колективни инвестиции са инвестиции от две или повече физически или юридически лица, които са учредили структура по реда на Закона за задълженията и договорите, която се създава за съвместно закупуване и ползване на материални активи за земеделски дейности в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115. Колективните инвестиции трябва да са свързани с основната земеделска дейност по производство и/или съхранение на селскостопански продукти, произведени от техните членове, както и подготовка на продукцията за продажба. Социално земеделие - всички дейности, при които се използват земеделски ресурси за насърчаване или разработване на социални услуги като рехабилитация, терапия, защитена заетост, образование през целия

живот и други дейности, които допринасят за социално включване. Социалното земеделие включва следните четири основни вида дейности - рехабилитация и терапия; работно включване и социална интеграция; образование; грижа за хората. Защитена заетост е заетост в среда, в която хората с увреждания получават услуги и обучение за развиване на работни умения и поведение, и която е безопасна и не е конкурентна

Подкрепата ще бъде насочена към следните дейности:

- ✓ Инвестиции за модернизация и механизация /инвестиции във физически активи/, свързана с намаляване на производствените разходи и повишаване производителността на труда;
- ✓ Инвестиции за постигане съответствие с нововъведени стандарти на Общността приложими за съответните стопанства;
- ✓ Инвестиции за напояване на отглежданите култури, както следва:
 - Доставка и монтаж на напоителни инсталации (или елементи от тях), включително инсталации за дъждуване, инсталации за капково напояване, пивоти, тръбно-ролков машини, водни помпи и помпени станции, генератори, филтри, тръби и маркучи;
 - Доставка и монтаж на съоръжения за съхраняване на вода – стационарни резервоари и цистерни.
- ✓ Инвестиции пряко свързани с подобряване на енергийната ефективност на стопанствата;
- ✓ Инвестиции за съхранение на земеделската продукция с цел запазване качеството на продукцията;
- ✓ Инвестиции в изграждане/реконструкция/закупуване на машини и съоръжения за опазване на околната среда, включително за съхранение на оборска тор;
- ✓ Инвестиции в недвижима собственост, свързана с дейността на земеделските стопанства;
- ✓ Инвестиции за създаване и/или презасаждане на трайни насаждения, десертни лозя, медоносни дървесни видове за производство на мед и бързорастящи храсти и дървесни видове за производство на биоенергия;
- ✓ Инвестиции за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници (водна, вятърна, слънчева, геотермална енергия и остатъчна/отпадъчна биомаса) за собствено потребление за нуждите на земеделските стопанства;
- ✓ Инвестиции, насочени към надвишаване на изискванията за хуманно отношение към животните и повишаване на биосигурността;
- ✓ Дейности в земеделските стопанства, насочени към опазване на компонентите на околната среда за биологично производство и прецизно/интелигентно /цифрово земеделие, в т.ч.:

	✓ Създаване на трайни насаждения по биологичен начин – закупуване на посадъчен материал и други материали, агротехнически мероприятия по подготовка на терена и засаждане; ✓ Изграждане / ремонт / реконструкция и оборудване на животновъдни обекти за отглеждане на животни по биологичен начин; ✓ Материални и нематериални инвестиции за прилагане на технологиите по прецизно / интелигентно / цифрово земеделие; ✓ Размножаване и поддържане на генофонда – изграждане / ремонт / реконструкция и оборудване на животновъдни обекти за отглеждане и развъждане на животни от местни /автохонни/ породи. За проектни предложения, включващи инвестиции за напояване следва да бъдат представени разрешения, становища и всички необходими по нормативната база документи при спазване на Закона за водите и действащото законодателство. Системата за измерване на потреблението на вода на равнището на подпомаганата инвестиция трябва да е вече въведена или трябва да се въведе като част от инвестицията.
<i>Допустими разходи</i>	Допустими са следните инвестиционни разходи, съгласно чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115: 1. Строително-монтажни работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство и възстановяване. 2. Закупуване на нови машини, съоръжения, оборудване и обзавеждане, включително безпилотни летателни системи и прилежащия към тях инвентар. 3. Компютърен софтуер. 4. Специализирани превозни и транспортни средства, свързани с основната дейност на проекта. 5. Основни земеделски инвестиции, когато са свързани със социално земеделие и/или такива, свързани с колективни инвестиции. 6. Разходи, свързани с напояване на отглежданите култури са допустими само в случай, че попадат в обхвата на допустимите съгласно чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 и отговарят на всички изисквания по смисъла на чл. 74 Регламент (ЕС) 2021/2115 и задължително водят до повишаване на ефективността при потреблението на вода в селското стопанство, като: ✓ Доставка и монтаж на напоителни инсталации (или елементи от тях), включително инсталации за дъждуване, инсталации за капково напояване, пивоти, тръбно-ролков машини, водни помпи и помпени станции, генератори, филтри, тръби, маркучи; ✓ Доставка и монтаж на съоръжения за съхраняване на вода – стационарни резервоари и цистерни.

	7. Разходи за закупуване на земя и сгради, при спазване на изискванията в т.3.3 на част 5) от СВОМР. 8. Общи разходи при спазване на общите условия за допустимост на разходите по т.3.2. на част 5) от СВОМР. Недопустими са разходи за инвестиции в дренажни и водовземни съоръжения и сондажи и разходи, свързани с нетно увеличение на напояваните площи. (Нетно увеличение на напояваната площ е инвестиция, свързана с изграждане на системи за напояване извън площи със съществуващи напоителни инсталации, както и площи, които не се напояват, но в които към 1 януари 2007 г. е действала система за напояване). Недопустими за подкрепа чрез стратегията за ВОМР са разходи за основни земеделски инвестиции, с изключение на такива, предвидени за социално земеделие и/или такива, свързани с колективни инвестиции.
Финансови параметри за проектите	Минимален и максимален размер на общите допустими разходи за един проект: Минимален размер на общите допустими разходи /лева/ - 46 154,00 лв. Максимален размер на общите допустими разходи /лева/ - 153 846,00 лв.
Интензитет на финансовата помощ	✓ Финансовата помощ е в размер на 65 % от общия размер на допустимите разходи по проекта. ✓ Максималното подпомагане може да бъде увеличено на 80% за инвестиции, извършени от млади земеделски стопани, които отговарят на следните условия съгласно СПРЗСР: - към момента на подаване на проектното предложение земеделският стопани е на възраст не повече от 40 навършени години; - да е ръководител на земеделско стопанство лице, което изпълнява следните условия: кандидат/бенефициент физическо лице, собственик на предприятието на кандидата/бенефициента ЕТ или собственик на капитала на кандидата/бенефициента ЕООД. В случай на юридическо лице (ЕООД), условието е управителят да бъде едноличен собственик на капитала на дружеството-кандидат; - да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост; - да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост, е такова, което има завършено средно/висше образование в областта на селското стопанство или ветеринарната медицина, или средно/висше икономическо образование със

	земеделска насоченост; и/или удостоверение за завършен курс от минимум 150 часа или свидетелство за професионална квалификация в областта на селското стопанство. ✓ Максималното подпомагане може да бъде увеличено на 85 % за инвестиции на малки стопанства (икономически размер на стопанството, измерен в стандартен производствен обем – до 8 000 евро включително).		
Обективни и измерими критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение	За отпускането на помощ по тази мярка ще се използват принципи за подбор на операции, които са основани на резултатите от анализа на територията на МИГ -Белица-Якоруда.		
	№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	Максимален брой точки
	1	Създадени нови работни места по подкрепения проект	30
	2	Проектът предвижда инвестиции в чувствителни сектори	15
	3	Проектът е подаден от кандидат, отговарящ на условието за млад земеделски стопанин, съгласно СПРЗСР	15
	4	Стопанството на кандидата отговаря на условието за малко земеделско стопанство	15
	5	Проектът предвижда въвеждане на нови и енергоспестяващи технологии и/или иновации в земеделското производство	15
	6	Проектът се осъществява в планински или друг необлагодетелстван район	10
		ОБЩО	100
		Минимален праг за одобрение:	30
Приоритет при равен брой точки (в низходящ ред при последователно прилагане на следните критерии): № 1; №2; №3; №4; №5; №6. В Насоките за кандидатстване, МИГ определя методиката за оценка на проектните предложения и документите/ обосновките, доказващи съответствие с критериите за подбор.			
2	Мярка „Първична преработка на дървесина“		
Описание на целите на мярката	Цел на мярката: - Осигуряване на по-пълно оползотворяване на добитата дървесина, което да доведе до създаване на нови работни места на територията на МИГ. Мярката допринася за постигане на Стратегическа Цел 1 на СВOMP „Устойчив растеж на местната икономика, чрез развитие на местния потенциал и предприемачеството“, Приоритет 1.1 „Стимулиране на икономическото развитие“, Специфична цел 1.2.1 „Развитие на неземеделските сектори “.		

	Мярката е съобразена със специфичните характеристики и потенциала на територията, адресира проблемите на територията и отразява очакванията на местната общност, обобщено представени в аналитичната част на СВОМР (т.3) и подробно анализирани в проведените задълбочени проучвания (Приложение 2.1. Социално-икономическо проучване и анализ на настоящото състояние на територията на МИГ и Приложение 2.2. Проучване и анализ на заинтересованите страни на територията). Предвидените интервенции по мярката са в съответствие със следните потребностите, специфични характеристики и потенциал на територията, определени подробно в анализите и посочени в т.3 на СВОМР: - Традиционен и устойчив горски сектор – налична суровинна база, исторически развити дърводобив и дървопреработка, производство на пелети, мебели, кошери. Секторът осигурява най-голям дял от местната заетост и добавена стойност. - Голям дял горски територии (над 56% от общата площ), налични горскостопански ресурси и благоприятен климат за устойчиво горско стопанство и дървопреработвателна промишленост.
Допустими кандидати	Допустимите кандидати включват микро, малки и средни предприятия, които отговарят на следните условия: - Да са микро, малки и средни предприятия съгласно Закона за МСП; Кандидатите представят бизнес план, който показва подобряване на дейността на кандидата и доказва устойчивост и финансова жизнеспособност на проекта, чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности. Кандидатите трябва да отговарят на общите условия за допустимост, посочени в т. 5) на СВОМР.
Допустими дейности	1. Изграждане, придобиване или подобрене на сгради и други недвижими активи необходими за първичната преработка на дървесина. 2. Закупуване на нови машини и оборудване за първична преработка на дървесина, както и долуизброените работни операции, предхождащи индустриалната преработка. Списък на производствата преди индустриалната преработка на дървесината съгласно Обща база за статистическите класификации на икономическите дейности в рамките на Европейската общност, NACE Rev. 1.1: ✓ Машинно обработване на дървен материал чрез бичене, фрезование, комбинирано или рязане или развиване; ✓ Нарязване, сортиране, рендосване, профилиране, окрайчване,

	фасониране и шлайфане; ✓ Сушене и импрегниране на дървен материал; ✓ Производство на дървесен талаш, дървесно брашно, технологични трески, дървесни пелети и брикети от необработени дървени материали, вършина и дървесни отпадъци; ✓ Производство на колове или колчета: белене, цепене, заостряне, пакетиране; ✓ Производство на дърва за горене: рязане, цепене, пакетиране;		
Допустими разходи	1. Разходи за строително-монтажни работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство или възстановяване. 2. Разходи за закупуване на нови машини, съоръжения, оборудване и обзавеждане 3. Разходи за закупуване на земя на стойност до 10% от общите допустими разходи за съответната операция, свързани с основната дейности по проекта; 4. Разходи за закупуване на сгради на стойност до 10% от общите допустими разходи за съответната операция, свързани с основната дейност по проекта. 5. Разходи за нематериални активи - Компютърен софтуер, изработка на клиентски уебсайт, изработка на мобилно приложение; 6. Общи разходи при спазване на общите условия за допустимост на разходите по т.3.2. на част 5) от СВОМР		
Финансови параметри	Минимален и максимален размер на общите допустими разходи и минимален за един проект: Минимален размер на общите допустими разходи /лева/ - 15 385,00 лв. Максимален размер на общите допустими разходи /лева/ - 230 769,00 лв.		
Интензитет на финансовата помощ	Финансовата помощ е в размер на 65 % от допустимите разходи по проект.		
Обективни и измерими критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение	За отпускането на помощ по тази мярка ще се използват принципи за подбор на операции, които са основани на резултатите от анализа на територията на МИГ-Белица-Якоруда.		
	№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	Максимален брой точки
	1	Създадени нови работни места по подкрепения проект	30
	2	Проектът е подаден от кандидат – жена или млад предприемач (кандидат на възраст до навършени 40 г.)	30
	3	Проектът включва инвестиции в нови за кандидата технологии/ услуги	30

	4	Кандидатът не е подпомаган със средства от ПРСР 2014 - 2020	10
		ОБЩО	100
		Минимален праг за одобрение	30
	Приоритет при равен брой точки (в низходящ ред при последователно прилагане на следните критерии): № 1; №2; №3; №4. В Насоките за кандидатстване, МИГ определя методиката за оценка на проектните предложения и документите/ обосновките, доказващи съответствие с критериите за подбор.		
Други елементи	Приложимият режим за държавни помощи ще бъде съгласно указанията на УО по ПМС №494 от 30.12.2024 г. за определяне на правила за прилагане на подхода „Водено от общностите местно развитие“ за периода 2021-2027 г.		
3	Мярка „Инвестиции за неселскостопански дейности“		
Описание на целите на мярката	Цел на мярката: - Развитие на неселскостопански дейности в различните икономически сектори, което да доведе до създаване на нови работни места на територията на МИГ. Икономическите сектори извън земеделския сектор имат по-висок потенциал за създаване на заетост, в тази връзка основна цел на мярката е насърчаване на неселскостопанските дейности за разнообразяване на местната икономика и създаването на заетост, което да допринесе за ускоряване на икономическия растеж. Мярката допринася за постигане на Стратегическа Цел 1 на СВОМР „Устойчив растеж на местната икономика, чрез развитие на местния потенциал и предприемачеството“, Приоритет 1.1 „Стимулиране на икономическото развитие“, Специфична цел 1.2.1 „Развитие на неземеделските сектори “. Мярката е съобразена със специфичните характеристики и потенциала на територията, адресира проблемите на територията и отразява очакванията на местната общност, обобщено представени в аналитичната част на СВОМР (т.3) и подробно анализирани в проведените задълбочени проучвания (Приложение 2.1. Социално-икономическо проучване и анализ на настоящото състояние на територията на МИГ и Приложение 2.2. Проучване и анализ на заинтересованите страни на територията). Мярката насърчава инвестиции в неселскостопански дейности, свързани с: - осигуряване на възможност за развитите на различни бизнес модели и икономически дейности; - информационния и технологичен сектор и създаването на творчески продукти;		

- използване на потенциала на населените места в селските райони, като например природни, исторически, културни и екологични дадености, включително туристически услуги, които създават условия за съживяване на местната икономиката.
- стимулиране на творческите занаяти, които са част от културното наследство и традиции;
- в областта на здравеопазването и социалните услуги;

По мярката се подкрепят и неселскостопански дейности, насочени към създаване на „**интелигентни селища**“, когато са свързани с развитие на бизнес модели, които привличат работници и жители (временно или постоянно пребиваващи на територията) – създаването на икономическа зона, IT академия, нови селскостопански методи и технологии, устойчива селска мобилност, споделени пространства.

При прилагането на мярката ще се **насърчава създаването на работни места**, дейности в областта на здравеопазването и социалните услуги, както и различни производства, в т.ч. базирани на алтернативни производствени процеси, и инвестиции в създаване на нови за територията на МИГ услуги/ производства.

Предвидените интервенции по мярката са в съответствие със следните потребностите, специфични характеристики и потенциал на територията, определени подробно в анализите и посочени в т.3 на СВОМР:

- Липса на достъп до заетост на територията на МИГ, създаваща един от основните проблеми на територията – високи нива на безработица.
- Разнообразяване на икономическите дейности, чрез насърчаване на неселскостопански дейности има потенциал за създаване на по-голям брой работни места и подобряване състоянието на местната икономика.
- Съществуващите микропредприятия на територията на МИГ са основната част от предприятията на територията на МИГ.
- Моноструктурност и липса на икономическа диверсификация – доминиране на горския сектор и слаб дял на неселскостопански и иновативни дейности.
- Ниска конкурентоспособност и слаба предприемаческа инициатива поради липса на средства.
- Ръст на микро предприятията – увеличаване на броя и разширена роля в местната икономика.
- Висока степен на готовност за развитие на различни неземеделски дейности, в т.ч. в сектори свързани с туризма и част от условията за неговото ефективно развитие.

<i>Допустими кандидати</i>	Допустимите кандидати са: Микропредприятия, отговарящи на следните условия: ✓ да бъдат регистрирани като еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон или Закона за кооперациите; ✓ да са микропредприятия по смисъла на ЗМСП. Земеделски стопани, отговарящи на следните условия: - да са регистрирани като земеделски стопани по Закона за подпомагане на земеделските производители; - да бъдат регистрирани като еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон или Закона за кооперациите; Физически лица са допустими за подпомагане само за инвестиции в неселскостопански дейности, които са насочени към развитие на занаяти, съгласно Приложение 1 към чл. 3, ал. 2, т. 1 от Закона за занаятите, включително предоставяне на услуги, свързани с участието на посетители в занаятчийски дейности и отговарят на следните условия: ✓ да бъдат регистрирани по Закона за занаятите като упражняващи занаят/и след вписване в регистър БУЛСТАТ по реда на Закона за регистър БУЛСТАТ; ✓ да са микропредприятия по смисъла на ЗМСП; ✓ да отговарят на определението за самостоятелно зает занаятчия, съгласно дефиницията в Закона за занаятите. Кандидатите трябва да отговарят на общите условия за допустимост, посочени в т. 5) на СВOMP. Кандидатите представят бизнес план, който показва подобряване на дейността на кандидата и доказва устойчивост и финансова жизнеспособност на проекта, чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности.
<i>Допустими дейности</i>	Допустимите за подпомагане за неселскостопански дейности включват: Производство на продукти извън Приложение I от Договора за функционирането на Европейския съюз (независимо от вложените продукти и материали). - Алтернативни нестопански дейности като: ✓ Технология за преработка на отпадъци в предприятията, образувани от собствената им дейност, включително текстил, полимерни и каучукови отпадъци, електроуреди. ✓ Ограничаване и намаляване на пластмасовите опаковки и пластмасовите изделия за еднократна употреба, внедряване на технологии за осигуряване на съответствие на пластмасовите изделия с европейските изисквания за пластмасите за еднократна употреба, внедряване на многократни и алтернативни продукти и материали, вкл. биоразградими / рециклируеми / зелени опаковки

	✓ Намаляване на използваните суровини и материали, използване на алтернативни такива, както и на естествени и възобновяеми биоресурси вместо синтетични суровини в производството с цел намаляване на отпадъчния отпечатък върху природните ресурси и преход към биоикономика. 3. Развитие на услуги във всички сектори (например: грижи за деца, възрастни хора, хора с увреждания, здравни услуги, счетоводство и одиторски услуги, ветеринарни дейности и услуги базирани на ИТ, услуги в областта на здравеопазването и социалните услуги и др.). 4. Развитие на занаяти (включително предоставяне на услуги, свързани с участието на посетители в занаятчийски дейности); 5. По мярката се подкрепят и неселскостопански дейности, насочени към създаване на „интелигентни селища“, свързани с развитие на бизнес модели, които привличат работници и жители (временно или постоянно пребиваващи на територията) – създаването на икономическа зона, ИТ академия, устойчива селска мобилност, споделени пространства. Производство на енергия от възобновяеми енергийни източници с инвестиции за производство на електроенергия от фотоволтаични системи се подпомагат, единствено ако са за собствено потребление и същите не надхвърлят необходимото количество енергия за покриване нуждите от захранване на допустимите активи/оборудване/инсталации по заявлението за подпомагане или на налични такива в предприятието на кандидата по място на извършване на допустимите дейности. По мярката не се подпомагат дейности, свързани с: ✓ добив и преработка на продукти от горското стопанство, включително производствата преди индустриалната преработка на дървесината съгласно Обща база за статистическите класификации на икономическите дейности в рамките на Европейската общност, NACE Rev. 1.1.; ✓ свързани с изграждане/ ремонт/реконструкция на места за настаняване -туристически обекти, съгласно чл. 3, ал. 2, т.1 от Закона за туризма; ✓ секторите селско, горско и рибно стопанство; ✓ инвестиции за преработка на селскостопански продукти. Материалните и нематериалните инвестиции, включени в проектното предложение трябва да са в съответствие с параметрите и дейностите, обект на подпомагане и включени в разработения бизнес план.
Допустими разходи	Допустимите разходи включват материални и/или нематериални активи, в това число машини, съоръжения, оборудване, включително и

	недвижима собственост, и общи разходи, свързани с подпомаганата дейност, както следва: Разходи за материални активи - нови машини, съоръжения и оборудване до пазарната стойност на активите за: - Закупуване и/или инсталиране на нови машини, съоръжения, или оборудване (в това число и обзавеждане); - Закупуване на специализирани транспортни средства, свързани с основната дейност на проекта. Нематериални активи: - изработка на клиентски уебсайт; - изработка на мобилно приложение; - закупуване на софтуер, Строително монтажни работи (СМР) свързани с изграждане/реконструкция/ремонт на недвижимо имущество: - Ново строителство на сгради и помещения; - Реконструкция на сгради и помещения; - Ремонт на сгради и помещения; - Закупуване и инсталиране на инсталации за производство на енергия от ВЕИ за собствено потребление и собствени нужди; - Закупуване и поставяне на преместваеми обекти. - Разходи, необходими за изпълнение на дейности, съответстващи на принципите на концепцията за "интелигентни селища" и насочени към създаване на „интелигентни селища“, свързани с развитие на бизнес модели, които привличат работници и жители (временно или постоянно пребиваващи на територията) – създаването на икономическа зона, IT академия, нови селскостопански методи и технологии, устойчива селска мобилност, споделени пространства. - Разходи за закупуване на земя и сгради, при спазване на изискванията в т.3.3 на част 5) от СВОМР. - Общи разходи при спазване на общите условия за допустимост на разходите по т.3.2. на част 5) от СВОМР.
Финансови параметри	Минимален и максимален размер на общите допустими разходи и минимален за един проект: Минимален размер на общите допустими разходи /лева/ - 15 385,00 лв. Максимален размер на общите допустими разходи /лева/ - 230 769,00 лв.
Интензитет на финансовата помощ	Финансовата помощ е в размер на 65 % от допустимите разходи по проект.

Обективни и измерими критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение	За отпускането на помощ по тази мярка ще се използват принципи за подбор на операции, които са основани на резултатите от анализа на територията на МИГ-Белица-Якоруда.		
	№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	Максимален брой точки
	1	Създадени нови работни места по подкрепения проект	30
	2	Проектът е подаден от кандидат – жена или млад предприемач (кандидат на възраст до навършени 40 г.)	20
	3	Проектът включва инвестиции в нови за кандидата технологии/ услуги	20
	4	Проектът включва инвестиции в създаване на нови за територията на МИГ услуги/ производства	10
	5	Проектът включва дейности за интелигентни селища	10
	6	Проектът включва инвестиции в здравни или социални услуги	10
		ОБЩО	100
		Минимален праг за одобрение	30
Приоритет при равен брой точки (в низходящ ред при последователно прилагане на следните критерии): № 1; №2; №3; №4; №5, №6. В Насоките за кандидатстване, МИГ определя методиката за оценка на проектните предложения и документите/ обосновките, доказващи съответствие с критериите за подбор.			
Други елементи	Приложимият режим за държавни помощи ще бъде съгласно указанията на УО по ПМС №494 от 30.12.2024 г. за определяне на правила за прилагане на подхода „Водено от общностите местно развитие“ за периода 2021-2027 г.		
4	Мярка „Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура“		
Описание на целите на мярката	Цели на мярката: ✓ Подобряване на средата и качеството на живот в населените места на общините Якоруда и Белица; ✓ Повишаване привлекателността на територията на МИГ чрез обновяване на инфраструктурата. Мярката е насочена към постигане на Стратегическа Цел 2 на СВОМР „Модернизиране на публичната инфраструктура и развитие на местния природен, културен и човешки потенциал“, Приоритет 2.1 „Подобряване на условията и качеството на живот“, чрез директния си принос за постигане на Специфична цел 2.1.1 Подобряване на жизнената среда, развитие и публичните услуги и човешките ресурси. Устойчивото социално-икономическо развитие на селските райони е неразривно свързано със съществуващата инфраструктура и качеството на		

предлаганите услуги за населението в селските райони. Недостигът на средства за инвестиции за обновяване на съществуващата инфраструктура и недотам доброто качество на предлаганите услуги е основният елемент, който продължава да разширява границите на развитие между селските и градските райони в страната. Това е и основна пречка за създаването на равни възможности в социално-икономическото развитие на селските райони. Тези фактори допринасят до влошаване на качеството на живот в селските райони и застрашават способността им да задържат населението и да привличат инвестиции, което ги поставя в социално-икономически спад.

Населените места ще станат по-привлекателни за бизнеса и за живеене чрез поддържането и стимулирането на тяхното икономическо, социално и културно развитие, чрез изграждането на липсваща или рехабилитация на съществуващата техническа инфраструктура, транспортни и комуникационни връзки. Създаването и обновяването на публичната и техническата инфраструктура е основата за създаване на оптимална жизнена среда, създаването на достъпност и развитие на икономиката.

Подобряването и облагородяване на публичните пространства чрез: изграждане или обновяване на паркове, градинки, улично озеленяване, детски площадки и спортни съоръжения, са от съществено значение и осигуряват добра социална среда в по-малките населени места (извън общинските центрове). Мерките с цел създаване или обновяване на публични пространства чрез: изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура и изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение, ще продължат да се прилагат за селските общини в страната.

По мярката ще се даде възможност за изпълнение на дейности, свързани с изготвянето на стратегии за създаване на интелигентни селища, което съответства напълно на потребностите и потенциала на територията за включване на дейности в СВОМР, насочени към създаване на „интелигентни селища“ („Smart-villages“) на територията на МИГ.

Мярката е съобразена със специфичните характеристики и потенциала на територията, адресира проблемите на територията и отразява очакванията на местната общност, обобщено представени в аналитичната част на СВОМР (т.3) и подробно анализирани в проведените задълбочени проучвания (Приложение 2.1. Социално-икономическо проучване и анализ на настоящото състояние на територията на МИГ и Приложение 2.2. Проучване и анализ на заинтересованите страни на територията).

	Предвидените интервенции по мярката са в съответствие със следните потребностите, специфични характеристики и потенциал на територията, определени подробно в анализите и посочени в т.3 на СВОМР: - Рехабилитация и благоустрояване на вътрешно-селищна публична инфраструктура, с фокус върху достъпа до обществени услуги, училища, социални обекти и подобряване на средата за живеене. Обновяване и модернизация на обществени, административни и образователни сгради, подобряване на достъпността, архитектурна среда и технологична инфраструктура – с цел създаване на по-добри условия за работа, обслужване и учене. Изграждане и реновиране на обществени зони за отдих, социални активности и културен живот, включително паркови пространства, спортни съоръжения, детски и спортни площадки за повишаване на привлекателността на населените места. - Развитие на инфраструктура за предоставяне на социални, здравни и мобилни услуги, особено в отдалечените и труднодостъпни села – чрез адаптирани пространства, базова техническа обезпеченост и създаване на условия за гъвкаво предоставяне на услуги по места. - Подобряването на публичната инфраструктура и услуги ще направи територията на МИГ по-привлекателна за бизнеса и за живеене, което от своя страна ще допринесе за намаляване на сериозните нива на миграция на млади и образовани хора към по-големите градове и извън страната, и като цяло за справяне с демографските проблеми. - Потенциал на територията за включване на дейности в СВОМР, насочени към създаване на „интелигентни селища“ („Smart-villages“) на територията на МИГ.
Допустими кандидати	Допустими за подпомагане са Община Белица и Община Якоруда.
Допустими дейности	Допустими за подпомагане са дейности, свързани с: - Основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура; - Дейности, извършвани върху имоти публична собственост и които са за предназначени за услуги за широко обществено ползване; - Дейности, насочени към създаване на „интелигентни селища“. Допустимите дейности по мярката включват: 1. Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на линейна публична инфраструктура: 1.1. Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях;

1.2. Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища и съоръженията и принадлежностите към тях;

1.3. Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в агломерации с под 2000 е.ж. в селските райони.

2. Площи за широко обществено ползване и спорт:

2.1. Изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение;

2.2. Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура.

3. Сградна публична инфраструктура:

3.1. Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура с местно значение в селските райони;

3.2. Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди;

4. Дейности, насочени към създаване на „интелигентни селища“, когато са свързани с една или повече дейности, както следва:

- ✓ Дейности, свързани с подкрепа на иновативни решения за създаване на устойчиви модели – интелигентни еко селища, социални селища, IT селища, ландшафтно планиране и реконструкция на стари сгради – използването на стари сгради или налични парцели в полза на местната общност;
- ✓ Дейности, свързани с дигитализация и подобряване на телекомуникационната свързаност с цел устойчиво развитие на съответния район;
- ✓ Дейности, свързани с подобряването на условията за живот, които биха довели до задържане на населението и привличане на нови жители.
- ✓ Дейности, свързани с изготвянето на стратегии за създаване на интелигентни селища.

В рамките на дейност „Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура“ кандидатите имат възможност да извършват допустимите инвестиции и в общинска

	образователна инфраструктура, която включва детска градина, основно или средно училище, и в паркове. <i>Дейности, свързани с извършването на разходи за публична инфраструктура, свързана с пътища, водопреносни и канализационни системи, са допустими ако са част от по-голям проект⁴ или са свързани с дейности, отговарящи на концепцията за интелигентни селища.</i> <i>Кандидатите представят анализ разходи - ползи, от който да е видно, че проектното предложение няма да генерира приходи, или ако генерира, същите се разходват само за нестопанските цели на кандидата, свързани изцяло с целите на проекта.</i>
Допустими разходи	1. Строителство, реконструкция, рехабилитация, изграждане, обновяване, ремонт и/или реставрация на сгради и/или помещения и/или друга недвижима собственост, съгласно допустимите за подпомагане дейности: а) разходи, свързани с прякото изпълнение на строително-монтажните работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство или възстановяване; б) непредвидени разходи в размер до 5% от стойността на одобрените разходи по буква „а“. 2. Разходи, свързани с оборудване и/или обзавеждане; 3. Разходи за компютърен софтуер; 4. Разходи за специализирани превозни и транспортни средства, свързани с основната дейност на проекта 5. Разходи, необходими за изпълнение на дейности, съответстващи на принципите на концепцията за "интелигентни селища" и насочени към създаване на „интелигентни селища“, свързани с една или повече дейности от изброените в част допустими дейности по мярката. 6. Разходи за извършване на проучвания и анализи на територията, разходи за възнаграждения на експерти, свързани с изготвяне на стратегията и разходи за провеждане на информационни срещи и конференции за обсъждане на стратегията, за които при изпълнение на проектите ще се прилагат определените стойности на съответните опростени разходи съгласно Приложение №3 от Условията за изпълнение на Процедура № BG06AFSP001-1.001. 7. Общи разходи при спазване на общите условия за допустимост на разходите по т.3.2. на част 5) от СВОМР.

⁴ Част от по-голям проект - размерът на разходите от проект, отговарящ на до 10 % от общите разходи по проекта, което се доказва с договори за изпълнение, доставка, услуга и други относими документи (разрешение за строеж, задание за извършена обществена поръчка, интегрирани планове за развитие и други)

Финансови параметри	Минимален и максимален размер на общите допустими разходи за един проект Минимален размер на общите допустими разходи /лева/ - 50 000 лв. Максимален размер на общите допустими разходи /лева/ - 391 166,00 лв.		
Интензитета на финансовата помощ	Финансовата помощ е в размер на 100 % от допустимите разходи по проекта.		
Обективни и измерими критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение	За отпускането на помощ по тази мярка ще се използват принципи за подбор на операции, които са основани на резултатите от анализа на територията на МИГ-Белица-Якоруда.		
	№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	Максимален брой точки
	1	Проектът включва инвестиции в селата на територията на МИГ	30
	2	Население, ползващо се от дейностите по проекта: - до 10 % от населението на територията на община, на която се реализира проектът – 10 - от 11 % до 15 % от населението на територията на община, на която се реализира проектът – 15 - над 15 % от населението на територията на общината, на която се реализира проектът - 20	30
	3	Брой населени места, обхванати от инвестицията: До 2 населени места – 10 От 3 до 5 населени места – 15 Над 5 населени места - 20	20
	4	Проектът включва дейности, насочени към създаване на „интелигентни селища“	10
	5	Проектът допълва и/или надгражда други проекти или инвестиции, които са реализирани или в процес на реализация	10
		ОБЩО	100
		Минимален праг за одобрение:	30
	Приоритет при равен брой точки (в низходящ ред при последователно прилагане на следните критерии): № 1; №2; №3; №4; №5. В Насоките за кандидатстване, МИГ определя методиката за оценка на проектните предложения и документите/ обосновките, доказващи съответствие с критериите за подбор.		

5	Мярка „Инвестиции за опазване и развитие на природните и културните ресурси“
<i>Описание на целите на мярката</i>	Цел на мярката: Запазване и развитие на местната идентичност и създаване на условия за оползотворяване на потенциала на културното и природно наследство за развитие на туризма. Мярката е насочена към постигане на Стратегическа Цел 2 на СВОМР „Модернизиране на публичната инфраструктура и развитие на местния природен, културен и човешки потенциал“, Приоритет 2.2 „Съхраняване на природното и културно-историческо наследство“, чрез директния си принос за постигане на Специфична цел 2.2.1 Развитие на местното културно и природно наследство. Мярката съответства на целите и приоритетите на Регламент (ЕС) 2021/1060 и Регламент (ЕС) 2021/2115, включително: ✓ Целите и областите на интервенция на Регламент (ЕС) 2021/1060, свързани с насърчаване на инициативи за устойчив туризъм, екотуризм, опазване, развитие и популяризиране на културното наследство и културните услуги, както и на природното наследство и екотуризма; подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура. ✓ Целите и областите на интервенция на Регламент (ЕС) 2021/2115, свързани с развитие на туризма, екотуризма и опазване на природните ресурси, инвестициите в инфраструктура в селските райони, както и непроизводствени дейности, подпомагани чрез стратегии за BOMP. ✓ Мярката е в съответствие и с допустимите дейности от УК по процедура BG06AFSP001-01.001, включващи неселскостопански дейности за развитие на творчески продукти; използване на потенциала на населените места в селските райони, като например природни, исторически, културни и екологични дадености, включително туристически услуги, които създават условия за съживяване на местната икономика; дейности, свързани с дребна по мащаби инфраструктура; дейности за запазване на духовния и културния живот на населението в селските райони; дейности за инфраструктура за отдих, туристическа информация и малка по мащаб инфраструктура. Мярката ще допълни резултатите от дейностите за подобряване качеството на живот на населението и ще допринесе за сплотяване на местната общност и съхранение на нейната идентичност и за развитие на туризма. Тя е насочена към опазване, развитие и популяризиране на културно-историческото и природно наследство, вкл. инвестиции в публични туристически активи и услуги и обекти, свързани с културния живот. Територията на МИГ притежава изключителен потенциал за развитие на туризъм, основан на богато историческо наследство, природни и културни забележителности. Туризмът се явява добра перспектива и възможност за устойчиво развитие и просперитет на територията на МИГ и нейното население. Важен акцент в

мярката ще бъдат младите хора и въвличането им в дейности по опознаване на местните традиции, опазване на нематериално културно и природното наследство.

На база проведените проучвания на територията и сред заинтересованите страни, от изключителна важност е включването на „меки мерки“, насочени към съхраняване на местната идентичност и култура, чрез възстановяване, опазване и развитие на местното нематериално културно наследство и традиции, и съхранение на природното наследство.

Мярката ще предоставя подкрепа за обекти на местното природно, културно и историческо наследство, както инфраструктура за достъп до тях. Тя ще допринесе за сплотяване на местната общност и съхранение на нейната идентичност. Важен акцент в мярката ще бъдат младите хора и въвличането им в дейности по опознаване на местните традиции, опазване на нематериално културно наследство и насърчаване на екологичната култура за опазване на природното наследство.

Мярката е съобразена със специфичните характеристики и потенциала на територията, адресира проблемите на територията и отразява очакванията на местната общност, обобщено представени в аналитичната част на СВОМР (т.3) и подробно анализирани в проведените задълбочени проучвания (Приложение 2.1. Социално-икономическо проучване и анализ на настоящото състояние на територията на МИГ и Приложение 2.2. Проучване и анализ на заинтересованите страни на територията).

Предвидените интервенции по мярката са в съответствие със следните потребностите, специфични характеристики и потенциал на територията, определени подробно в анализите и посочени в т.3 на СВОМР:

- Изключително богат природен потенциал – биоразнообразие, защитени територии (НП „Рила“), високопланински езера, минерални извори с потенциал за балнеология, обширни горски площи (над 56% от територията). Тези ресурси предоставят стратегически предимства за развитие на устойчив туризъм.
- Със своите природни дадености, историческо наследство, фолклорно богатство и стратегическо разположение между планините Рила, Пирин и Родопите, двете общини имат потенциал да се утвърдят като цялостна и разпознаваема туристическа дестинация с фокус върху устойчивото развитие и запазване на местната идентичност.
- На територията на МИГ-Белица-Якоруда културната идентичност се формира от дълбоки исторически пластове, богат фолклор, активно самодейно изкуство и уникално културно-религиозно съжителство, обединяващо традициите на различни етнически и религиозни общности.

	- Активните читалища, паметници от различни епохи, създават общ културен пейзаж, който превръща територията на МИГ-Белица-Якоруда в притегателна дестинация за културен и познавателен туризъм. Мярката е предвидена и в отговор на потребността от инвестиции за обектите, свързани с културния живот – читалищата от обновяване на материално-техническата база и сградния фонд. - Богатото материално и нематериално културно и природно наследство притежават висок потенциал за развитие на културно-исторически и природен туризъм, като в същото време имат нужда от съхранение и опазване, включително реализиране на „меки мерки“, свързани със съхранение и популяризиране на местния фолклор, различни мероприятия във връзка с местни културни обичаи и традиции - фестивали, събори, празници, обичаи и т.н. - Чрез подкрепата за развитието на природни и културни обекти ще се реализира в максимална степен местния икономически потенциал на територията и ще се стимулира развитието на туризма. - Мярката ще бъде една от малкото възможности за инвестиции дейността на местните читалища, които са основен фактор в развитието на местната култура в частност и като цяло на българската култура. Културата и духовното развитие са фактор за подобряване качеството на живота, намаляване на миграцията на младите хора, за опазване на културното наследство и традиции. - При правилно оценяване и предприемане на мерки за валоризация на местните природни, културно-исторически забележителности и атракции местният туризъм има потенциал да диверсифицира местната икономика.
Допустими кандидати	Допустими кандидати по мярката са: - Община Якоруда и Община Белица - Юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ), регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, вкл. МИГ-Белица-Якоруда - Читалища, регистрирани по Закона за народните читалища; - Образователни институции с местно значение Кандидатите трябва да отговарят на общите условия за допустимост, посочени в т. 5) на СВОМР. <i>МИГ-Белица-Якоруда е допустим кандидат и получател на финансова помощ по мярката при условие, че никой от членовете на колективния управителен орган, както и свързано с него лице по смисъла на § 1 от допълнителните разпоредби на Търговския закон, не е изпълнител или подизпълнител на дейностите по проекта.</i> Кандидатите представят анализ разходи-ползи, от който е видно, че проектното предложение няма да генерира приходи, или ако генерира, същите

	се разходват само за нестопанските цели на кандидата, свързани изцяло с целите на проекта.
Допустими дейности	По мярката са допустими два типа дейности – инвестиционни и меки дейности: А. Инвестиционни дейности: 1. Изграждане, реконструкция, ремонт, преустройство или възстановяване на културни обекти /включително читалища/ 2. Доставка на съоръжения, оборудване и обзавеждане на културни обекти /включително читалища/ 3. Инвестиции в обекти и инфраструктура за отдых, туристическа информация и малка по мащаб туристическа инфраструктура: 4. Изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на посетителски информационни центрове за експониране и/или предоставяне на информация за местната идентичност, природните и културни обекти 5. Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на обществени туристически обекти, включително на центрове за изкуство, творчески дейности и занаяти; 6. Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на съоръжения за туристически обекти и атракции, които са свързани с местното природно, културно и/или историческо наследство; 7. Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на туристическа инфраструктура за достъп до природни и културни обекти, в т.ч. информационни табели и пътепоказатели за туристическите места и маршрути, съоръжения за безопасност, велоалеи и туристически пътеки. 8. Изработка и/или доставка на продукти и материали за целите на популяризирането на местното нематериално културно наследство. 9. Дейности, насочени към създаване на „интелигентни селища“, когато са свързани с една или повече дейности, както следва: развитие на интелигентни екоселища чрез изграждане, реконструкция, доставка на съоръжения, оборудване и обзавеждане.

	Б. „Меки дейности“: 10. Проучвания, анализи, събиране на данни, планиране и информационни дейности, свързани с материалното и нематериалното културно и природно наследство, в т.ч. чрез дигитализация и прилагане на практики от концепцията за интелигентни селища; 11. Изработване на информационни и творчески продукти, материали и документи за промотиране на нематериалното културно (местни традиции, фолклор, обичаи, музика, традиционна кухня) и природно наследство, в т.ч. чрез прилагане на съвременни методи за дигитализация 12. Дейности за информираност, промотиране и реклама на местната идентичност, природни и културни ресурси, в т.ч. нематериално културно наследство, включително чрез разработване на информационни портали, реклама, организиране и посещения на изложения, организиране на събития, дигитален маркетинг. 13. Дейности, свързани със съхранение и популяризиране на местното материално и нематериално културно и природно наследство на района/територията, в т.ч.: 14. Организиране, провеждане и участие в мероприятия и събития за съхранение и популяризиране на местното културно и природно наследство; 15. Организиране/ създаване на клубове, кръжоци, творчески ателиета, школи, свързани с местното културно и природно наследство; 16. Закупуване на традиционни фолклорни костюми; Допустимо е в един проект да се съчетават инвестиционни и меки дейности. Инвестиционен проект е проект, по който стойността на разходите за строително-монтажни работи и доставки е над 50% от бюджета на проекта. <i>Дейностите по проектите трябва да са нестопански /неикономически/ дейности.</i> В случай, че проектите генерират приходи, същите следва да се разходват само за нестопанските цели на кандидата, свързани изцяло с целите на проекта.
Допустими разходи	Допустимите разходи по мярката включват: 1. Разходи за строително-монтажни работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство, или възстановяване на културни обекти и на обекти и инфраструктура за отдых, туристическа информация и малка по мащаб туристическа инфраструктура, в т.ч.: а) разходи, свързани с прякото изпълнение на строително-монтажните работи; б) непредвидени разходи в размер до 5% от стойността на одобрените разходи по буква „а“. 2. Разходи за материални активи - закупуване на съоръжения и оборудване и обзавеждане - разходи за закупуване на народни носии и материални активи, пряко

	свързани с дейностите по проекта; 3. Разходи за нематериални активи, в т.ч.: - Разходи за компютърен софтуер; - Разходи за нематериални активи, различни от софтуер - книги, филми, изработване на мобилни приложения, уеб сайтове; 4. Разходи за услуги: - свързани с допустимите дейности по проекта, включително за външни експерти за извършване на проучвания, анализи, събиране на данни, планиране и информационни дейности, дигитализация. - за изработване, разпространение и излъчване на информационни и творчески продукти, материали и документи за промотиране на материално и нематериалното културно и природно наследство, - За информираност, публичност и реклама – за изготвяне, публикуване и разпространение на публикации и информационни материали, изготвяне и излъчвания на видео и аудио материал в електронни и социални медии, изготвяне и публикуване на информация и публикации в социални мрежи, дигитален маркетинг, създаване на уеб сайтове, мобилни приложения, книги и филми. - За организиране, провеждане и участие в мероприятия и събития, в съответствие с допустимите дейности по мярката, вкл. за преводи /писмени и симултанти/, възнаграждения на външни експерти. 5. Общи разходи при спазване на общите условия за допустимост на разходите по т.3.2. на част 5) от СВОМР.
Финансови параметри	Минимален и максимален размер на общите допустими разходи за един проект: Минимален размер на общите допустими разходи /лева/ - 4 889,50 лв. Максимален размер на общите допустими разходи /лева/: - За инвестиционен проект – 195 583,00 лв. - За проект, включващ само „меки дейности“ – 50 000,00 лв. Инвестиционен проект е проект, по който кумулативната стойност на разходите по т.1, 2 и 3 възлиза на или над 50% от стойността на общите допустими разходи за съответния на проект. Неинвестиционен проект е проект, по който кумулативната стойност на разходите по т.1, 2 и 3 е под 50% от стойността на общите допустими разходи за съответния на проект.
Интензитет на финансова помощ	Финансовата помощ е в размер на 100 % от допустимите разходи по проекта.
Обективни и измерими критерии	За отпускането на помощ по тази мярка ще се използват принципи за подбор на операции, които са основани на резултатите от анализа на територията на МИГ-Белица-Якоруда.

за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение	№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	Максимален брой точки
	1	Население, ползващо се от дейностите по проекта: - до 2 % от населението на територията на общината, на която се реализира проектът – 10 - от 3 % до 5 % от населението на територията на община, на която се реализира проектът – 20 над 5 % от населението на територията на общината, на която се реализира проектът - 30	30
	2	Проектът има принос към развитие на туризма	30
	3	Проектът има над общинско значение	10
	4	Проектът включва участието на лица от уязвими общности, в т.ч. роми и/или деца и младежи до 29 г. възраст и/или лица с увреждания	10
	5	Проектът включва комбинирани дейности за развитие на културното и природното наследство	10
	6	Проектът включва дейности, насочени към създаване на „интелигентни селища“	10
		ОБЩО	100
		Минимален праг за одобрение	30
Приоритет при равен брой точки (в низходящ ред при последователно прилагане на следните критерии): № 1; №2; №3; №4; №5; №6. В Насоките за кандидатстване, МИГ определя методиката за оценка на проектните предложения и документите/ обосновките, доказващи съответствие с критериите за подбор.			
6	Мярка „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“		
Описание на целите на мярката	Мярката допринася за хоризонталната цел към Стратегията за BOMP: Ефективното изпълнение на стратегията за BOMP и сътрудничество. Тя предвижда подкрепа за дейности, насочени към вътрешнотериториално и транснационално сътрудничество между местни инициативни групи и МИГ, МИРГ и други сходни организации от страната и чужбина. Дейностите за сътрудничество и тяхната подготовка ще допринесат за развитието на териториите на МИГ, чрез взаимодействие и реализиране на съвместни проекти. Дейностите за сътрудничество и тяхната подготовка ще допринасят за развитието на територията на МИГ, чрез взаимодействие и реализиране на съвместни проекти. Мярката е съобразена със специфичните характеристики и потенциала на територията, адресира проблемите на територията и отразява очакванията на местната общност, обобщено представени в аналитичната част на СВOMP (т.3) и подробно анализирани в		

	проведените задълбочени проучвания (Приложение 2.1. Социално-икономическо проучване и анализ на настоящото състояние на територията на МИГ и Приложение 2.2. Проучване и анализ на заинтересованите страни на територията). Предвидените интервенции по мярката са в съответствие със следните потребностите, специфични характеристики и потенциал на територията, определени подробно в анализите и посочени в т.3 на СВОМР: - необходимостта от ефективно планиране на развитието на интелигентни селища на територията, чрез разработването на стратегия за „интелигентни селища“, която да даде необходимата аналитична и стратегическа основа за прилагане на нов интегриран подход за развитие на територията, основаващ се на иновативни и дигитални решения, подобряване на условията на живот, развитие на нови бизнес модели и активиране на местните ресурси. Настоящата мярка не се разписва в детайли, предвид Указанията на УО, съгласно които дейностите за сътрудничество и тези, свързани с управление, мониторинг, оценка и популяризиране на стратегията, правят изключение от останалите мерки, по отношение на изискването за описание в СВОМР. МИГ ще спазва разработените от УО на СПРЗСР 2023 – 2027 г. допълнителни указания за изискванията към дейностите за сътрудничество.
Допустими дейности	Допустимите дейности включват: 1. Разработване на съвместен продукт/услуга/дейност, вкл. разходи за материални и нематериални активи 2. Извършване на изследвания, проучвания и анализи, директно свързани със съвместния продукт/услуга/дейност; 3. Реализиране на промоционални и маркетингови кампании; 4. Организиране на заседания, обучения, семинари, съвместни събития, срещи с потенциални партньори или партньори по проекта; 5. Извършване на информационни кампании, включващи организиране на срещи, конференции, публикуване и излъчване в медиите; 6. Дейностите по координация (извършване на разходи за наемане на допълнителен персонал, пътни разходи, разходи за нощувки и храна, хонорари за експерти, разходи за превод, разходи за комуникация). Дейностите за сътрудничество трябва да отговарят на следните условия за допустимост: - да са свързани и да водят до развитието на териториите, обхванати в конкретните стратегии на МИГ; - да съответстват на и да допринасят за постигане целите и приоритетите на стратегиите за BOMP на съответните местни

	инициативни групи и СПРЗСР; - да се изпълняват съгласно сключено споразумение между най-малко двама партньори – МИГ от България и/или МИГ, изпълняващи стратегии за ВОМР от друга държава – членка на ЕС; - в партньорство за дейностите по сътрудничество могат да участват и други юридически лица от страната и чужбина със собствен финансов принос.
Допустими разходи	Допустими за финансиране по мярката са разходи за: - разработване на съвместен продукт/услуга, вкл. материални и нематериални инвестиции; - строително-монтажни или строително-ремонтни работи на територията на партньорите от Република България; - други материални и нематериални активи; - изследвания и проучвания, директно свързани със сътрудничеството, включително за издаване на становища; - възнаграждения за външни експерти – физически или юридически лица за изпълнение на дейности, включително за преводачи; - възнаграждения, свързани с координацията на планираните дейности на служители на МИГ; - промоционални и маркетингови кампании за съвместния продукт/услуга; - организиране и провеждане на обучения, семинари, съвместни събития и партньорски срещи; - информираност – създаване на интернет страница за проекта, публикации в регионални медии, информационни конференции; - публичност – изготвяне и разпространение на информационни материали и осигуряване на публичност, в т.ч. информационни табели. - командировки на служителите на МИГ, експерти по проекта, включително преводачи, членове на колективния управителен орган и членове на колективния върховен орган на МИГ, както и други участници от територията в дейности, свързани с изпълнението на проекта, съгласно действащата Наредба за командировките в страната; - преводи (писмени и симултанни); - пощенски и куриерски услуги; - такси за издаване на документи, свързани с изпълнението на проекта.
Финансови параметри	Максимален размер на общите допустими разходи /лева/: 213 890,00 лв.
Интензитет на финансова помощ	Финансовата помощ е в размер на 100 % от допустимите разходи по проекта.

7	Мярка „Управление, мониторинг и оценка на СВОМР и нейното популяризиране“
Описание на целите на мярката	Мярката допринася а хоризонталната цел към Стратегията за ВОМР: Ефективното изпълнение на стратегията за ВОМР и сътрудничество. Предвидените интервенции по мярката са в съответствие със следните потребностите, специфични характеристики и потенциал на територията, определени подробно в анализите и посочени в т.3 на СВОМР: - необходимост от ангажиране и заинтересованост на местната общност в процеса на прилагане на СВОМР. Настоящата мярка не се разписва в детайли, предвид Указанията на УО, съгласно които дейностите за сътрудничество и тези, свързани с управление, мониторинг, оценка и популяризиране на стратегията, правят изключение от останалите мерки, по отношение на изискването за описание в СВОМР. МИГ ще спазва разработените от УО на СПРЗСР 2023 – 2027 г. допълнителни указания за изискванията към дейностите за сътрудничество.
Допустими дейности	Дейности за управление, мониторинг и оценка на стратегиите съгласно чл. 34, параграф 1, буква „в“ от Регламент (ЕС) 2021/1060, както и дейности, свързани с популяризирането на стратегиите за ВОМР. Подпомагането за дейностите по управление, мониторинг и оценка на стратегиите за ВОМР и тяхното популяризиране не може да надвишава 25 на сто от общия размер на публичния принос на ЕЗФРСР по стратегията. Допустими за извършване са дейности по управление, мониторинг и оценка на стратегии за ВОМР, включително улесняването на обмена между заинтересованите страни, съгласно одобрената стратегия.
Допустими разходи	<u>А. Разходи за управление, мониторинг и оценка на стратегиите:</u> 1) разходи за заплати, както и задължителни по силата на нормативен акт разходи за социални и здравни осигуровки за персонала, обезщетения за временна неработоспособност и други, дължими от работодателя по силата на нормативния акт; 2) разходи за външни услуги, възнаграждения и осигуровки, дължими от МИГ на експерти (физически или юридически лица), свързани с прилагането на стратегията (оценители, консултанти, външни експерти, счетоводно обслужване); 3) непреки разходи (Непреките разходи не надвишават 15 на сто от средствата по т. 1): - за услуги, непряко свързани с прилагането на стратегията (правни, одиторски); - разходи за наем на офис; - разходи за комуникация и външни услуги (телефон, интернет,

- почтенски услуги, куриерски услуги, топло- и електроенергия, вода, охрана на офиса, електронен подпис, застраховане на дълготрайни материални активи по смисъла на чл. 50, т. 2 от Закона за корпоративното подоходно облагане, закупени със средства от настоящия или предходния програмен период по подхода BOMP);
- разходи за закупуване на офис консумативи и канцеларски материали;
 - разходи за наем на лек автомобил с под 150 к.с. и с над 5+1 места за МИГ, които нямат закупен лек автомобил;
 - разходи за закупуване на гориво за лек автомобил;
- 4) други непредвидени оперативни разходи;
 - 5) разходи за командировки на екипа и членовете на колективния върховен орган на МИГ;
 - 6) разходи за закупуване на офис оборудване техника, обзавеждане и софтуер;
 - 7) разходи за закупуване на един лек автомобил с под 150 к.с. и с над 5+1 места, ако МИГ няма такъв или има закупен преди 2016 г.;
 - 8) разходи за обучения на екипа и членовете на колективния върховен орган във връзка с прилагането на стратегията за местно развитие;
 - 9) разходи, свързани с публични отношения (разходи за организиране на срещи на МИГ, разходи за работа в мрежа, участие на екипа и членовете на колективния върховен орган в срещи с други МИГ);
 - 10) разходи за участие на МИГ в дейности на Националната и на Европейската селска мрежа за развитие на селските райони, както и на Европейската ЛИДЕР асоциация и други асоциации на МИГ;
 - 11) финансови разходи, в т. ч. банкови такси за управление на една сметка и такси за издаване на изискуеми документи;
 - 12) разходи за мониторинг и оценка на стратегията за BOMP.

Б. Разходи за популяризиране на стратегията за BOMP (Разходите за популяризиране на стратегията са най-малко 20 на сто от общия размер на разходите по мярката):

- 1) разходи за проучвания и анализи на съответната територия (териториални, икономически, социални и други анализи и проучвания);
- 2) разходи за популяризиране, информиране и публичност:
 - за създаване и поддръжка на интернет страница;
 - за създаване и реализиране на публикации в печатни и електронни медии и излъчвания в радио- и телевизионни медии на покани за организирани събития и други, свързани с популяризиране дейността на МИГ;
 - отпечатване на брошури, материали за обучение и други печатни материали, изработване на рекламни материали и други, свързани с

	популяризиране дейността на МИГ; - преводи; - изработка и монтаж на табели и билбордове за популяризиране на МИГ; - свързани с изготвяне на материали, подпомагащи потенциалните получатели на финансова помощ при разработването на дейности и подготовката на заявления; - други разходи за популяризиране, информиране и публичност; 3) разходи за организиране на обучения, семинари и информационни срещи за местни лидери и за уязвими групи и застрашени от бедност целеви групи, включително роми, свързани с подготовка, изпълнение и отчитане на проекти и други, свързани с популяризираната стратегията за ВОМР и прилагане на подхода.
Общ размер на предвидените средства	Общият размер на средствата по мярката за целия период на изпълнение на дейностите възлиза на 1 466 850,00 лв.
Разпределението на средствата	Разпределение на средствата за разходи за управление, мониторинг и оценка на СВОМР от една страна и тези за популяризиране на стратегията от друга: ✓ Управление, мониторинг и оценка на СВОМР - 1 173 480,00 лв. ✓ Популяризиране на СВОМР - 293 370,00 лв. Общо 1 466 850,00 лв.
Интензитет на подпомагане	Интензитетът на подпомагане е в размер на 100% от допустимите разходи.

6. Финансов план, включващ планираните средства от ЕЗФРСР:

Код на мярката	Име на мярката	Общо за периода на стратегията	
		лева	%
	Мярка "Инвестиции в земеделски стопанства"	286 660,00	4,9%
	Мярка "Първична преработка на дървесина"	600 000,00	10,2%
	Мярка "Инвестиции за неселскостопански дейности"	900 000,00	15,3%

	Мярка "Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура"	1 600 000,00	27,3%
	Мярка "Инвестиции за опазване и развитие на природните и културните ресурси"	800 000,00	13,6%
	Мярка „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“	213 890,00	3,6%
	<i>Мярка „Управление, мониторинг и оценката на стратегията и нейното популяризиране“ (До 25% от средствата на ред „Общо средства за стратегията от ЕЗФРСР)</i>	1 466 850,00	25,0%
	ОБЩО СРЕДСТВА ЗА СТРАТЕГИЯТА ОТ ЕЗФРСР	5 867 400,00	100%

Курсът на еврото, който се прилага за изчисление на бюджета на стратегиите по ЕЗФРСР е 1,9558 лева за 1 евро.

Съответствие на финансовия план на СВОМР с целите и мерките/ интервенциите спрямо идентифицираните потребности и потенциала на територията:

Финансовият план пряко отразява идентифицираните потребности и потенциал на територията, изведени след задълбочените проучвания на състоянието на територията, предложенията, мненията и очакванията на местната общност и интересът към мерките, който определя и потенциалът за тяхното изпълнение, което от своя страна гарантира постигането на специфичните цели, насочени към приоритетите и стратегическите цели на СВОМР. Разполагаемите финансови средства по СВОМР имат лимит, съответно е възприет подхода те да се разпределят приоритетно към **мерки, за които е идентифициран потенциал за висок интерес от страна на бенефициентите и същевременно отговарят на нуждите и потребностите на територията.** Индикаторите по мерките от стратегиите са съвкупност от индикаторите, които ще се постигнат при изпълнението на проектите и в своята цялост дават общият ефект от прилагането на стратегията. Този начин на обвързване на стратегическата рамка позволява реалистично измерване на постигане на всички цели и гарантира постигането на очакваните резултати от прилагането на СВОМР на територията на МИГ. Планираният бюджет по мерки/ интервенции на Стратегията за ВОМР на МИГ-Белица-Якоруда изцяло отразява потребностите за подкрепа на територията на местната инициативна група в избраните приоритетни области и интереса на заинтересованите страни, изследван в процеса на разработване на СВОМР.

Финансовото разпределение на ресурсите по интервенции:

- **Произтича логично от нуждите на територията и потенциала на местните бенефициенти, като отчита приоритизирането на нуждите и наличния потенциал, съгласно Приложение 2.2. към СВОМР Анализа на заинтересованите страни ;**

- **Осигурява балансираност на финансирането за публичния, стопанския и нестопанския сектор**, като нито един от секторите не е с непропорционално висок дял в определеното финансиране.
- **Обезпечава постигането на специфичните и стратегическите цели и индикаторите на СВОМР;**
- **Подкрепя хоризонталните принципи на ЕС**, включително приобщаване, устойчивост, отдолу-нагоре и мултисекторен подход.

Финансовият план съчетава икономическа ефективност и социално въздействие, осигурявайки устойчиво развитие на територията на МИГ. Финансовият план отразява в пълна степен идентифицираните потребности и потенциала на територията, установени чрез задълбочени териториални и секторни анализи, допълнени от консултативния процес със заинтересованите страни. Изборът на интервенции и тяхното финансово обезпечаване са пряко обвързани с интереса на местната общност, възможностите за реализация и капацитета на потенциалните бенефициенти. Разпределението на финансовия ресурс по отделните интервенции в Стратегията за ВОМР на МИГ-Белица-Якоруда е направено въз основа на задълбочен социално-икономически анализ, идентифицирани потребности на територията, интереса на местната общност и очаквания ефект от прилагането на мерките. Всеки бюджетен ред е съгласуван със съответните индикатори за резултат и изпълнение, което осигурява реалистично планиране, измеримост и мониторинг на ефекта от стратегията. Всеки финансов ресурс по мярка е обвързан с конкретни индикатори за изпълнение (брой проекти, създадени работни места, обхванато население, реализирани дейности и др.), като стойностите им са реалистично планирани въз основа на капацитета на местните бенефициенти, историята на предходни проекти и прогнозирания интерес.

Описание и обосновка на съответствието между финансовия план с целите и всяка от интервенциите на СВОМР, определени на база потребностите и потенциала на територията. Описание на очакваното постигане на резултатите и индикаторите за мониторинг и оценка на стратегията чрез заложения финансов план.

Съответствието между индикативните стойности на индикаторите и разпределения финансов ресурс гарантира възможността за измерване на напредъка и ефекта от изпълнението на стратегията. Всяка интервенция е свързана с конкретни количествени индикатори, което осигурява възможност за проследимост, мониторинг и навременна оценка на резултатите. Това структурирано и обосновано разпределение позволява ефективно и прозрачно управление на стратегията и постигане на устойчиво развитие на територията на МИГ.

1. За постигане на **Стратегическа цел 1**. Устойчив растеж на местната икономика, чрез развитие на местния потенциал и предприемачеството на СВОМР и Приоритет 1.1. Развитие на устойчиво селско стопанство и насърчаване на предприемачеството за повишаване конкурентоспособността на местната икономика е предвиден ресурс малко над 30 % от общия финансов ресурс. Очаква се тази стратегическа цел да има голям ефект за територията и да

допринесе за ускоряване на икономическия растеж и създаване на нови работни места. За постигане на СЦ 1 и Приоритет 1.1. едно са планирани 2 специфични цели:

- **Обосновка по интервенции:** СЦ 1.1.1. „Развитие на модерно селско стопанство“, която ще бъде постигната чрез Мярка: „Инвестиции в земеделски стопанства“. По мярката се очаква да бъдат изпълнени индикативно минимум 3 проекта за модернизиране на земеделски стопанства при максимална стойност на допустимите разходи за финансиране. Предвид, че интензитетът по мярката е различен за различните кандидати (по-висок интензитет за млади земеделски стопани и малки стопанства), броят на изпълнените проекти може да бъде по-висок. Очаква се по мярката да бъде създадено 1 ново работно място, което се насърчава в с критериите за подбор. Броят подпомогнати проекти и създадените работни места са част от индикаторите за изпълнение на мярката. Мярката отговаря на високата потребност от модернизация на сектор селско стопанство, включително малките стопанства и млади земеделски стопани.
- **Обосновка по интервенции:** СЦ 1.2.1. „Развитие на неземеделските сектори“ ще бъде постигната чрез две мерки, първата от които е Мярка: „Първична преработка на дървесина“. По мярката се очаква да бъдат изпълнени индикативно минимум 4 проекта за развитие на неселскостопански дейности при максимална стойност на допустимите разходи за финансиране. По мярката е предвидено да бъдат създадени и най-малко 3 нови работни места, което се насърчава в с критериите за подбор.
- **Обосновка по интервенции:** СЦ 1.2.1. „Развитие на неземеделските сектори“ ще бъде постигната и чрез втората Мярка: „Инвестиции за неселскостопански дейности“. По мярката се очаква да бъдат изпълнени индикативно минимум 6 проекта за развитие на неселскостопански дейности при максимална стойност на допустимите разходи за финансиране. По мярката е предвидено да бъдат създадени и 3 нови работни места, което се насърчава с критериите за подбор.

Логиката на заложените целеви стойности на индикатора брой създадени работни места е че те се изчисляват въз основа на индикативния брой проекти, които ще бъдат подпомогнати по мерките: при мярката за земеделските стопанства е прието, че от общо 3 проекта за подпомагане на земеделски стопанства поне един осигури 1 работно място. По мерките за неселскостопански дейности и първична преработка на дървесина, кои имат по-висок потенциал за създаване на работни места е предвидено около 50 % (при първичната преработка на дървесина малко над 50%, предвид че е основният сектор, осигуряващ заетост) от броя подпомогнати проекти да създават по минимум 1 работно място. Бюджетът по Стратегическа цел 1 е разпределен в по-голяма степен за СЦ 1.2.1. Развитие на неземеделските сектори, която включва Мярка: Първична преработка на дървесина и Мярка: Инвестиции за неселскостопански дейности, предвид че се очаква проектите по двете мерки да осигурят повече работни места, както и фактът, че селскостопанският сектор се характеризира с по-ниска и сезонна заетост. Следва да се има предвид, че мерките, насочени към бизнеса от селскостопанския и неселскостопанските сектори допълнително ще генерират инвестиции за съживяване на територията и икономиката, чрез осигуряването на съфинансиране от бенефициентите, предвид заложения интензитет по двете мерки.

2. За постигане на **Стратегическа цел 2. Модернизиране на публичната инфраструктура** и развитие на местния природен, културен и човешки потенциал е предвиден ресурс малко над 40 % от общия бюджет на СВОМР. Стратегическата цел включва 2 приоритета с разпределение на финансовия ресурс в полза на Приоритет 2.1. Подобряване на условията и качеството на живот, които се очаква да има по-съществен принос към подобряване условията на живот на местното население. За Приоритет 2.1 Подобряване на условията и качеството на живот са предвидени 27,3 % от общия бюджет на СВОМР, за Приоритет 2.2. Съхраняване на природното и културно-историческо наследство са предвидени близо 14 % от общия финансов ресурс, подкрепата по който е насочена както към двете общини, така и в по-голяма степен към местните читалища, неправителствен сектор и образователни институции, които имат по-малки финансови възможности за изпълнение на проекти и се очаква да изпълняват в по-голямата част проекти с „меки дейности“, изискващи по-малко средства. Очаква се тази стратегическа цел да допринесе за увеличаване на дела на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП.
- **Обосновка по интервенции:** За постигане на Приоритет 2.1 е предвидена СЦ 2.1.1. „Подобряване на жизнената среда и публичните услуги“, която ще бъде постигната чрез Мярка: „Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура“. По мярката се очаква да бъдат изпълнени индикативно 4 проекта за подобряването на публичната инфраструктура и услуги, с които да се обхване индикативно минимум 25 % от населението на територията на МИГ, за постигането на което в критериите за подбор е даден приоритет на по-високия дял на населението, което ще ползва резултатите от дейностите по проекта. Поради териториалните нужди и приоритетите на стратегията, значителна част от населението ще бъде обхваната чрез малко на брой, но мащабни като ефект проекти.
- **Обосновка по интервенции:** За постигане на Приоритет 2.2. е предвидена СЦ 2.2.1. „Развитие на местното културно и природно наследство“, която ще бъде постигната чрез Мярка: „Инвестиции за опазване и развитие на природните и културните ресурси“. По мярката се очаква да бъдат изпълнени индикативно 7 проекта (3 проекта за развитие на туризма – дребномащабна туристическа инфраструктура за обществено ползване по инвестиционния приоритет на мярката (който е с максимален размер на допустимите разходи за проект 200 000 лв.), насочен към двете общини на територията на МИГ и 4 проекта за съхранение на местното културно и природно наследство – меки дейности (с максимален размер на допустимите разходи за проект 50 000 лв.), насочени към местните читалища, неправителствени организации и образователни институции). Очаква се с проектите по Приоритет 2.2. да се обхване индикативно минимум 5 % от населението на територията на МИГ, за постигането на което в критериите за подбор е даден приоритет на по-високия дял на населението, което ще ползва резултатите от дейностите по проекта. Мярката отговаря на засилената нужда от подкрепа на читалища, училища и местни инициативи за съхранение на културната идентичност и

опазване на природното богатство. Меките мерки и културните събития имат висока социална стойност и допринасят за социално включване и териториално сближаване.

Хоризонтални цели към Стратегията за ВОМР: Ефективното изпълнение на стратегията за ВОМР и сътрудничество ще бъдат постигнати чрез две мерки:

- **Обосновка по интервенции:** Мярка "Управление, мониторинг и оценка на СВОМР и нейното популяризиране" за мярката е предвиден финансов ресурс в размер на 25 % от общия бюджет на СВОМР (Общо средства за стратегията от ЕЗФРСР), като най-малко 20 % от общия размер на разходите по мярката ще бъдат за популяризиране на СВОМР. Мярката е обвързана с постигането на индикаторът брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания, с обхванати 450 лица. Делът за популяризиране (минимум 20%) е предвиден. Мярката е задължителна и осигурява координация, отчетност и информираност на територията.
- **Обосновка по интервенции:** За Мярка „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“, с предвиден бюджет от 3,6 % от общия бюджет на СВОМР, се очаква да бъдат обхванати 50 лица от територията на МИГ с дейности по обучения/ информационни срещи и семинари/ други дейности, свързани с трансфер на знания. Мярката е насочена и към Интелигентен икономически преход в селските райони, като се предвижда в нейното изпълнение да бъдат подкрепени дейности за разработване на 1 стратегия за интелигентни селища, с което ще бъде постигнат заложения индикатор: 1 подкрепена стратегия за „умни села“. Отговаря на целта за интелигентен икономически преход и засилване на междутериториалното сътрудничество. Мярката създава условия за иновации и обмен на добри практики в контекста на устойчивото местно развитие.

Мярка 1: Инвестиции в земеделски стопанства:

- **Фокус:** модернизация на стопанства, повишаване на ефективността и пазарната реализация.
- **Целева група:** малки и средни стопанства, млади земеделски стопани.
- **Обосновка:** Ограниченият, но целенасочен брой проекти отговаря на наличната проектна готовност и прилагането на принципа на качество пред количество. Подходът залага на по-значими индивидуални резултати, които да допринесат за подпомагане на сектора.

Мярка 2: Първична преработка на дървесина:

- **Фокус:** насърчаване на предприемачеството, развитие на услуги и занаятчийство.
- **Целева група:** микро, малки и средни предприятия в сектор първична преработка на дървесина, който осигурява най-висока заетост на територията на МИГ.
- **Обосновка:** Тази мярка получава по-висок бюджет спрямо Мярка 1, което е обосновано от по-високия ѝ потенциал за създаване на нови работни места и значението на горските ресурси в икономиката на територията на МИГ, благодарение на които, секторът на преработка на дървесина осигурява най-висока заетост и в двете общини. Мярката позволява да се подкрепят най-важните икономически субекти и за двете общини.

Заложеният бюджет отговаря на приоритизацията на нуждите, потенциала, заявения интерес от заинтересованите страни.

Мярка 3: Инвестиции за неселскостопански дейности:

- **Фокус:** насърчаване на предприемачеството, развитие на услуги и занаятчийство.
- **Целева група:** микропредприятия, занаятчии, услуги, стартиращи бизнеси.
- **Обосновка:** Тази мярка има най-висок потенциал за създаване на нови работни места, насърчаване на икономическо разнообразие и устойчивост в неселскостопанския сектор. Мярката позволява подкрепа на малки бизнеси, които трудно достигат до други източници на финансиране и имат нужда от стартов или преходен капитал. Заложеният бюджет отговаря на приоритизацията на нуждите, потенциала, заявения интерес от заинтересованите страни.

Финансовото разпределение между икономически ориентирани мерки, публични инвестиции и социално-културни дейности и хоризонтални мерки отразява балансирано приоритизиране на нуждите на територията. Същевременно логиката на разпределението следва принципа на ефективност и въздействие – по-висок дял е предвиден за интервенции, които ще окажат най-съществено значение за подобряване условията за живот на територията на МИГ, като следва да се има предвид, че инвестиции в публична инфраструктура ще допринесат за по-висока привлекателност на територията и за бизнеса.

Мярка 4: Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура:

- **Фокус:** подобряване на публичната среда, достъп до услуги и инфраструктура.
- **Целева група:** общини, населени места в селски райони.
- **Обосновка:** Въпреки че мярката е насочена към ограничен брой допустими бенефициенти (общини), тя има мащабен териториален ефект. Бюджетният дял е оптимален – позволява реализация на добре подготвени инфраструктурни интервенции с висока степен на обществена ползност. Критериите за подбор допълнително гарантират фокус върху проекти с голямо население в обхвата. Заложеният бюджет отговаря на стремежа за подобряване на цялостния облик на територията, повишаване качеството на живот и осигуряване на съвременна инфраструктура.

Мярка 5: Инвестиции за опазване и развитие на природните и културните ресурси:

- **Фокус:** съхранение и популяризиране на културно и природно наследство.
- **Целева група:** читалища, училища, общини, неправителствени организации.
- **Обосновка:** Мярката съчетава "твърди" (инфраструктурни) и "меки" (фестивали, обучения, фолклор) проекти, което разширява обхвата и социалното ѝ въздействие. Бюджетът на мярката осигурява адекватен ресурс за реализация на малки по стойност, но значими за общността проекти, които могат да се изпълняват както от публичния, така и от неправителствения сектор. Заложеният бюджет отговаря на приоритизацията на нуждите, потенциала, заявения интерес от заинтересованите страни и опитът от предходния програмен период.

Мярка 6: Сътрудничество и подготвителни дейности:

- **Фокус:** териториално сътрудничество, трансфер на знания, умни села.
- **Целева група:** представители на местната общност, МИГ, институции.
- **Обосновка:** Мярката има стратегическо значение – допринася за създаването на възможност за стимулиране на новия подход за териториално развитие чрез

създаването на стратегия за „интелигентни селища“. Финансовият ресурс е адекватен спрямо целевите дейности, които по правило изискват по-малко инвестиции, но носят висок интелектуален и организационен принос за МИГ.

Мярка 7: Управление, мониторинг и популяризиране:

- **Фокус:** административно управление, отчетност, обучения, информираност.
- **Целева група:** екип на МИГ, местна общност, бенефициенти.
- **Обосновка:** Бюджетът на мярката е съобразен с нормативните изисквания и нуждата от адекватно ресурсно обезпечаване на изпълнението, мониторинга и прозрачността на стратегията. Значителна част от средствата ще бъдат използвани за обучения и популяризиране – гаранция за включване на широк кръг заинтересовани страни в прилагането на СВОМР.

7. Описание на уредбата за управление, мониторинг и оценка, която показва капацитета на местната инициативна група да изпълни стратегията: (не повече от 6 страници);

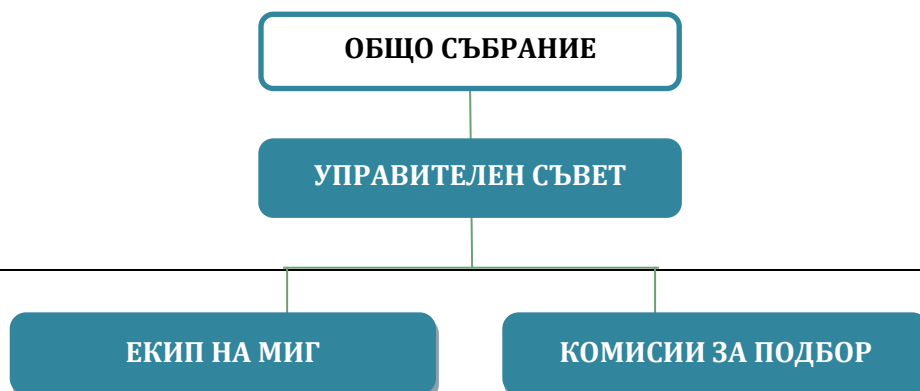
7.1. Организационна структура на МИГ:

- Организационна
структура/схема.

Сдружение с нестопанска цел Местна инициативна група (МИГ) МИГ-Белица-Якоруда е юридическо лице с нестопанска цел за извършване на общественополезна дейност, регистрирано съгласно Закона за юридическите лица с нестопанска цел, с територия на действие, съвпадаща с границите на общините Белица и Якоруда. Членове на сдружението са физически лица с постоянен адрес и юридически лица със седалище на територията на действие на Сдружението, които съдействат за постигане на целите на Сдружението, както и за осъществяването на СВОМР на МИГ-Белица-Якоруда, ангажирани с дейността на Сдружението според своите възможности. Нов член на Сдружението се приема с решение на Общото събрание.

Върховен орган на сдружението е Общото събрание, което се състои от всички членове на сдружението.

Сдружение с нестопанска цел МИГ-Белица-Якоруда има **колективен управителен орган - „Управителен съвет“**. Управителният съвет (УС) се избира от Общото събрание. Управителният съвет се избира с мандат 5 години. В следващата графика е представена организационната структура на Сдружение с нестопанска цел МИГ-Белица-Якоруда:

7.2. Управление на МИГ:	
- <i>Органи за управление и контрол;</i>	Органите на управление на МИГ са Общо събрание и Управителен съвет. Управителен орган на Сдружение с нестопанска цел Местна инициативна група (МИГ) – Белица-Якоруда е Управителният съвет. Управителният съвет се ръководи от Председател, който представлява сдружението пред трети лица. Контролът на дейността се осъществява от всеки по-горестоящ орган.
Общо събрание: Общото събрание се свиква на редовно заседание най-малко веднъж годишно до края на м. април от управителния съвет по негова инициатива или по искане на една трета от членовете на сдружението. Ако в последния случай управителният съвет в месечен срок не отправи писмено покана за свикване на общото събрание, то се свиква от съда по седалището на сдружението по писмено искане на заинтересуваните членове или натоварено от тях лице. Поканата трябва да съдържа дневния ред, датата, часа и мястото за провеждането на общото събрание и по чия инициатива то се свиква. Поканата се публикува на страницата на сдружението и се поставя на мястото за обявления в сградата, в която се намира управлението на сдружението, най-малко две седмици преди насрочения ден. Общото събрание е законно, ако присъстват повече от половината от всички членове. При липса на кворум събранието се отлага с един час по-късно на същото място и при същия дневен ред и може да се проведе, колкото и членове да се явят. Всеки член на общото събрание има право на един глас. Член на общото събрание няма право на глас при решаването на въпроси, отнасящи се до: • него, неговия съпруг(а) или роднини по права линия - без ограничения, по сребрена линия - до четвърта степен, или по сватовство - до втора степен включително; • юридически лица, в които той е управител или може да наложи или възпрепятства вземането на решения. Един член може да представлява най-много още един член на общото събрание въз основа на писмено пълномощно. Преупълномощаване не се допуска. Гласуването на общото събрание е явно. Събранието може да реши да се гласува тайно. Решенията на общото събрание се вземат с мнозинство от присъстващите. По въпроси, които не са включени в обявления в поканата дневен ред, не може да се вземат решения. Решенията за изменение и допълнение на Устава и за прекратяване или преобразуване на Сдружението се вземат с мнозинство 2/3 от присъстващите. Управителен съвет:	

Заседанията на управителния съвет се провеждат най-малко веднъж на три месеца и се свикват от председателя, който не по-късно от 7 дни преди датата на заседанието изпраща писмена покана до всички негови членове, в която се посочват датата, часът, мястото и дневният ред на заседанието. Председателят е длъжен да свика заседание на управителния съвет при писмено искане на една трета от членовете му. Ако председателят не свика заседание на управителния съвет в седмичен срок, то може да се свика от всеки един от заинтересованите членове на управителния съвет. При отсъствие на председателя заседанието се ръководи от определен от управителния съвет негов член.

Заседанията на Управителния съвет се ръководят от Председателя, а в негово отсъствие - от друг член на УС, определен съобразно устава на Сдружението.

Изпълнителният директор участва в заседанията на Управителния съвет с право на съвещателен глас.

Заседанията на управителния съвет се провеждат най-малко веднъж на три месеца и се свикват от председателя, който не по-късно от 7 дни преди датата на заседанието изпраща писмена покана до всички негови членове, в която се посочват датата, часът, мястото и дневният ред на заседанието. Членовете на съвета незабавно докладват на председателя на управителния съвет за настъпили обстоятелства, които считат, че са от съществено значение за дейността на Сдружението. Председателят е длъжен да свика заседание на управителния съвет при писмено искане на една трета от членовете му. Ако председателят не свика заседание на управителния съвет в седмичен срок, то може да се свика от всеки един от заинтересуваните членове на управителния съвет. Изпълнителният директор на Сдружение с нестопанска цел МИГ - Якоруда-Белица участва в заседанията на Управителния съвет с право на съвещателен глас. Решенията на управителния съвет се приемат с явно гласуване, освен когато съвета не реши друго. Решенията относно 1) предоставяне на имущество на Сдружението след неговото прекратяване и провеждане на процедура по ликвидация; 2) разпореждане с имуществото на сдружението и 3) определяне реда и организиране извършването на дейността на Сдружението се вземат с мнозинство от присъстващите.

Управлението на стратегията за BOMP се осъществява чрез ясно разписана и балансирана структура на органите на МИГ, подробно регулирана с Устава на сдружението, която осигурява ефективност, прозрачност и ангажираност на всички заинтересовани страни в съответствие с принципите на подхода „отдолу-нагоре“.

Общо събрание (Върховен орган), включва представители на всички членове на МИГ – публични, стопански и нестопански сектори. Основните му функции включват:

- Приема стратегически решения, вкл. стратегията за BOMP, план за дейности, годишни бюджети, отчети и др.
- Утвърждава процедурите за подбор на проекти и приоритетите в изпълнението на стратегията.
- Избира и контролира Управителния съвет и контролира неговата дейност.

Управителен съвет (Управителен орган), които се състои от равнопоставени представители на трите сектора, като участието на нито един сектор не надвишава 49%, в съответствие с изискванията на ВОМР. УС:

- Отговаря за оперативното управление на стратегията и за изпълнението на решенията на Общото събрание.
- Одобрява проекти за финансиране на територията въз основа на предварително утвърдени критерии.
- Провежда редовни и извънредни заседания при условия на прозрачност и публичност на дневния ред и протоколите.

Председател на УС, с основни функции:

- Представява сдружението пред трети лица и отговаря за неговото административно и финансово ръководство.
- Гарантира координацията между органите на управление, екипа на МИГ и външните партньори.
- Следи за спазването на правилата и етичните норми при вземане на решения.

Контрол и прозрачност – вземането на решения от органите на МИГ е прозрачно и в съответствие с принципите на подхода ВОМР, което е гарантирано от:

- Регулярни публикации на документи на интернет страницата на МИГ, разпространение на информация за взетите решения и регулярни срещи с местната общност
- **Всеки по-горестоящ орган упражнява контрол върху дейността на подчинените му структури.**
- Всички решения, включително по оценка и подбор на проекти, се документират с протоколи и се публикуват на сайта на МИГ, което гарантира максимална прозрачност в процеса на вземане на решения
- Осигурява се възможност за участие на местната общност чрез обществени обсъждания, анкети и обратна връзка.
- Осигурява се възможност за последващо включване на членове в състава на МИГ

Принцип „отдолу-нагоре“:

- Членовете на МИГ и представители на местната общност участват активно в определянето на приоритети, идентифициране на нужди и оценка на изпълнението.
- Решенията се вземат с участието на местните заинтересовани страни, което гарантира съответствие с реалните потребности на територията.

Тази уредба гарантира балансирано представителство, откритост на процедурите, ефективно управление и активно участие на местната общност в духа на ВОМР.

- Описание на
позициите и
изискванията към
изпълнителния

Сдружение с нестопанска цел Местна инициативна група (МИГ)-Белица-Якоруда предвижда за изпълнението на СВОМР персонал на следните позиции:

- 1. Изпълнителен директор (ИД);**
- 2. Експерт по прилагане на СВОМР – до 3-ма експерти;**

директор и персонала.	
Изисквания към изпълнителния директор и персонала: ▪ Изисквания за позиция Изпълнителния директор: 1. завършено висше образование, най-малко степен „магистър“; 2. трудов и/ или осигурителен стаж най-малко 5 години; 3. управленски опит най-малко две години; 4. управленски опит най-малко две години или най-малко три години опит като експерт в МИГ/МИРГ по прилагане на стратегия за ВОМР. Договорът с ИД се подписва от Председателя на УС. За своята работа ИД се отчита пред УС. ▪ Изисквания за позиция Експерт по прилагане на стратегията за ВОМР: 1. завършено висше образование, най-малко степен „бакалавър“; 2. трудов и/ или осигурителен стаж най-малко две години. Никой от служителите на МИГ не може да бъде член на колективния управителен орган или на контролния орган на МИГ и да е свързано лице с членовете на колективния управителен орган или на контролния орган на МИГ по смисъла на § 1 от допълнителните разпоредби на Търговския закон. Експертите, с които ще бъдат сключени договори отговарят на горепосочените изисквания, притежават необходимият опит и квалификация за гарантиране на административното функциониране на МИГ-Белица-Якоруда и успешното изпълнение на Стратегията за ВОМР.	
7.3. Капацитет на местната инициативна група да изпълни стратегията за ВОМР:	
- <i>Административен капацитет;</i>	МИГ-Белица-Якоруда притежава необходимия административен капацитет за изпълнение на стратегията за ВОМР, които се базира на управленския и експертен опит на осигурените служители, както и на членове от върховния колективен орган, в т.ч. при изпълнението, администрирането и управлението на различни по области проекти, финансирани със средства от ЕС.
- <i>Материално – технически капацитет;</i>	МИГ разполага със самостоятелен офис, за който МИГ има сключен Договор за наем. До офиса е осигурен безпрепятствения достъп за хора с увреждания. МИГ разполага с необходимото техническо оборудване и техника, в това число принтер, оборудвани работни места и компютри, съответстващи на броя на осигурените служители.
- <i>Финансов капацитет;</i>	За осигуряването на финансова устойчивост, МИГ разполага с финансов ресурс в размер над 5% от сумата на финансовия ресурс за дейностите, свързани с управление, мониторинг и оценка на стратегията и нейното популяризиране, за което е представено извлечение от банковата сметка на МИГ.
7.4. Описание на системата за мониторинг и оценка:	
За периода на изпълнение на СВОМР, мониторингът и оценката ще се извършват съгласно правила за извършване на мониторинг на СВОМР, които се изготвят на базата на чл. 33, ал. 3	

от ПМС № 494/2024 г., и се утвърждават от компетентните органи. МИГ изготвя годишен доклад за отчитане изпълнението на стратегията за ВОМР, който се одобрява от КВО на МИГ.

За проследяване напредъка в изпълнението на дейностите и резултатите от прилагане на Стратегията за ВОМР, МИГ прилага система за *текущ мониторинг и оценка*. Тази система включва всички дейности за мониторинг и оценка:

- **Текущ мониторинг на изпълнението на СВОМР;**
- **Текуща годишна оценка на изпълнението *оценка* а СВОМР - веднъж годишно.**
- **Външна междинна оценка, при необходимост.**
- **Последваща оценка в последната година от изпълнението на Стратегията за ВОМР.**

В рамките на предвидените дейности за мониторинг и оценка ще се проследява изпълнението на всички основни параметри на стратегията – постигане на целите, приоритетите и индикаторите за резултат. Това ще бъде заложено в минималното съдържание и структурата на докладите за мониторинг и оценките, включително при възлагането им на външни експерти.

Основната цел на системата за текущ мониторинг и оценка е да следи непрекъснато процеса на изпълнение на Стратегията за ВОМР и промените в средата, за да се анализира своевременно напредъкът, качество и проблемите в изпълнението, и да се предприемат навременни корекции, ако това е необходимо.

Планирането и изпълнението на дейностите за текущ мониторинг и оценка е отговорност на Екипа на МИГ-Белица-Якоруда. Провеждането на външните оперативни, междинни или последващи оценки се планира и подпомага от Екипа на МИГ и се изпълнява от външни независими оценители. Външните оценки се представят на компетентните органи на МИГ, в съответствие с приетата уредба за контрол.

Системата за мониторинг и оценка предвижда следните видове външни оценки на Стратегията за ВОМР:

Текущ мониторинг на изпълнението на СВОМР

Целта на текущият мониторинг е осигуряване на постоянна, систематично събирана, навременна и достоверна за напредъка при изпълнението на дейностите по изпълнение на СВОМР, с оглед проследяване на ефективността и предприемане на корективни действия в случай на възникнали затруднения и забавяния. Прилагането на текущ мониторинг на изпълнението на СВОМР ще се организира от Изпълнителния директор и осъществява от експерта по прилагане на СВОМР и включва **текущо събиране на необходимата информация за проследяване изпълнението на изпълнението на СВОМР - изпълнение по мерки, напредък по индикатори, усвояване на бюджет, напредък по проектите, брой и тип бенефициенти, географско разпределение на подкрепата**. При установяване на отклонения/ идентифициране на потенциални рискове Екипът на МИГ докладва пред компетентните органи на МИГ, в съответствие с приетата уредба за контрол. Резултатите от

текущия мониторинг ще се използват за изготвянето на годишен доклад за изпълнението на СВОМР и за предвидените външни оценки.

Текуща годишна оценка на изпълнението на СВОМР

Текущата оценка ще изследва напредъка по стратегическите и специфичните цели, степента на изпълнение на индикаторите, реализираните проекти и програми, идентифицирани забавяния и затруднения, идентифициране на рискове за изпълнението и др. В резултат от оценката ще бъдат изготвени препоръки за подобрене и необходима корекция в действия. Целта на оценката е да осигури мониторинг и прозрачност на изпълнението, да идентифицира навременно пропуски и проблеми, да осигури информирано вземане на решения на компетентните органи и да повиши ефективността от изпълнението на стратегията. Изпълнението на тази оценка ще се възложи на външни експерти.

Външна междинна оценка (при необходимост)

Външна *междинна оценка* се провежда само ако необходима за промяна на Стратегията или при възникване на значителни проблеми в изпълнение на Стратегията, затова нейните конкретни цели и методи се определят преди началото на провеждане. Всяка междинна оценка трябва да оцени напредъка в изпълнението на мерките на основата на изходните индикатори и индикаторите за резултат, да направи изводи и препоръки за подобряване на изпълнението. Решение за провеждане на външна *междинна оценка* взема УС на МИГ-Белица-Якоруда. Изпълнението на тази оценка ще се възложи на външни експерти.

Външна последваща (ex-post) оценка

За оценка на цялостното изпълнение на стратегията в края на нейното прилагане ще се извърши външна *последваща (ex-post)* оценка. Тя оценява използването на ресурсите, ефикасността и ефективността на изпълнението, въздействието и устойчивостта на основата на съпоставяне на постигнатото с предварително определените цели. На база на оценката се извеждат факторите, определящи успеха/неуспеха на прилагането на стратегията за ВОМР и поуците за планиране и изпълнение на други подобни програми за развитие на територията. Оценката се извършва в годината на приключване на прилагането на стратегията за ВОМР. Изпълнението на тази оценка ще се възложи на външни експерти.

Целта и е да осигури независима, обективна и професионална оценка **на ефективността, ефикасността и въздействието от прилагането на СВОМР**. Тя **включва анализ на всички основни параметри на стратегията** – цели, приоритети, индикатори за резултати - постигането на целите, приоритетите, индикаторите за резултати, установяване на отклонения/рискове/ проблеми при изпълнението на СВОМР и дейността на МИГ. За оценката се използват:

- количествен и качествен анализ на данните от текущия мониторинг и публично достъпната информация за изпълнение на проектите по мерките от СВОМР
- оценка по предварително дефинирани критерии (ефективност, резултатност, устойчивост, въздействие)

- качествени методи за събиране на информация от бенефициенти/ заинтересовани страни/ екип на МИГ.
- сравнение на резултатите с целевите стойности на индикаторите.
- оценка на добавената стойност от прилагането на СВОМР.

Оценката установява отклонения/ рискове/ проблеми при изпълнението на СВОМР и дейността на МИГ и дава изводи и препоръки относно изпълнението на СВОМР и дейността на МИГ, в т.ч. за постигнати резултати спрямо целите, за слабостите, трудностите и отклоненията, рисковете и проблемите, за нуждата от вземане на решения за актуализация на стратегията или преразпределение на ресурсите по мерките.

Процедури за Годишните доклади за отчитане изпълнението на стратегията за ВОМР.

Всяка година МИГ изготвя доклад за отчитане изпълнението на СВОМР въз основа на осъществената дейност и събраната информацията за напредъка при изпълнение на текущия мониторинг. Докладът се разработва от експерти на МИГ и се предоставя на УС. Годишните доклади се одобряват от Общото събрание на МИГ. Докладът за отчитане изпълнението на СВОМР се представя пред УО на СПРЗСР, в определените от УО срокове. МИГ ще спазва изискванията на ПМС № 494/2024 г. и указанията за отчитане изпълнението на СВОМР.

Процедура за промяна на стратегията за ВОМР

МИГ ще спазва нормативните изисквания на УО на СПРЗСР и , ПМС № 494/2024 г. в случай на необходимост от изменения на Стратегията за ВОМР. При всички случаи, изменение на СВОМР е допустимо само при определените от УО случаи и ще бъде предхождано от процедури, произтичащи от реда за приемане на настоящата СВОМР, в т.ч. публикуване на актуализиран вариант на СВОМР за обществено обсъждане на официалната страница на МИГ и последващо положително решение на върховния колективен орган на МИГ за измененията в СВОМР.

8. Описание на прилагането на хоризонталните принципи на ЕС съгласно чл. 9 от Регламент (ЕС) 2021/1060 при изпълнението на стратегията:

Хоризонталните принципи, посочени в чл. 9 от Регламент (ЕС) 2021/1060, създават солидна рамка за защита на правата, равенството и устойчивостта. **В процеса на прилагане на СВОМР**, МИГ ще осигури прилагането на четирите хоризонтални принципа на ЕС, което гарантира, че подходът при изпълнението е устойчив и ще се прилага в съответствие с европейските ценности. **При изпълнението на СВОМР**, МИГ ще гарантира спазването на следните четири хоризонтални принципа:

1. Зачитане на основните права и Хартата на основните права на Европейския съюз	В процеса на изпълнение на СВОМР и прилагане на мерките ще бъдат разработени документи и прилагани процедури, които ще гарантират спазването принципите на Хартата на основните права на ЕС, като: Свобода на стопанската инициатива; Право на собственост; Равенство пред закона; Недискриминация; Културно, религиозно и езиково многообразие; Равенство между жените и мъжете, Интеграция на хората с увреждания;
--	--

	Опазване на околната среда. Спазването на принципите ще бъде съблюдавано при: ✓ Членството в Сдружението, достъпа до информация, участие в дейности, организирани от МИГ; ✓ Разработване на документи и осъществяване действия, свързани с прилагане на процедурите за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по мерки от СВOMP, при: информиране относно възможностите за кандидатстване; прилагане на критериите за подбор; обществено обсъждане, публикуване на покани, разработване на документите за кандидатстване и изпълнение; извършване на подбор и оценка на проекти; подписване на договори за отпускане на БФП; ✓ Разработване на документи и действия, произтичащи от изпълнението на проекти по мерки от СВOMP: проследяване на изпълнението; извършване на проверки на място; изготвяне на инструкции/насоки и др.; ✓ Извършване на промени в СВOMP и др. ✓ Възлагане на изпълнението и изпълнение на дейности, свързани с изпълнявани от МИГ проекти/административни договори. <i>Възможно е при извършването на конкретно действие или подготовка на документи да бъде целесъобразно да се гарантират и други права, произтичащи от Хартата, които не са упоменати.</i>
2. Равенство между половете и интегриране на принципа на равенство между половете	Насърчаване на равенството между мъжете и жените, интегрирането на принципа на равенство между половете и отчитането на социалните аспекти на пола. Спазването на принципа за равенство между половете е ключов елемент за създаване на справедливо и приобщаващо общество, повишаване на ефективността и устойчивостта на прилагането на СВOMP. Някои от основни стъпки за прилагане на този принцип са: ✓ При обявяване на процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, от кандидатите и бенефициентите, ще се изисква спазване на принципа равенството между мъжете и жените, интегриране на принципа на равенство между половете и отчитането на социалните аспекти на пола ✓ При изпълнение на дейности свързани с управление, мониторинг, оценка, популяризиране на СВOMP и сътрудничество, ще бъде гарантирано равенството, приобщаване и недискриминацията по полов признак, както и предвидени мерки за противодействие на всякакъв вид дискриминация; ✓ Отчитайки проблемите на заетостта сред жените и младите хора, и тяхното недостатъчно включване в социално икономическия живот, СВOMP насърчава предприемаческата активност жените и младите

	хора чрез специално предвидени критерии за подбор, за да даде възможност за придобиване на равни права в заетостта и професионалната дейност и постигане на финансова независимост, което да предотврати изоставането им, както и насърчаване на младите хора да останат и да се върнат на територията.
3. Недискриминация и достъпност за хората с увреждания	Предотвратяване на всякаква дискриминация, основана на пол, расов или етнически произход, религия или вероизповедание, увреждане, възраст или сексуална ориентация, по време на подготовката, изпълнението, мониторинга, докладването и оценката на СВОМР, по-специално достъпността за хората с увреждания. Прилагането на ясни политики, които забраняват дискриминация на основата на пол, расов или етнически произход, религия, увреждане, възраст или сексуална ориентация, са предпоставка успешното функциониране на МИГ и прилагане СВОМР. Прилагането на тези политики са ключов фактор за успех и ще гарантира: ✓ Създаване на безопасна и приобщаваща среда - гарантиране на равни възможности за включване в процеса, без риск от дискриминация, за всички кандидати и бенефициенти; ✓ Повишаване на доверието - чрез прозрачни и справедливи процеси МИГ ще привлече подкрепата и участието на всички групи от местната общност; ✓ Осигуряване на устойчивост на стратегията: интегрирането на принципите на равенство и недискриминация ще гарантира, ефективност, дългосрочност и устойчивост; ✓ Подпомагане на социалното сближаване: Намалване на напрежението между различните групи, чрез насърчаване на разбирателство и солидарност. В процеса на прилагане на СВОМР, ще бъдат осигурени равни възможности за активно участие в процесите, предотвратяване на всякаква форма на дискриминация, като: ✓ в процеса на изпълнение, мониторинг, докладване и оценка на СВОМР ще се спазват принципите предотвратяване на всякаква дискриминация, основана на пол, расов или етнически произход, религия или вероизповедание, увреждане, възраст или сексуална ориентация;

	✓ осигуряването на достъпност за хората с увреждания е важен аспект, който гарантира равнопоставеност в процеса на изпълнение. Гарантирането на достъпна среда за хора с увреждания, при изпълнението на инфраструктурни проекти, е осигурено с прилагане на законодателството в областта на строителството, като МИГ насърчава осигуряването на мерки за достъпност, над минимално изискуемите по закон. МИГ гарантира и достъпна среда за хората с увреждания – офисът на МИГ е на нивото на прилежащия терен, с осигурен безпрепятствения достъп за хора с увреждания.
4. Насърчаване на устойчивото развитие и принципът за ненанасяне на значителни вреди и опазване на околната среда	Устойчивото развитие е основен принцип за изграждане на бъдеще, което съчетава икономически растеж, социална справедливост и опазване на природните ресурси. Концепцията за ненанасяне на значителни вреди играе ключова роля, като гарантира, че действията в областта на развитието не водят до отрицателни последици за околната среда или други области. Основни аспекти на тези принципи: ✓ Опазване на околната среда: действия като намаляване на замърсяването, опазване на биоразнообразието и устойчива употреба на природни ресурси. ✓ Екологична оценка: Преценка за потенциалното въздействие на даден проект или инициатива върху околната среда преди тяхното реализиране. ✓ Кръгова икономика: Насърчаване на рециклирането, повторното използване и намаляване на отпадъците. ✓ Социална отговорност: Подпомагане на равнопоставен достъп до ресурси, образование и здравеопазване, докато се опазват екосистемите. При прилагане на Стратегията и финансираните проекти, следва да допринася за екологичния преход и осигурява съответствие с екологични цели съгласно принципа за ненанасяне на значителни вреди: 1. Сметчане на изменението на климата; 2. Адаптация към изменението на климата; 3. Устойчиво използване и опазване на водните и морските ресурси; 4. Преход към кръгова икономика, предотвратяване на образуването на отпадъци и тяхното рециклиране; 5. Предотвратяване и контрол на замърсяването; 6. Защита и възстановяване на биоразнообразието и екосистемите. ✓ Всички инвестиционни проекти по стратегията ще бъдат съгласувани съгласно приложимото екологично законодателство. Стратегията подлежи на съгласуване с РИОСВ относно спазването на Закона за опазване на околната среда и нормативните актове в сферата на биологичното разнообразие и защитените зони. В процедурите за подбор ще бъде заложено изискването за недопустимост на проекти и дейности по стратегията, които оказват отрицателно въздействие върху околната среда.

Спазването на принципа по отношение на околната среда ще бъде отчитан и при вземане на решение за подкрепа на конкретните бенефициенти, като се гарантира, че проектите ще бъдат подпомогнати при условие, че нямат значително отрицателно въздействие върху околната среда, както и че допринасят за засилване на социалната, икономическа и екологична устойчивост на територията.